

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Rita Totorienė

KARJEROS EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS STUDENTĖ

**7-8 KLASIŲ MOKINIŲ UGDYMAS KARJERAI:
PROBLEMOS IR TOBULINIMO GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Darbo vadovė

Doc. dr. Dalia Augienė

Originalus autorinis darbas _____

Šiauliai, 2019

Turinys

SANTRAUKA	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1. SAVOKŲ APIBENDRINANČIŲ KARJEROS ARBA PROFESINĮ UGDYMĄ KAITOS APŽVALGA	9
2.UGDYMO KARJERAI POLITIKA.	12
2.1. Profesinio orientavimo politika Europos Sąjungoje.....	12
2.2. Ugdymo karjerai modeliavimo ypatumai ir orientavimo karjerai politika Lietuvoje.....	14
3. DOKUMENTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ PROFESINĮ ORIENTAVIMĄ, APŽVALGA IR ANALIZĖ.....	17
3.1. Profesinio orientavimo ir asmenybės formavimo sampratos kaita Lietuvos bendrojo ugdymo programose ir Gerosios mokyklos koncepcijoje.....	17
3.2. Ugdymą karjerai Lietuvos Respublikoje reglamentuojančių teisės aktų ir strateginių dokumentų apžvalga.....	21
4. X RAJONO, 7-8 KLASIŲ MOKINIŲ UGDYMO KARJERAI VYKDYMO EMPIRINIS TYRIMAS.....	24
4.1. Interviu metu iš pedagogų, atsakingų už mokinių ugdymą karjerai, gautų duomenų analizė	28
4.2. Interviu metu iš pedagogų, atsakingų už mokinių ugdymą karjerai, gautų duomenų analizė	38
4.3. 7-8 klasių mokinių anketinės apklausos duomenų analizė	55
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS.	63
DISKUSIJA.....	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS.	66
PRIEDAI	70

SANTRAUKA

Tyrimo aktualumas. XX amžiuje, pasikeitus pasaulio ir žmogaus prigimties pažinimui, vertybėms ir gyvenimo būdai, pasikeitė požiūris ir į patį asmenį. Dažno žmogaus gyvenimo prasmė glaudžiai susijusi su jo vykdoma veikla arba kitaip tariant su jo atliekamomis rolėmis. Pagal dabartinį mokslininkų supratimą **žmogaus veikla kuri apima tiek asmeninę tiek profesinę veiklą galima įvardyti kaip karjerą.**

Tyrimo probleminis klausimas. Su kokiomis problemoms susiduriama vykdant 7-8 klasėse ugdymą karjerai? **Tyrimo objektas.** 7-8 klasių mokinių ugdymo karjerai problemos rajono mokyklose.

Tyrimo uždaviniai: 1. Išanalizuoti Europos ir Lietuvos politikų požiūrį į profesinį informavimą. 2. Išanalizuoti Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ugdymą karjerai reglamentuojančius dokumentus. 3. Ištirti, kieno padedami ir kokiomis veiklos formomis rajono 7-8 klasių mokiniai įgyja ir vysto karjeros kompetencijas, nustatyti problemas. 4. Numatyti mokyklose vykdomos ugdymo karjerai problemų sprendimo galimybes.

Tyrimo metodai.

Teoriniai. Pedagoginės, psichologinės, socialinės literatūros, Lietuvos Respublikos įstatymų, Europos Sąjungos dokumentų reglamentuojančių ugdymą karjerai analizė.

Empiriniai. Anketinės apklausos mokiniams ir mokytojams, interviu su karjeros konsultantais.

Statistiniai. Gautų duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas. Duomenys pateikiami apskaičiuotą reikšmingumo indeksą (RI). Kiekybinio tyrimo duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios statistikos metodą, kokybinių tyrimo duomenų analizė atlikta taikant turinio (content) analizės metodą. Tyrime taikytas skirtingų metodų derinimo principas - *trianguliacija*.

Tyrimo rezultatai. Atlikus tyrimą paaiškėjo kad iškeltos hipotezės pasitvirtino. Ne visose rajono mokyklose yra užtikrinamas visapusiškas 7-8 klasių mokinių ugdymas karjerai. Šia išvada iliustruoja keletas priedasčių:

Ne visose mokyklose dirba karjeros konsultantai. Asmenys atsakingi už mokinių ugdymą karjerai turi papildomu pareigų mokykloje.

Tik dviejų mokyklų ugdymo planuose yra numatytas 7-8 klasėse profesinio informavimo pasirenkamasis dalykas. Mokyklos pedagogai ne visoms karjeros kompetencijų grupėms ugdyti skiria vienodai dėmesio. Mokyklose daugiausiai vyksta mokinių profesinis informavimas, tuo tarpu profesinio veiklinimo patirtiniai vizitai yra vykdomi retai.

Ne visi dalyko mokytojai vykdo integruotą karjeros kompetencijų ugdymą. Daugumos mokytojų nuomone dalykų programos yra perkrautos įvairioms integruojančiomis programomis todėl karjeros kompetencijų ugdymui pritrūksta laiko.

SUMMARY

The relevance of the survey. In the 20th century knowledge of the world and human nature, values and lifestyle has changed. The meaning of life of frequent person is closely related with his implemented activities or in the other words with his performed roles. According to present scientists' understanding: **the person's activity that includes both personal and professional actions can be named as career.**

The problematic issue of the survey. What problems are encountered in pursuance of career education in the 7th and 8th forms ?

The object of the survey. The career education problems in the 7th and 8th forms of region schools.

The aim of the survey. To identify how the career education is implemented in the region schools and to identify existing problems and foresee opportunities for the improvement.

The goals of the survey. 1. To analyze the politicians' attitude to the vocational training in Lithuania and Europe. 2. To analyze the governing documents of career education in Lithuanian general education schools. 3. To examine who helps for the 7th and 8th forms of region and in what forms of activity to acquire and develop career competencies, identify problems. 4. To foresee problem-solving opportunities for schools where career education is implemented.

The methods of the survey.

Theoretical: Analysis of pedagogical, psychological and social literature, Laws of the Republic of Lithuania, The European Union governing documents of career education.

Empirical: Questionnaire survey for teachers and students, interview with career advisers.

Statistical: Grouping the received data, generalization and comparing. The data are presented by calculation Materiality Index (MI). Evaluation of quantitative survey data is done using the descriptive statistics method. Evaluation of qualitative survey data is done using the content analysis method.

The results of the survey. The survey revealed that elevated hypotheses partly justified. Not in all schools of the region it is ensured comprehensive 7th and 8th forms students' career education. This conclusion is illustrated for several reasons: There are no career advisers in all schools. People, who are responsible for career education of students, have additional responsibilities at school. Only in two schools' education plans are intended vocational guidance as elective subject in the 7th and 8th forms. School teachers not equally pays attention to educate all career competences' groups. Mainly in schools going on vocational guidance but vocational training experiential visits are rare. Not all subjects' teachers do integrated career education lessons. Most teachers thinks that subject programs are overloaded with different integrated programs so there is a lack of time for career education

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. XX amžiuje, pasikeitus pasaulio ir žmogaus prigimties pažinimui, vertybėms ir gyvenimo būdai, pasikeitė požiūris ir į patį asmenį. Vertybinio „stuburo“ ir asmeninės gyvenimo prasmės susikūrimas tampa vertingesnis už informaciją kuri yra sukaupta žmogaus smegenyse. Dažno žmogaus gyvenimo prasmė glaudžiai susijusi su jo vykdoma veikla arba kitaip tariant su jo atliekamomis rolėmis. Pagal dabartinį mokslininkų supratimą **žmogaus veikla kuri apima tiek asmeninę tiek profesinę veiklą galima įvardyti kaip karjerą.**

Tik sėkminga karjera postmodernistiniame pasaulyje gali garantuoti tiek profesinį, tiek asmeninį žmogaus tobulėjimą, finansinį stabilumą, mažą tikimybę iškristi iš darbo pasaulio, galimybę laisvai pasirinkti norimą veiklą. Sėkmingos karjeros garantas, anot užsienio ir Lietuvos mokslininkų, yra karjeros kompetencijų, kurios žmogų įgalina vykdyti ilgalaikę sėkmingą veiklą įvairiose sferose, įvaldymas.

Žmogaus karjera prasideda suvokus, ko jis nori, pradėjus numatyti savo veiklos rezultatus ir būdus šiems rezultatams pasiekti. E. Eriksonas (1963,1968) savo psichosocialinėje raidos teorijoje, pristatydamas aštuonis raidos etapus, kuriuos asmuo turi pereiti, kad suformuotų sėkmingą savo tapatumą, teigia, kad ketvirtuoju – mokyklinio amžiaus – ir penktuoju – paauglystės - etapu mokiniai pradeda domėtis ir net identifikuoti save su profesijų atstovais. Penktoje stadijoje vyksta intensyvi tapatumo paieška. Paauglys, atlikdamas tam tikras veiklas ir roles, ugdo tam tikrus gebėjimus ir kompetencijas, reikalingas žmogaus karjerai (Adomonienė, Daukilas ir kt., 2004).

Karjeros kompetencijų formavimas, karjeros pasirinkimas - tai nuolatinis ir ilgalaikis procesas, vykstantis visą mokinio mokymosi laiką. Šiuo laikotarpiu asmuo pradeda pažinti save kaip asmenybę, atskleidžia save, išsiaiškina savo pomėgius, pašaukimą. Mokinys pats arba kieno nors padedamas išsiaiškina savo galimybes ir siekius (Adomonienė, Daukilas ir kt., 2004).

V. Stanišauskienės ir A. Naseckaitės (2012) leidinyje „*Karjeros vadovas. Mokinio knyga*“ karjeros kompetencijos apibrėžiamos kaip „nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų visuma, kuria grįstas asmens savęs bei savo karjeros pažinimas, jos planavimas, valdymas ir derinimas su kitais savo gyvenimo aspektais“. V. Stanišauskienė (2005) nurodo, kad karjeros kompetencijos yra kaip „visa eilė šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui būtinų gebėjimų bei asmeninių savybių, kurias jis gali sėkmingai taikyti praktinėje veikloje“. Karjeros kompetencijos yra minimos ir R. Kučinskienės monografijoje (2003). Anot mokslininkės, švietimo įstaigoms yra iškeltas uždavinys imtis atsakomybės ne tik už bendrąjį lavinimą, bet ir už „karjeros vystymui reikalingų žinių, įgūdžių ir nuostatų sistemos įgijimo galimybių sudarymą – sistemingą ir kryptingą ugdymą karjerai“ (Kučinskienė, 2003, p. 7).

N. M. Ferry (2006) mano, kad jaunuolis, kurio ryšys su tėvais glaudus, planuodamas karjerą ir rinkdamasis profesiją, patiria mažiau sunkumų, bet ta pati mokslininkė teigia, kad be šeimos didelę įtaką karjeros projektavimui gali daryti ir mokykla. Paaugliai, kurie jaučia šeimos ir mokyklos paramą, rinkdamiesi profesijas, dažniausiai suvokia turintys didesnę jų pasirinkimą.

Lietuvos mokykla negali likti nuošalyje formuojant karjeros kompetencijas ir jų mokant. V. Stanišauskienė (2005) savo straipsnyje „Nuolatinis mokymasis kaip karjeros sėkmės sąlyga: studentų požiūrių tyrimas“, remdamasi mokslininkų darbais, nurodo, kad karjeros kompetencijos - tai ne tik žinios arba žinojimas, kaip vystyti savo asmeninę karjerą. Labiausiai mokslininkė akcentuoja asmens gebėjimą savo žinias taikyti veikloje.

Problema. Daugelis mokslininkų (Indrašienė ir kt., 2006, Ralienė, 2007) ir kiti savo moksliniuose darbuose, taip pat visuomenės veikėjas G. Sarapinas (2015, 2017) informaciniuose straipsniuose, radijo laidose ir vesdamas mokymus iškelia problemą: pagrindinės ugdymo pakopos mokiniai ir net abiturientai, bebaigdami mokyklą, dar nėra apsisprendę dėl savo būsimos profesijos, ją renkasi neatsakingai. Mokykla, organizuodama ugdymą, turi sudaryti sąlygas mokiniams įgyti ir plėtoti karjeros kompetencijas.

Valstybinio audito ataskaitos santraukoje „Kaip organizuojamas ir vykdomas mokinių profesinis orientavimas“ (2014) nurodoma, kad dauguma Lietuvos mokyklų dėl įvairiausių priežasčių: materialinių, metodinių ar žmogiškų išteklių trūkumo, profesinį informavimą teikia fragmentiškai, nesistemiškai.

Tyrimo probleminis klausimas. Su kokiomis problemomis susiduriama vykdant 7-8 klasėse ugdymą karjerai.

Naujumai. Per keletą pastarųjų metų mokslinių straipsnių, magistro darbų, kuriuose būtų nagrinėjamas ugdymas karjerai, yra atliktas ne vienas, tačiau dauguma tyrimų yra atlikta gimnazijose (Raulienė, 2008, Urniežiūtė, 2013, Bukiniene, 2013, Gaižauskienė, 2014). Neradau darbo, kuriame būtų nagrinėjamas ugdymas karjerai 7-8 klasėse.

Atliktas tyrimas leis geriau organizuoti 7-8 klasių mokinių ugdymą karjerai, spėsti kylančias problemas ne tik X rajone. Siekiant supažindinti pedagoginę visuomenę su situacija, darbas bus pristatytas X rajono mokyklose.

Pasidomėjus rajono savivaldybės Kultūros, švietimo ir sporto skyriuje apie kada nors vykdytus šios ugdymo srities tyrimus, ten dirbantys vyriausieji specialistai teigė, kad jokie tyrimai, siekiantys išsiaiškinti ugdymo karjerai vykdymą rajone, nebuvo atlikti.

Tyrimo objektas. 7-8 klasių mokinių ugdymo karjerai problemos rajono mokyklose.

Tyrimo hipotezės.

1. Tikėtina, kad ne visose Kupiškio rajono mokyklose yra užtikrinamas įvairiapusis karjeros kompetencijų ugdymas, trukdantis mokiniams planuoti karjerą: geriau pažinti save, susipažinti su profesijomis ir joms keliamais reikalavimais.

2. Tikėtina, kad asmuo, kuris atsakingas už profesinį informavimą, turi daugiau papildomų pareigų mokykloje ir ugdymo karjerai programos įgyvendinimui neskiria pakankamai dėmesio bei laiko, todėl tik nedidelė mokinių dalis išsiugdo karjeros kompetencijas, numatytas ugdymo karjerai programoje.

3. Tikėtina, kad dalyko mokytojai, planuodami savo ugdomąją veiklą, nepakankamai dėmesio skiria mokinių karjeros kompetencijoms plėtoti, todėl mokiniams trūksta žinių apie specialybes, apie joms reikalingas savybes bei specialybių įgijimo tvarką.

Tyrimo tikslas. Nustatyti, kaip vykdomas ugdymas karjerai rajono mokyklose, nustatyti esamas problemas ir numatyti tobulinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos ir Lietuvos politikų požiūrį į profesinį informavimą.
2. Išanalizuoti Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ugdymą karjerai reglamentuojančius dokumentus.
3. Ištirti karjeros konsultantų dirbančių su 7-8 klasių mokiniais ugdymo karjerai problemas ir tobulinimo galimybes.
4. Ištirti dalykų mokytojų dirbančių 7-8 klasėse nuomonę apie mokinių ugdymo karjerai poreikį, mokykloje vykdomos ugdymo karjerai programos rezultatyvumą, ugdymo karjerai programos integracijos galimybes į dėstomo dalyko ugdymo planus. Nustatyti tobulinimo galimybes.
5. Nustatyti problemas su kuriomis susiduria 7-8 klasių mokiniai įgydami ir ugdydami karjeros kompetencijas.

Tyrimo metodai.

Teoriniai. Pedagoginės, psichologinės, socialinės literatūros, Lietuvos Respublikos įstatymų, Europos Sąjungos dokumentų reglamentuojančių ugdymą karjerai analizė.

Empiriniai. Anketinės apklausos mokiniams ir mokytojams, interviu su pedagogais, atsakingais už karjeros ugdymą.

Statistiniai. Gautų duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas. Duomenys pateikiami apskaičiavus reikšmingumo indeksą (RI). Kiekybinio tyrimo duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios statistikos metodą, kokybinių tyrimo duomenų analizė atlikta taikant turinio (content) analizės metodą.

Tyrimo taikytas skirtingų metodų derinimo principas - *trianguliacija*. Kaip rezultatų patvirtinimo strategiją, trianguliaciją pirmą kartą pasiūlė N. Denzinas (1970). Tyrimas atliktas derinant kiekybinio ir kokybinio tyrimų metodologijas, pasitelkiant įvairius tyrimo dalyvius. Šis principas yra traktuojamas kaip svarbus tyrimo kokybės rodiklis (Flick, 2006). Trianguliacija padeda įsitikinti, kad taikant skirtingus duomenų rinkimo metodus gaunami identiškai duomenys.

Šiuo būdu gauti duomenys yra realūs, stabilūs, atsikartojantys. Atskirų metodų derinimas įgalina giliau pažvelgti į tiriamąją problemą ir atskleisti tikrovę iš skirtingų perspektyvų.

Tyrimo metodologija. Analizuojant tyrimo duomenis buvo remtasi *humanistine* ir *progresyvistinės pedagogikos* teorijomis:

Tyrimo imtis.

Tyrimo dalyvavo 5 pedagogai, atsakingi už ugdymą karjerai, 75 rajono mokytojai, dirbantys su 7-8 klasių mokiniais. 7-8 klasių mokinių generalinė imtis – 206, neturint pirminių duomenų apie reiškinį naudojantis formule buvo apskaičiuotas tyrimo imties dydis imant 3 procentų paklaidą. Tyrimo dalyvavo paprastos atsitiktinės atrankos būdu atrinkti 174 rajono 7-8 klasių mokiniai.

Tyrimo organizavimas.

1. Pedagoginės, psichologinės, socialinės literatūros, Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos dokumentų, reglamentuojančių profesinį orientavimą ir ugdymą karjerai, nagrinėjimas.
2. Tyrimo instrumento parengimas.
3. Tyrimo atlikimas rajono mokyklose.
4. Tyrimo metu gautų duomenų apdorojimas.
5. Rekomendacijų parengimas ir pateikimas.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka (Summary) anglų kalba, įvadas, 4 skyriai, išvados, rekomendacijos, diskusija, naudotos literatūros sąrašas, 11 priedų. Tyrimo duomenis iliustruoja 32 lentelės, 12 paveikslų.

1. SAVOKŲ APIBENDRINANČIŲ KARJEROS ARBA PROFESINĮ UGDYMĄ KAITOS APŽVALGA

Įvairių sričių mokslininkai savo darbuose nuolat akcentavo ugdymo karjerai būtinybę. Keliaujant per įvairius laikotarpius, sąvoka, apibūdinanti tiek mokymosi, tiek darbinę žmogaus veiklą, keitėsi.

Žmogaus karjerą, jos raidą nagrinėjo daugelis įvairių sričių mokslininkų. Kaip pastebi K. Pukelis (2012) savo straipsnyje „Karjeros projektavimas: Kodėl ir kas?“, daugumos mokslininkų kurtose teorijose visada vyrauja du veiksniai: asmuo ir aplinka. Asmuo, anot mokslininko, - tai žmogaus gebėjimai, mokėjimai, kompetentingumas, vertybės, o aplinka yra praktika, atlygis, žmogui išskirti tikslai ir uždaviniai bei reikalavimai jo atliekamai veiklai. Skirtingais laikotarpiais vienas arba kitas šių veiksmių buvo iškeliami aukščiau už kitą, arba dominavo šių veiksmių derinys. K. Pukelis apžvelgė įvairius laikotarpius, išskyrė sąvokas, kurios atskleidžia asmens arba aplinkos dominavimą: „profesinis orientavimas“, „profesinis informavimas“, „profesinis konsultavimas“, „profesinis vadovavimas“, „profesinis veiklinimas“, „vadovavimas karjerai“, „konsultavimas karjerai“, „informavimas karjerai“, „karjeros orientavimas“, „ugdymas karjerai“, „karjeros plėtotė“, „profesijos projektavimas“, „karjeros konstravimas“, „gyvenimo projektavimas“, „gyvenimo projektas“, „gyvenimo tema“, „gyvenimo portretas“, „profesijų laukas“, „karjeros tema“, „karjeros projektavimas“, „karjeros planavimas“, „karjeros portretas“ ir kt. (Pukelis 2012). Savo darbe norėčiau išskirti kelias sąvokas, kurias dažniausiai vartojo ne tik užsienio, bet ir Lietuvos mokslininkai.

Profesinis orientavimas (angl. *vocational guidance*). Šios sąvokos pradininku yra laikomas F. Parsonas (1908). Lietuvoje šią sąvoką savo darbuose vartojo mokslininkai: A. Grušas (1937), J. Jovaiša (1981), D. Beresnevičienė (1990, 2003).

Profesinis orientavimas – tai specialiai organizuota auklėjamojo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesinį kryptingumą, sugebėjimą sąmoningai rinktis profesiją ir padėti jiems apsispręsti atsakingais rinkimosi momentais (Sokolova, Stanišauskienė, 2007).

R. Laužackas (2005) profesinio rengimo terminų aiškinamajame žodyne nurodo du profesinio orientavimo, kaip proceso, aspektus.

Profesinis orientavimas – tai (angl. *vocational orientation*, vok. *berufsorientierung*):

1. Procesas, kurio metu padedama asmeniui sąmoningai rinktis profesiją pagal asmeninius gabumus ir gebėjimus bei darbo rinkos reikalavimus ir poreikius;
2. Procesas, kurio metu padedama asmeniui vystytis ir įsisąmoninti visuminį ir adekvatų savęs ir savo asmens darbo pasaulyje vaizdą, įgyjant būtinų žinių ir gebėjimų sąmoningam ir brandžiam profesijos pasirinkimui.

Enciklopediniame Edukologijos žodyne (2007) yra pateiktos 2 sąvokos *profesinis orientavimas* reikšmės:

1. Psichopedagoginis vadovavimas profesijos pasirinkimui, apsisprendimui, prisitaikymui, profesijos įsigijimui ir įsitvirtinimui profesiniame darbe. Jo tikslas - psichosocialinė medicininė pagalba žmogui atskleisti individualybės jėgas tiek mokantis profesijos, tiek dirbant.

2. Socialinės veiklos sistema, kurios tikslas - tikslingai paskirstyti darbo rezervus pagal visuomenės poreikius.

Išsamiausiai *profesinio orientavimo* sąvoką atskleidžia Lietuvos Respublikos profesinio orientavimo strategija (2003): „*Profesinis orientavimas* - tai informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugos, kurios padeda asmenims, neatsižvelgiant į jų amžių ir gyvenimo etapą, pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo srityse ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą.“

Profesinis konsultavimas (angl. *Professional counseling*). Nuo 1986 metų plėtojant profesinį orientavimą, yra išskiriamas vienas svarbus jo aspektas - tai profesinis konsultavimas. Lietuvoje šią sąvoką plačiai vartojo J. Jovaiša (1986, 1998), E. Dailidienė ir L. Navickienė (2006).

Pasak J. Jovaišos (1998), *Profesinis konsultavimas* - pagalba visapusiškai ir darniai profesinei jauno ir suaugusio žmogaus asmenybės raidai (Sokolova A., Stanišauskienė V., 2007).

E. Dailidienė ir L. Navickienė (2006) profesinį konsultavimą apibrėžia taip: „*Profesinis konsultavimas* - teikti žmonėms kokybišką informaciją ir konsultacijas apie mokymąsi ir įsidarbinimą atsižvelgiant į darbo rinkos ir profesinio mokymosi galimybes. (Sokolova A., Stanišauskienė V., 2007).

Karjeros projektavimas (angl. *career designing* arba *career guidance*). K. Pukelis (2003) savo darbe teigė, kad profesinis orientavimas asocijuojasi su tarybiniais metais gyvavusiu priverstinu profesiniu mokymu bendrojo lavinimo mokyklose. K. Pukelis ir A. Pundzienė (2002) vietoj profesinio orientavimo pasiūlė karjeros projektavimo sąvoką.

Karjeros projektavimas– nuolatinės žmogaus pastangos išvelgti darbo rinkos kaitos tendencijas ir prognozuojamų pokyčių kontekste tirti, planuoti ir įgyvendinti savo profesinės veiklos tobulinimo procesus siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje bei įprasinti savo gyvenimą (Pukelis, 2002).

Karjeros projektavimo ir konsultavimo terminų žodynas (2005) pateikia tokį apibrėžimą: „*Karjeros projektavimas* - tai sisteminis procesas, suteikiantis asmenims galimybę realizuoti jų mokymosi, įdarbinimo ir laisvalaikio potencialą, plėtojant savimonę ir gebėjimą priimti sprendimus“ (Rudžinskienė, Paulauskaitė, 2012, p. 205).

J. Guichard (2001) taip apibrėžia karjeros projektavimą: „*Karjeros projektavimas* - asmens įgalinimas suformuoti tinkamą pagrindą, kuris padėtų įveikti įvairius perėjimo momentus gyvenime: perėjimus iš vieno mokymosi lygmens į kitą, iš mokymosi institucijų į darbo aplinką, taip pat ir valdyti pokyčius asmeniniame gyvenime“ (Rudžinskienė, Paulauskaitė, 2012, p. 205).

Ugdymas karjerai (*angl. Career education*). Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos apraše (2012) teigiama, kad ugdymas karjerai yra prioritetinga profesinio orientavimo sritis. Profesinis informavimas ir profesinis konsultavimas papildo ugdymą karjerai, taip pat padeda asmenims spręsti konkrečius karjeros klausimus.

Ugdymas karjerai – bendros sistemingos ugdymo institucijų, tėvų ir bendruomenės pastangos susieti ugdymą ir darbą, padedant individams įgyti ir panaudoti nuostatas, žinias ir gebėjimus, kad darbas būtų prasminga, produktyvi ir pasitenkinimą teikianti kiekvieno individo gyvenimo dalis (Kučinskienė, 2003).

Ugdymas karjerai – priemonių visuma, kurios padeda asmeniui įgyti žinių apie save, darbą, siekiant prasmingos ir produktyvios profesinės veiklos, kuri asmeniui teiktų pasitenkinimą savimi ir gyvenimu (Augienė, 2009).

Pirmą kartą sąvoka apibrėžianti žmogaus darbinę veiklą buvo pavartota XX amžiaus pradžioje. Iki šių dienų pati sąvoka kito keletą kartų. Lietuvoje šios sąvokos kaitą lėmė ne tik nuolat kintamas supratimas apie veiksnius lemiančius asmenybės gerbūvio susikūrimą, bet ir neigiamos asociacijos su Lietuvoje pusšimtį metų gyvavusia priverstine santvarka.

Šiuo metu bendrojo lavinimo mokyklose yra naudojama ugdymo karjerai sąvoka, bet šalia šios sąvokos Lietuvos Respublikos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose naudojama ir profesinio orientavimo, profesinio informavimo sąvokos.

2. UGDYMO KARJERAI POLITIKA.

2.1. Profesinio orientavimo politika Europos Sąjungoje.

2000 metais Europos Taryba susitikimuose Lisabonoje ir Santa Marija da Feiroje, suprasdama pasaulyje vykstančius ekonominius socialinius pokyčius, paskelbė, kad žmogus turi ne tik gebėti prisitaikyti prie besikeičiančių gyvenimo sąlygų, bet ir pakeisti savo veiklos būdus, „imtis naujų strategijų ir praktinių priemonių, skatinti kiekvieno mokymąsi visą gyvenimą“ (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas 2001). Tai paskelbdama, Europos Sąjunga parodė pasauliui, kad negrįžtamai įžengė į Žinių amžių ir kad tai turės įtakos tolesnei socialinei ekonominei ir kultūrinei Europos raidai ir jos narių gyvenimui.

Remiantis šiomis priežastimis, tų pačių metų kovo mėnesį buvo pasirašytas Lisabonos ir Europos Tarybos mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Šio Memorandumo esmė yra mokymasis visą gyvenimą kaip tikslinga veikla siekiant įgyti naujų žinių, įgūdžių bei kompetencijų. „Mokymasis visą gyvenimą jau nėra tik vienas iš švietimo ir mokymo aspektų; jis turi tapti svarbiausiu principu, dalyvaujant pilname mokymosi kontekstų kontinuume“ (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). Europos Sąjunga priėmė keletą strategijų:

- Europa 2020 (angl. Europe 2020),
- Švietimas ir mokymas 2020 (angl. Education and Training 2020),
- Jaunimo užimtumo paketas (angl. Youth Employment package).

Šios strategijos yra numačiusios gaires, kurios leistų sumažinti įvairaus amžiaus asmenų iškritimo iš darbo rinkos galimybes, padėtų asmenims prisitaikyti prie darbo aplinkos sąlygų pasikeitimo bei padėtų lengviau jauniems žmonės įsilieti į darbo rinką.

Europos Taryboje yra priimtos rezoliucijos dėl profesinio orientavimo paslaugų:

1. 2004 metais dėl Europos politikos, sistemų ir praktikos stiprinimo visą gyvenimą trunkančio orientavimo tinklo (angl. Council resolution on Strengthening Policies, Systems and Practices in the field of Guidance throughout life in Europe) sukūrimo, kuriame daug dėmesio yra skiriama karjeros valdymo kompetencijų temai (I darbo paketas ang. work package).

2. 2008 metais dėl geresnio visą gyvenimą trunkančio orientavimo integravimo į Mokymosi visą gyvenimą strategiją.

Šie dokumentai daugiau dėmesio skiria Europos Sąjungos šalių susitarimui dėl karjeros politikos vykdymo, karjeros paslaugų teikimo sistemos vystymo bei karjeros valdymo kompetencijų ugdymo.

2006 m. vykusioje tarptautinėje konferencijoje pavadinimu „Suomijos ES prezidentavimo konferencija, skirta profesinio orientavimo politikos ir sistemų apžvalgai“ (angl. „Finland's EU Presidency Conference on Lifelong Guidance Policies and Systems: Building the Stepping

Stones“) pristatyta idėja sukurti Europos visą gyvenimą trunkančio orientavimo politikos tinklą (angl. *European Lifelong Guidance Policy Network*) toliau – ELGPN, pristatyta programa, finansavimo principai ir pan. ELGPN – Europos šalių aljansas, kuris palaiko visą gyvenimą trunkantį orientavimą švietimo ir darbo rinkos sektoriuose. Šis tinklas yra Europos Komisijos patariamoji struktūra, finansuojama iš Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą programos. Tinklas daug dėmesio skiria karjeros valdymo kompetencijų politikos plėtojimo scenarijams įvairiose aplinkose (I darbo paketas ang. work package). Europos Sąjungos narių tinklo tikslai yra šie:

1. Padėti stiprinti Europos šalių bendradarbiavimą plėtojant profesinį orientavimą švietimo ir darbo rinkos srityse.

2. Užtikrinti visą gyvenimą trunkančio orientavimo politikos įgyvendinimą (angl. *Strengthening Policies, Systems and Practices in the field of Guidance throughout life in Europe*).

3. Europos rekomendacinių priemonių (angl. *Improving lifelong guidance policies and systems: Using common European reference tools*) taikymas.

4. Skatinti Europos šalių profesinio orientavimo politikos, sistemų ir praktikos plėtotę, įtraukiant visas suinteresuotas grupes, paslaugų teikėjus ir gavėjus.

ELGPN įkūrimas taip pat užtikrino Europos Komisijoje iki tol veikiančios „*Visą gyvenimą trunkančio orientavimo ekspertų grupės*“ veiklos tęstinumą“ (Lietuvos atstovai dalyvauja „Karjeros valdymo kompetencijų ugdymo“ darbo grupėje).

Keletas Europos Sąjungos organizacijų yra pateikusios šios konsultacinio ir rekomendacinio pobūdžio medžiagos profesinio orientavimo klausimais:

- Karjeros orientavimo vadovą politikams (2004) (angl. *Career guidance: a handbook for policy makers*, OECD),
- Visą gyvenimą trunkančio orientavimo politiką ir sistemas: Europos rekomendacinių priemonių taikymą (2005) (angl. *Improving lifelong guidance policies and systems: Using common European reference tools*, CEDEFOP),
- Visą gyvenimą trunkančio orientavimo politikos plėtojimo priemonių rinkinį (2012) (angl. *Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit*, ELGPN).

Apžvelgus šiuos dokumentus ir parengtas strategijas, galima teigti, kad Europos Sąjungai vykdant karjeros politiką, siekiama **sudaryti palankias sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, teikti įvairaus amžiaus žmonėms konsultacijas profesiniais klausimais, kurti veiksmingus instrumentus, kurie įgalintų individą lengviau prisitaikyti prie besikeičiančių reikalavimų darbo pasaulyje ir sumažintų riziką iškristi iš darbo rinkos.**

2.2. Ugdymo karjerai modeliavimo ypatumai ir orientavimo karjerai politika Lietuvoje.

R. Kučinskienė (2003) savo moksliname darbe įžvelgia, kad Karjeros ugdymą Lietuvoje mokslininkai skirsto į keturis periodus.

1. **Ištakos** (XIX a. pab. – XX a. pr.). Šis periodas tapatinamas su to meto švietėjų ir publicistų, tokių kaip V. Kudirka, J. Šliūpas J. Adomaitis-Šernas, darbais. Jų skelbiamuose darbuose galima įžvelgi susirūpinimą dėl menko visuomenės švietimo profesijos pasirinkimo klausimais.

2. **Psichotechnikos periodas** (1919 –1938). Šiuo laikotarpiu didelį indelį įnešė ne tik psichologai: L. Vabalas-Gudaitis, A. Gušas, V. D. Lazersonas, ir kiti mokslininkai, kurių darbams postūmį davė pasaulyje vykstantys psichotechnikos tyrimai, bet ir publicistai, girininkai, mokytojai, inžinieriai.

J. Ambraška, Vaivada, J. Šiurlys, J. Laužikas (Laisvūnas) reiškė nepasitenkinimą to meto atranka pagal mokyklinius pažymius ir egzamino įvertinamus (R Kučiskienė, 2003, p. 170).

1931 m. spalio 3 dieną įkurtas psichotechnikos kabinetas, kuriame veiklą vykdė Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos draugija. Anot A. Gučo, draugijos pagrindinis tikslas buvo padėti jaunuoliams rasti savo pašaukimą, konsultuoti ugdytojus, dirbančius su asmenimis, turinčiais specialiųjų poreikių, ieškoti naujų tobuliausių mokymo metodų bei priemonių.

Šios draugijos nariai informuodavo ir konsultuodavo pedagogus, mokinius bei jų tėvus profesijos pasirinkimo klausimais, atrinkdavo kandidatus, tinkančius konkrečioms profesijoms. Didelis indėlis nagrinėjant tinkamo profesijos pasirinkimo klausimus yra to meto mokslininkų: J. Laužiko, J. Mikalajūno, M. Reinio, J. Šimkaus ir kt.

Pasak psichologės ir socialinių mokslų daktarės B. Pociūtės, draugijos įkūrimo datą galima laikyti formalia profesinio orientavimo veiklos Lietuvoje pradžia.

Kuriami testai, padedantys nustatyti asmens gebėjimus bei jo profesinį tinkamumą. Prie psichologinių ir profesiografinių tyrimų profesiniais klausimais prisidėjo psichologas, pedagogas A. Gučas.

Antrasis pasaulinis karas, sovietinė okupacija ir sunkus pokarinis laikotarpis nutraukia Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos mokslinę ir praktinę veiklą.

D. Beresnevičienė (2002) ir A. Petrauskaitė (1996) teigia, kad šio laikotarpio laimėjimai pripažįstami kaip padėję reikšmingą pagrindą moksliskai pagrįstai profesijos pasirinkimo teorijai ir praktikos raidai. Jie nėra praradę aktualumo ir dabar (Kučinskienė, 2003, p. 170).

3. **Sovietinis periodas** (XX a. 6- 9 dešimtmečiai). Šeštajame dešimtmetyje psichologai pradeda atnaujinti savo mokslinę veiklą. Šiuo laikotarpiu Pedagogikos tyrimų institute įsteigiamas profesinio orientavimo skyrius bei 50 profesinio orientavimo kabinetų. To meto Lietuvos pedagogai ir psichologai (Jovaiša, Galkytė, **Jatautautė, S. Kregždė** ir kt.) daug dėmesio skiria

spręsti mokinių ir studentų profesijos pasirinkimo ir apsisprendimo problemas bei tobulinti profesinio orientavimo sistemą Lietuvoje. Reikia paminėti, kad skelbta galimybė laisvai pasirinkti norimą profesiją neatitiko tikrovės. Šis paskelbtas principas daug jaunimo nukreipė į jiems netinkamą ir neįdomią profesinę veiklą ir sugadino žmonėms gyvenimą. „**Šio laikotarpio darbams privaloma orientacija į tuo metu dominavusias sociocentristines visuomenės vertybes iškreipė asmenybės profesijos rinkimosi esmę**“ (R. Kučinskienė, 2003, p. 171), nes asmuo, besirinkdamas profesiją, turėjo atsižvelgti į gamybos ir darbo jėgos poreikių tenkinimą. Tuo metu visiškai nutrūko mokslinis dialogas su kaimyninėmis Europos šalimis. Skatintas bendravimas tik tarp TSRS mokslininkų.

Šiuo laikotarpiu Lietuvos mokslininkų laimėjimai profesinio orientavimo srityje pradeda atsilikti nuo Vakarų Europos mokslininkų pasiekimų ir sukurta profesinio orientavimo sistema pasirodė visiškai neįvykusi ir nepatraukli (Kučinskienė, 2003, p. 171).

4. Nepriklausomybės periodas (po 1990 metų). Atkūrus nepriklausomybę ir demokratinę valdymo sistemą, sociocentristinės sistemos vertybės nustojo egzistuoti. Pasikeitė socialinės, ekonominės sąlygos, pasikeitė ir darbo rinka.

Atgavus nepriklausomybę, to laikotarpio kartai, kuri tiek laiko praleido už „geležinės uždangos“, atėjo iššūkių ir permainų metas. Metas, kuris vertė pergaltoti ir sukurti naujas švietimo paradigmas.

Lietuvos ir išeivijos įvairių sričių mokslininkai susiburia į „Ateities mokyklos“ judėjimą, kurio pagrindinė misija buvo sukurti ką tik baigusio mokyklą asmens modulį. Nors tai ugdymo sritis, bet visi mokslininkai, įsilieję į šį judėjimą, vieningai nusprendė: „Švietimo misija yra padėti asmeniui pasiręsti savarankiškam ir prasmingam gyvenimui. Vadinasi, profesijos pasirinkimas ir tolesnė karjeros plėtotė pasirinktoje profesijoje yra labai svarbi ugdymo dalis“ (Pukelis, 2012, p. 17).

Ilgai kurta ir puoselėta profesinio Lietuvos mokslininkų orientavimo sistema išardoma, nes šioje sistemoje buvo išvelgta represinės valdžios poveikio elementų. Pati sąvoka „profesinis orientavimas“ įgauna neigiamą visuomenės požiūrį. Tai pabrėžia ir K. Pukelis (2003) savo darbuose. Asmenims leidžiama pasirinkti savo profesinį kelią nepriklausomai nuo valstybės užsakymų. Valstybė nebepriima atsakomybės už asmens vykdomus profesinius pasirinkimus ir jų raidą. Nuo 2000 metų galima pastebėti, kad vis daugiau dėmesio skiriama karjeros tyrimams, kuriuos atlieka didžiųjų Lietuvos - Vilniaus, Kauno Vytauto Didžiojo, Šiaulių ir Klaipėdos - universitetų mokslininkai.

R. Kučinskienė (2003) išskiria šias tyrimų metu gvildinamas problemų grupes:

- karjeros samprata ir modelių tyrimai,
- **ugdymo karjerai aktualumo ir prielaidų Lietuvoje tyrimai,**
- ugdymo karjerai Lietuvoje strategijos, modeliai, kvalifikacijos ir rezultatyvumas.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir vis labiau įsiliejant į pasaulinį darbo tinklą, atsiveria Lietuvoje profesinio orientavimo spragos. Vykstant demokratizavimui ir atsivėrus laisvai darbo rinkai, išryškėja to meto jaunuolių ir suaugusių žmonių nepasirengimas persikvalifikuoti, prisitaikyti prie pasikeitusių konkurencijos sąlygų ir nedarbo grėsmės. Įvairių socialinių sluoksnių Lietuvos piliečiai, rinkdamiesi profesiją ir karjerą, patiria socialinių, psichologinių ir ekonominių problemų.

Nuo 1997 metų pradėjęs veikti Profesinio orientavimo skyrius (po to virto Karjeros planavimo centru) organizuodavo ir planuodavo profesinį informavimą ir ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokyklose. Šis centras teikė konsultacijas ne tik mokiniams ir mokytojams, bet ir mokinių tėvams.

2003 metais yra patvirtinama profesinio orientavimo strategija. Lietuva prisijungia prie bendros profesinės informavimo sistemos.

Beveik visuose didžiuosiuose Lietuvos universitetuose pradeda veikti karjeros ir profesiniai informavimo centrai, kurie ne tik konsultuoja abiturientus ir absolventus įvairiais karjeros planavimo klausimais, bet ir tarpininkauja įsidarbinant.

XXI amžiuje, atsiradus globaliems ir laisvai pasiekiamiems informacijos tinklams, kuriasi profesijų informavimo ir karjeros tinklai, skirti visų amžiaus tarpsnių asmenims.

Apžvelgus šio tarpsnio mokslininkų atliekamų tyrimų kryptis Lietuvoje ir vykdomą ugdymo karjerai politiką, galima daryti išvadą, **kad daug dėmesio, skiriama profesinio informavimo trūkumų, susidariusių pagrindinio ir vidurinio bendrojo ugdymo pakopose, diagnozavimui ir modelių kūrimui. Steigiami įvairiausių lygių centrai, kurie padeda įvairaus amžiaus asmenims, patiriantiems sunkumų asmeninės karjeros vystymosi tarpsniais.**

3. DOKUMENTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ PROFESINĮ ORIENTAVIMĄ, APŽVALGA IR ANALIZĖ.

3.1. Profesinio orientavimo ir asmenybės formavimo sampratos kaita Lietuvos bendrojo ugdymo programose ir Gerosios mokyklos koncepcijoje.

Kiek žmogaus sėkmingą karjerą lemia savęs pažinimas? Ar gali žmogus, būdamas bendruomenės sudedamąja dalimi, būti savo karjeros „šeimininkas“? F. Parsonas (1909) savo darbuose nurodė pagrindinį sėkmingos karjeros faktorių: svarbiausia nustatyti atitikmenis tarp asmenybės bei darbo reikalavimų. Dž. Holandas (1959) irgi teigia, kad pasirinktos profesijos patrauklumą lemia jos atitikimas individo asmenybės tipui. E. Eriksonas (1968) buvo įsitikinęs, kad jaunas žmogus, rinkdamasis profesiją, turi būtinai apibrėžti save ir rasti atsakymą į klausimą: „Kas aš esu?“

Žmogaus savęs suvokimas, anot mokslininkų, formuojasi jau pirmaisiais gyvenimo metais. Pradžioje vaikas atpažįsta fizinį savo atvaizdą. Priešmokyklinio amžiaus vaikas gali keliais žodžiais apibūdinti save (*potėgius, gebėjimus*). *Pedagogai vieningai sutaria, kad savęs pažinimo negalima palikti savieigai, mokyklos bendruomenė ir joje vykstanti veikla turi padėti formuoti jaunuolio suvokimą. Tik pažįstantis save žmogus yra pasaulio ir savęs paties kūrėjas. Šiuolaikinio humanizmo teorija pabrėžia, kad žmogus, būdamas pačiu savimi, įsijungia į žmoniją kurdamas santykius su kitais per savo individualybę, o ne tarpininkauja kam nors kitam.*

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, bendrojo lavinimo mokyklų darbą apibrėžia keletas dokumentų. Vienas iš jų yra mokyklos koncepcija arba bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. Dokumentų paskirtis - būti mokyklos veiklos orientyru, išskirti pagrindinius geros mokyklos bruožus, nurodyti, kokias dalykines, bendrąsias ar karjeros kompetencijas jaunuolis besimokydamas turi įgyti. V. Stanišauskienė (2003) karjeros kompetencijas įvardija kaip žmogaus gebėjimus, padedančius spręsti karjeros kelyje iškilančius uždavinius bei tenkinti šiuolaikinio darbo pasaulio reikalavimus, suteikiančius reikiamus įrankius savarankiškai vystyti asmeninę karjerą.

Panagrinėjus įvairių laikotarpių dokumentus, apibrėžiančius Nepriklausomos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos darbą, galima teigti, kad šalia akademinio pasiekimų mokykla visada vaidino didelį vaidmenį žmogaus asmenybės formavimui, savęs pažinimui, savo pašaukimo ieškojimui. Anot L. Jovaišos (1999), pašaukimas įvardijamas kaip „veiklos motyvacinis, potencialių charakteriologinių asmenybės bruožų derinys. Jis sąlygoja darbinio gyvenimo kokybę ir prasmę“ (Grumuliuskienė, Augienė, 2002, p. 20).

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu skaičiuojamos trys ugdymą reglamentavusios koncepcijos, kuriose yra aprašomas profesinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: 1988

metais sukurta Tautinės mokyklos koncepcija, 1994 metų Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir 2015 metais patvirtinta Geros mokyklos koncepcija, kuri neneigia prieš tai esančiuose dokumentuose iškeltų idėjų, bet, atsižvelgiant į pasikeitusias visuomenės vertybes bei gyvenimo būdą, pasikeitė ir požiūris į patį asmenį bei jo ugdymo būdus.

Iki 2015 metų Lietuvos mokykloje daugiau dėmesio buvo skiriama mokinių akademiniam lavinimui, žinių įgijimui ir gebėjimui jas pritaikyti. Bet 2015 metų gruodžio mėnesį patvirtinus Geros mokyklos koncepciją, buvo iškeltos mintys, kad XX amžiaus mokymas priminė „konvejerinį“ modelį. „Mokykla turėjo veikti taip tiksliai, skaidriai ir sklandžiai, kaip mechanizmas ir, taikydama standartines programas bei mokymo būdus, ugdyti pagal amžių grupuojamus vaikus, kad šių išsilavinimas bei gebėjimai atitiktų jų amžiaus tarpsniui numatytas normas“ (Geros mokyklos koncepcija, 2015).

Tautinės mokyklos koncepcijoje (1988) pastebima, kad dėl susiklosčiusios politinės situacijos daugiausiai dėmesio ugdant buvo skiriama asmenybės išsilaisvinimui iš autoritarinio ugdymo metodų, konformizmo. Daug dėmesio buvo skiriama jauno žmogaus tautinei sąmonei ir savimonei ugdyti. To laikotarpio koncepcijoje teigiama, kad žmogus negali būti tik sraigtelis struktūroje, jis yra laisva būtybė, kuri be prievartos gali pasirinkti veiklą, žino pareigas valstybei, tautai ir sau. Šioje koncepcijoje susidaro įspūdis, kad tvirta tauta, valstybė yra rezultatas, kurį sukuria laisva, išsilavinusi, žinanti savo tautos kultūrą asmenybė. „Atgimstančiai tautai reikia atitinkamos kultūrinės savimonės bei lygio žmogaus, kuris galėtų pats atsinaujinti ir atnaujinti visuomenę“ (Tautinės mokyklos koncepcija, 1988). Negalima teigti, kad to meto mokykla neprisiėmė atsakomybės už mokinio, kaip asmenybės, ugdymą. Vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos uždavinys buvo atsižvelgti į žmogų kaip į absoliučią vertybę, skatinti reikštis jį kaip individualybę, sudaryti sąlygas per saviugdą ir saviauklą tapti asmenybe. Koncepcija pripažįsta pasaulio nesustabdomą kaitą ir skatina mokyklas ugdyti mokinius savarankiškai, lanksčiai ir kūrybiškai veikti. Mokinys turi būti pasiruošęs prisitaikyti prie vykstančių pokyčių, bet yra perspėjama nesivaikyti naujovių, nes gresia savęs praradimas. Mokykla turi skatinti pačius mokinius stebėti ir analizuoti vykstančius kitimus, savarankiškai mokytis, įgyti įgūdžių ir ugdyti valią. Tai tarsi uždega žalią šviesą asmens savarankiškam ir visapusiškam tobulėjimui. Tačiau pripažįsta, kad bendrojo lavinimo mokykla dar nėra visiškai pasiruošusi išugdyti mokinio, kaip nepriklausomos, gebančios priimti atsakingus sprendimus asmenybės. Mokyklos siekis yra padėti tvirtus nuostatos pagrindus, įdiegti poreikius. Visa kita, formuojant asmenybę, paliekama profesinėms, aukštosioms mokykloms bei technikumams.

Tautinės mokyklos koncepcijoje yra išskiriamas ir profesinis orientavimas. Bendrojo lavinimo mokykloje yra atsisakoma profesinio rengimo, jis yra nukeliamas po privalomojo mokymo laiko. Mokykla, rengdama jauną žmogų, negali jo mokyti konkrečios specialybės, kaip buvo dar prieš 1988 metus. Mokykla, ruošdama mokinį būsimai sėkmingai profesinei veiklai, turi:

1. Skatinti mokinį pažinti save (savo polinkius, gebėjimus, interesus).
2. Sudaryti sąlygas atsiskleisti individualybei, ieškoti tolimesnės veiklos krypties (mokymasis, profesijos pasirinkimas).
3. Stebėdama, analizuodama gyvenimą, realią veiklą, turi ieškoti veiklos sferos, kuri leistų atsiskleisti asmens gebėjimams.
4. Sudaryti sąlygas mokiniui išbandyti jėgas praktinėje veikloje.
5. Ugdyti vertybines nuostatas, dorovės pagrindus.
6. Supažindinti su Lietuvos kultūra, liaudės ūkiu, skatinti mokinius būti naudingus savo valstybei.

Neatsiejamas nuo profesinio orientavimo yra ir darbinis ugdymas. Šioje veikloje mokinys įgauna žinių apie darbo organizavimą, technologijas, darbo jėgos poreikius, profesijų pasirinkimo galimybes. Ugdomosios veiklos turinys turėjo priklausyti nuo mokinių amžiaus, ekonominių vietovės vystymosi požymių, net mokinio lyties. Taigi šiame dokumente vis dar galima išvelgti įvairių diskriminacijos požymių, kurie pažeistų šiuo metu Lietuvoje galiojančius lygių galimybių įstatymus.

Darbinio ugdymo programa skirstoma į tris pakopas: pradinę, pagrindinę ir vidurinę. Pradinėje pakopoje mokiniai supažindinami su rankų darbu, darbo kultūra. Pagrindinėje pakopoje įgyja techninių, žemės ūkio, buities įgūdžių. Mokyklai leidžiama, atsižvelgiant į tėvų pageidavimus, į vietos galimybes, pasiūlyti įvairių darbinių veiklų programas mokiniams. Trečios pakopos mokymas siūloma turimus įgūdžius tobulinti ne tik per pamokas, bet ir užklasiniame veikloje: fakultatyvuose, padedant dirbti tėvams bei savarankiškai įsidarbinant.

Lietuvos Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos (1996) iškelia uždavinį „spartinti Lietuvos kaip tautos demokratinės ir solidarios politinės bendruomenės kūrimąsi“ (Lietuvos Bendrojo lavinimo programos 1996, p.5). Mokyklos siekis - išugdyti mokinių nuostata mokytis visą gyvenimą. Mokykla privalo atskleisti sudėtingą ir nuolat besikeičiantį darbo ir profesijų pasaulį. Skirtingai nei Tautinės mokyklos koncepcijoje čia yra jau pripažįstama pakankama asmens branda priimti tinkamus sprendimus ateities profesinei veiklai ir savęs pažinimui. Mokykla turi suformuoti mokinio gebėjimus rinkti informaciją, ją apdoroti, analizuoti, pagrįsti ir vertinti. Skatinama dirbti nuosekliai, siekti užsibrėžtų tikslų, įgalinti asmenį nuolat tobulėti. Bendrojo lavinimo mokyklos pagrindinė užduotis - kad jaunuoliai galėtų „sąmoningai ir atsakingai pasirinkti profesinio gyvenimo kelią, jau mokykloje turėtų galimybių rengtis profesinei veiklai“.

2015 metais įsigaliojusioje **Geros mokyklos koncepcijoje** pateiktoje mokyklos sampratoje visiškai nelieka sienų. Mokykla - tai jos bendruomenė, nuolat besimokanti, bendradarbiaujanti tarpusavyje ir kintanti. Neatmetant tokių svarbių dalykų, kaip laisvė, bendruomeniškumas, tautiškumas, šioje koncepcijoje ypač daug dėmesio yra skiriama mokiniui kaip asmenybei.

Lygiagrečiai akademiniam pasiekimams yra ir balais nevertinama asmenybės ūgtis, ją apibrėžia įgytos bendrosios kompetencijos, leidžiančios „tapti pilietiškais, humaniškas vertybes puoselėjančiais visuomenės nariais ir sėkmingai planuojančiais asmeninį ir profesinį gyvenimą“ (Geros mokyklos koncepcija, 2015).

Šiuo metu retas mokslininkas imtųsi prognozuoti, kokių profesijų paklausa bus po 20 ar 30 metų. Milžinišku pagreičiu besivystant mokslui, nei vienas mokslininkas nedrįs padėti savo mokslinėje srityje taško aiškindamas, kad viskas yra jau ištirta ir nieko naujo atrasti nėra įmanoma.

Šiuolaikinės mokyklos pareiga yra ne tik suteikti jaunam visuomenės piliečiui matematikos, fizikos ar geografijos žinių, bet kuo toliau, tuo svarbiau tampa įgalinti mokinį pažinti save, atskleisti savo stipriąsias puses, atpažinti silpnybes, nebijoti veikti nuolat besikeičiančiame pasaulyje, gebėti prie jo prisitaikyti, nelaukti, kol kiti ims iniciatyvos ko nors naujo išmokyti, formuoti asmeninę nuostatą – mokytis savarankiškai ir visą gyvenimą. Mokykla turi išmokyti jaunuolį įsiliesti į visuomenę ir tapti aktyviu jos nariu, konsultuoti renkantis darbinę veiklą, teikti informaciją apie profesijas ir jų specifiką, padėti asmeniui susikurti karjeros pradmenis.

Apibendrinant dokumentų, reglamentuojančių Lietuvos mokyklą, apžvalgą, galima teigti, kad pasaulio keitimasi dideliu pagreičiu pripažįsta jau ir tautinė mokykla.

3.2. Ugdymą karjerai Lietuvos Respublikoje reglamentuojančių teisės aktų ir strateginių dokumentų apžvalga.

Ugdymą karjerai Lietuvos Respublikoje reglamentuoja šie švietimo teisės aktai ir strateginiai dokumentai:

Lietuvos Respublikos Seimas priėmė **Valstybinio švietimo 2013-2022 metų strategiją**, kuri toliau plėtoja habil. dr. Meilės Lukšienės (1992) iškeltas idėjas. Šią strategiją sudarant, buvo atsižvelgta į 2003-2012 metų strateginio laikotarpio įgyvendinimo analizės ir įvertinimo metu pateiktas rekomendacijas. Taip pat remtasi:

- įvairių visuomenės ir profesinių grupių, įskaitant edukologijos ir kitų mokslo krypčių atstovus, išsakytais lūkesčiais ir įžvalgomis,
- ekspertų parengtais Švietimo raidos scenarijais,
- atliktais tyrimais, kurie atskleidžia Lietuvos švietimo būklę,
- „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“,
- Lietuvos Respublikos švietimo (2011), mokslo ir studijų (2009), profesinio mokymo (1997) įstatymais.

Tikimasi, kad įgyvendinus šią strategiją:

1. Žmonės dėl nedarbo ir vykstančios emigracijos gebės operatyviau susiorientuoti darbo rinkoje, atpažinti savo privalumus, jais pasinaudoti įsibarbinant ir kuriant nuosavą verslą bei savarankiškai gebės valdyti savo karjerą.
2. Lietuvos 25-64 metų gyventojai, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos, socialinės ir finansinės padėties, turės galimybę labiau atskleisti savo asmenines savybes bei gauti išsilavinimą. Efektyviai bus vykdoma mokymosi visą gyvenimą politika.
3. Neformaliojo švietimo būdu arba darbo vietoje įgyta patirtis ir kompetencijos bus pripažįstamos darbdavių.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Profesinis orientavimas ir švietimo informacinė pagalba nurodoma kaip viena iš švietimo pagalbos formų. Įstatymo 18 straipsnyje teigiama, kad „ Profesinio orientavimo paskirtis – profesinio informavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai priemonėmis padėti asmeniui rinktis jam tinkamą švietimą ir užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijas ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą“ (LR švietimo įstatymas, 2011).

Profesinis orientavimas nurodomas kaip procesas, apjungiantis profesinį informavimą ir konsultavimą, kuris turi būti prieinamas visiems Lietuvos gyventojams nepriklausomai nuo amžiaus. Profesinį orientavimą planuoja, organizuoja savivaldybės vykdomoji institucija.

Profesinio orientavimo konsultacijų paskirtis įstatyme yra informacijos teikimas visiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir švietimo įstaigoms apie darbo rinkos poreikius, įsidarbinimo

galimybes, kokybiško išsilavinimo įsigijimą. Teikiama informacija turi būti nuosekli, sisteminga, kiekvienam lengvai prieinama.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) nurodo, kad aukštoji mokykla privalo teikti studijuojantiems karjeros konsultacijas.

Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas (2012). Šis aprašas nurodo, kad „Profesinio orientavimo tikslas – padėti asmenims sąmoningai rinktis jiems tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, sudaryti sąlygas įgyti karjeros kompetencijų, aktyviai kurti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką)“ (Profesinio orientavimo vykdymo aprašas, 2012).

Apraše yra nurodyta profesinio orientavimo vykdymo tvarka bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose ir kitose švietimo įstaigose (išskyrus aukštąsias mokyklas), profesinio orientavimo centruose, darbo biržose ir kitose institucijose. Apraše ugdymas karjerai apibrėžiamas kaip prioritetinga profesinio orientavimo sritis.

Profesinio orientavimo paslaugų plėtoje aktyviai naudojamas Europos Sąjungos fondo finansavimas visuose trijuose etapuose (2004–2006 m., 2007–2013 m., 2014–2020 m.).

Savo darbe nagrinėju karjeros orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje, todėl, apžvelgiant dokumentus, susijusius su karjeros ugdymu, reikėtų paminėti, kad 2014 metais buvo vykdytas valstybės kontrolės auditas, kurio metu buvo tiriama, kaip organizuojamas ir vykdomas mokinių profesinis orientavimas. Audituojamas 2010-2013 m. laikotarpis. Audito tikslas – įvertinti, ar tikslingai organizuojamas ir tinkamai vykdomas mokinių profesinis orientavimas. Audito išvadose skelbiama:

- Ne visose mokyklose yra užtikrinamas profesinis mokinių orientavimas.
- Ugdyti karjeros kompetencijas mokyklose pradėta ne 2012 metais, kaip buvo planuota, o tik 2014 metais.
- Pasibaigus ES fondo lėšomis finansuojamiems projektams, mokyklos neužtikrina veiklos tęstinumo.
- Iki 2014 metų ne visos profesinio orientavimo veiklos yra vertinamos (vertinamas tik profesinis konsultavimas ir informavimas.)
- Profesinio orientavimo stebėseną vykdoma nepatvirtintus kiekybės ir kokybės rodiklių aprašo.

Visgi pagrindinis dokumentas, kuriuo aš remiuosi savo darbe, yra 2014 metais patvirtinta **Ugdymo karjerai programa**. Programos paskirtis – užtikrinti veiksmingą karjeros kompetencijų, kurių reikia norint sąmoningai ir sėkmingai kurti ir valdyti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką), ugdymą ir, gerbiant mokinio polinkius, vertybes ir gebėjimus, padėti jam pažinti, kurti ir realizuoti save.

Ugdymo karjerai programos įgyvendinimas pradedamas pirmoje klasėje ir suskirstytas į keturis lygius, kurie apibrėžiami karjeros kompetencijomis: I lygis įgyvendinamas 1-4 klasėse, II lygis – 5-8 klasėse, III lygio kompetencijos ugdomos 9-10 (I–II gimnazijos) klasėse ir IV lygio kompetencijas įgyja mokiniai mokydami 11-12 (III–IV gimnazijos) klasėse.

Ugdymas karjerai apima keturias ugdymo sritis: savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, karjeros planavimo ir karjeros įgyvendinimo.

Bendrojo lavinimo mokykloje ugdymą karjerai koordinuoti turėtų karjeros specialistai, turintys IV lygio karjeros kompetencijas.

Ugdymo karjerai programoje (2014) yra nurodoma, kad bendrojo lavinimo mokyklose vykdomas ugdymas karjerai turi remtis šiais pagrindiniais principais:

1. aktyvus mokinio vaidmuo;
2. laisvas pasirinkimas ir asmeninė atsakomybė už priimtus karjeros sprendimus;
3. turinio individualizavimas;
4. bendradarbiavimas ir mokymasis vieniems iš kitų;
5. reflektyvus mokymasis;
6. mokymasis per patyrimą;
7. tęstinumas;

Taip pat šioje programoje yra pabrėžiama, kad karjeros specialistas siekdamas užtikrinti visapusišką programos įgyvendinimą, savo veiklą turi vykdyti kartu su mokyklos bendruomene, pasitelkdamas ją pagalbą ir socialinius partnerius.

Rekomenduojama parengti ugdymo karjerai veiklų planą, kuriame numatytos veiklos būtų susijusios su mokyklos ugdymo planu.

Pagrindinėje bendrojo lavinimo pakopoje ugdymas karjerai turėtų būti integruojamas į visų dalykų programų turinį ir neformalųjį švietimą. Taip pat „ugdymui karjerai skirti bent po vieną ugdymo karjerai programos visumą apimantį, specialų ugdymo karjerai užsiėmimų ciklą, kuris gali būti pasirenkamų pamokų, seminarų forma arba (ir) bendruosiuose ugdymo planuose praktinei, pažintinei, socialinei, prevencinei ar kitai veiklai skirtu laiku, derinant su integruotu į dalykų programas ugdymo karjerai turiniu“ (Ugdymo karjerai programa, 2014 p.4)

4. X RAJONO, 7-8 KLASIŲ MOKINIŲ UGDYMO KARJERAI VYKDYMO EMPIRINIS TYRIMAS

Situacijos analizė. Tyrimas vykdomas šiaurės rytų Lietuvoje. Paskutinio surašymo duomenimis rajone gyvena 19067 gyventojai. 2018 metų rugsėjo mėnesio duomenimis rajone yra 16 (įskaitant neformaliojo ir priešmokyklinio) ugdymo įstaigų, kuriose moksi 2204 vaikai. Dėl mažo gyventojų skaičiaus rajone, šiuo metu bendrojo lavinimo mokyklų yra tik dešimt.

X rajonas negali pasigirti išvystyta pramone ir gamyba. Kaip visoje Lietuvoje, rajone yra opi problema - tai didelė jaunų žmonių emigracija tiek į užsienį, tiek į Lietuvos didžiuosius miestus. Didesnėse mokyklose, tokiose kaip gimnazijose ir progimnazijoje mokinių skaičius svyruoja nuo 205 iki 667. Mažesnėse, kaimo vietovių mokyklose, mokinių skaičius yra nedidelis, svyruoja nuo 65 mokinių iki 103 mokinių vienoje mokykloje.

Savo tyrimui rinkausi mokyklas kuriose mokosi 7-8 klasių mokiniai, nes Lietuvoje mokslinių darbų kuriuose būtų tiriama ugdymas karjerai būtent gimnazijose yra atliktas ne vienas, tačiau neradau nei vieno tyrimo kuris būtų siekęs ištirti ugdymą karjerai 7-8 klasėse pagrindinėse mokyklose arba progimnazijose. Tuo remiantis neįtraukiau į tyrimą kaimo vietovėje esančios gimnazijos motyvuodama, kad ši mokykla turi ilgosios gimnazijos statusą. Viena pagrindinė mokykla tyrime dalyvauti atsisakė. Mokyklą atstovaujantis asmuo motyvavo, kad ugdymas karjerai vykdomas neefektyviai dėl mažo finansavimo.

Siekiant susidaryti įspūdį apie profesinį orientavimą įgyvendinimą rajone, birželio mėnesyje nuvykau į rajono Kultūros, švietimo ir sporto skyrių, pakalbėti su viena iš trijų ten dirbančių vyresniųjų metodininkių. Pokalbio tikslas buvo išsiaiškinti ar yra paskirtas asmuo, rajono mastu, kuris koordinuotų mokyklose susikurtą sistemą, pedagogų veiklą susijusią su ugdymo karjerai plano vykdymu. Deja šių pareigų nėra paskira nei vienam asmeniui. Susitikimo metu sužinojau, kad yra asmuo, dirbantis Švietimo pagalbos tarnyboje, kuriam yra priskirta be kitų veiklų teikti visapusišką pagalbą mokyklų pedagogams ugdymo karjerai klausimais, padėti praveisti veiklas, teikti konsultacijas.

Norėdama sužinoti kiek mokyklų atstovų ir kaip dažnai yra kreipiamasi pasikonsultuoti arba pasikviesti praveisti veiklas susijusiu su ugdymu karjerai, nuvykau į Švietimo pagalbos tarnybą. Susitikus su metodininke sužinojau, kad ji yra baigusi mokymus pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ ir pasiruošusi pagalbėti į ją besikreipiantiems mokyklų pedagogams. Deja tenka konstatuoti, kad pagalbos, mokyklų mokytojai kreipiasi labai retai, dažniausiai 2-3 kartus per metus. Kreipiasi mieste esančių mokyklų t. y. progimnazijos klasės auklėtojos ir gimnazijos klasių kuratorės.

Dažniausiai mokytojai pageidauja padėti praveisti užsiėsimus, kurių metu mokiniai susipažintų su įvairiomis profesijomis bei aptartų su ugdytiniais kokiomis asmeninėmis savybėmis

turėtų pasižymėti asmuo planuojantis įgyti vienokią ar kitokią profesiją. Per paskutinius tris metus metodininkė 6 kartus buvo kviesta atlikti testus kurių metu mokiniai galėtų nusistatyti asmenines savybes ir 2 kartus nusistatyti mokimosi stilius.

Šie skaičiai yra tikrai nedideli, jie negali atskleisti visos situacijos. Tik galima daryti išadą, kad šia galimybe miesto pedagogai naudojami labai reta, o mokytojai dirbantys rajono mokyklose šios tarnybos teikiamomis šios ugdymo srities paslaugomis visiškai nesinaudoja. Šios tarnybos patalpose yra biblioteka, bet ugdymo karjerai skirtos literatūros, išskyrus savęs pažinimo temomis, irgi nėra.

Tyrimo probleminis klausimas. Su kokiomis problemoms susiduriama vykdant 7-8 klasėse ugdymą karjerai.

Tyrimo objektas. 7-8 klasių mokinių ugdymo karjerai problemos ir tobulinimo galimybės rajono mokyklose.

Tyrimo tikslas. Nustatyti, kaip vykdomas ugdymas karjerai rajono mokyklose, nustatyti esamas problemas ir numatyti tobulinimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos Sąjungos ir Lietuvos vykdomą politiką susijusia su profesiniu informavimu.
2. Išanalizuoti Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ugdymą karjerai reglamentuojančius dokumentus.
3. Ištirti karjeros konsultantų dirbančių su 7-8 klasių mokiniais ugdymo karjerai problemas ir tobulinimo galimybes.
4. Ištirti dalykų mokytojų dirbančių 7-8 klasėse nuomonę apie mokinių ugdymo karjerai poreikį, mokykloje vykdomos ugdymo karjerai programos rezultatyvumą, ugdymo karjerai programos integracijos galimybės į dėstomo dalyko ugdymo planus. Nustatyti tobulinimo galimybes.
5. Nustatyti problemas su kuriomis susiduria 7-8 klasių mokiniai įgydami ir ugdydami karjeros kompetencijas.

Tyrimo imtis. Siekiant išsiaiškinti kaip yra vykdomas ugdymas karjerai 7-8 klasėse tyrime dalyvavo šešios pagrindinės mokyklos esančios kaimo vietovėse ir progimnazija esanti mieste. Apklaustos trys tiriamųjų grupės: pedagogai atsakingi už ugdymą karjerai, dalykų mokytojai dirbantys 7-8 klasėse ir 7-8 klasių mokiniai.

Tyrimo dalyvavo 5 rajono pagrindinių mokyklų pedagogai atsakingi už ugdymą karjerai. 75 rajono mokytojai, dirbantys su 7-8 klasių mokiniais.

Tirtose mokyklose 7-8 klasių mokinių generalinė aibė yra 206. Apskaičiuoti tiriamųjų imtį naudotasi formule:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 - \frac{1}{N}}$$

Neturint pirminių duomenų apie reiškinį naudojantis formule buvo apskaičiuotas tyrimo imties dydis imant 3 procentų paklaidą. Tyrime dalyvavo paprastos atsitiktinės atrankos būdu atrinkti 174 rajono 7-8 klasių mokiniai.

Tyrimo etika. Prieš atliekant buvo gauti mokyklų direktorių arba skyriaus vedėjų leidimai apklausti mokyklos mokytojus, pedagogus atsakingus už ugdymą karjerai bei mokinius.

Tyrimas buvo vykdomas laikantis tyrimo etikos principais: pagarbos asmens privatumui, konfidencialumas ir anonimiškumas; geranoriškumas ir nusiteikimas nekenkti tiriamam asmeniui bei teisingumo principas.

Tyrimo organizavimas.

1. Pedagoginės, psichologinės, socialinės literatūros, Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos dokumentų, reglamentuojančių profesinį orientavimą ir ugdymą karjerai, nagrinėjimas.
2. Tyrimo instrumento parengimas.
3. Tyrimo atlikimas rajono mokyklose.
4. Tyrimo metu gautų duomenų apdorojimas.
5. Rekomendacijų parengimas ir pateikimas.

Tyrimo įrankis. Apibendrinus Lietuvos ir Europos sąjungos ugdymo karjerai vykdomą politiką, dokumentus reglamentuojančius ugdymą Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje sudaryti tyrimo instrumentai - anketos. Sudarant tyrimo instrumentą, mokytojų apklausos anketą, remtasi jau išbandytais anketomis, kurios buvo skelbtos ankstesniuose moksliniuose darbuose. Anketos kurios buvo pateiktos mokiniams sudarytos mano pačios. Tikrinant sukurtas anketas atliktas pilotinis tyrimas. Apklausta penkiolika septintos klasės mokinių, anketose atlikti keletą pakeitimų.

Apklausas ir anketavimą vykdžiau asmeniškai. Dalį mokytojų apklausiau nuotoliniu būdu pateikdama į elektroninę svetainę www.manoapklausa.lt perkeltus anketos klausimus.

Tyrimo metodai.

Teoriniai. Pedagoginės, psichologinės, socialinės literatūros, Lietuvos Respublikos įstatymų, Europos Sąjungos dokumentų reglamentuojančių ugdymą karjerai analizė.

Empiriniai. Anketinės apklausos mokiniams ir mokytojams, interviu su pedagogais, atsakingais už karjeros ugdymą.

Statistiniai. Gautų duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas. Duomenys pateikiami apskaičiuavus reikšmingumo indeksą (RI). Kiekybinio tyrimo duomenų analizė atlikta taikant aprašomosios statistikos metodą, kokybinių tyrimo duomenų analize atlikta taikant turinio (content) analizės metodą ir Microsoft Office Excel 2016 programomis.

Tyrimo metodologija. Analizuojant tyrimo duomenis buvo remtasi šiomis teorijomis:

Humanistinė (A. Maslow, C Rogers). Humanizmo filosofija paremta partnerystės aspektais, žmogiškaisiais santykiais. Ši teorija žmogų pripažįsta kaip individualią ir unikalią asmenybę, kuri turi savo nuomonę ir laisvai gali ją reikšti. Saviraiška tampa aukščiausias žmogaus poreikis,

leidžiantis asmenybei tapti harmoningai, pasitikinčiai savimi, įgyvendinti savo tikslus ir būti laiminga.

Progresyvistinė pedagogika (A. Ferjeris, O. Decrolis). Šios teorijos tikslas siekti, kad ugdomas asmuo būtų aktyvus proceso dalyvis, galintis laisvai atrasti savo galimybes ir polinkius, bei jais disponuoti. Tai sistema, skatinanti pedagogus ugdyti iniciatyvius, savimi pasitikinčius, laisvai reiškiančius savo nuomonę ir kritiškai mąstančius asmenis.

4.1. Interviu metu iš pedagogų, atsakingų už mokinių ugdymą karjerai, gautų duomenų analizė

Interviu dalyvavo penkių mokyklų pedagogai, atsakingi už mokinių ugdymą karjerai, nes kitų mokyklų administracija nurodė, kad jų mokyklose tokių asmenų nėra.

Rajono mokyklose pedagogo, atsakingo už mokinių ugdymą karjerai, pareigybė yra įvardijama nevienodai: ugdymo karjeros specialistas, karjeros konsultantas, karjeros koordinatorius, pedagogas, atsakingas už ugdymą karjerai. Šiame darbe visi šie asmenys įvardijami kaip karjeros konsultantai.

Nei vieno informanto mokinių karjeros konsultavimas nėra pagrindinės pareigos mokykloje. Apklaustų karjeros konsultantų pedagoginis darbo stažas svyruoja nuo dešimties iki dvidešimt penkerių metų. Trys karjeros konsultantai yra dalykų mokytojai, vienas informantas - mokyklos direktoriaus pavaduotojas ugdymui ir vienas - mokyklos psichologas.

Keturi karjeros konsultantai yra baigę karjeros specialistų mokymus. Šie mokymai buvo organizuoti remiantis vykusiu „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I etapas)“ projektu, kurį nuo 2010 metų vykdė Lietuvos mokinių neformaliojo ugdymo švietimo centras. Tačiau tiriamasis rajonas į šį projektą įsitraukė tik nuo 2013 metų dėl jau tuo metu buvusio nedidelio mokinių skaičiaus, todėl keturi informantai mokyklose ugdymą karjerai vykdo penkerius metus, o penktasis (informantas D) teigė, kad jokių šios ugdymo srities mokymų nėra baigęs.

Iš patirties galima teigti, kad karjeros konsultantams talkina kiti specialistai, dirbantys mokykloje. Interviu metu buvo klausiama, **ar yra mokykloje daugiau pedagogų (ar komanda), atsakingų už ugdymą karjerai?** Keturi karjeros konsultantai teigė, kad jie yra vieninteliai mokykloje, tikslingai vykdantys mokinių ugdymą karjerai. Vienas informantas nurodė, kad dažnai tenka bendradarbiauti su mokyklos socialine pedagoge, mokyklos psichologe, kad į mokinių ugdymą karjerai įtraukia ir klasės auklėtojus: *„Ir dėl laiko stokos, ir neturėdama metodinės medžiagos, dažnai pagalbos kreipiuosi į mokyklos socialinį pedagogą ir psichologą. Taip pat skatinu klasės auklėtojas klasių valandėlių ir ekskursijų metu mokinius supažindinti su profesijomis, atskleisti mokinių individualias savybes“* (Informantas D).

Apibendrinus atsakymus į šį klausimą, galima teigti, kad tiriamajame rajone yra mokyklų, kuriose nėra asmens, atsakingo už mokinių ugdymą karjerai, o kitose mokyklose karjeros konsultantai turi keletą pereigų mokykloje. Tokią situaciją galima apibūdinti kaip sunkią ir reikalaujančią kokybinių pokyčių.

Paklausus karjeros konsultantų, **kokia etato dalis arba koks savaitinių valandų skaičius yra skirtas mokinių ugdymui karjerai jų mokykloje**, trys informantai nurodė, kad ugdymui skirta viena valanda per savaitę (informantai A, B, E).

Vienas karjeros konsultantas teigė, kad mokinių ugdymui karjerai yra skirta 0,1 etato (informantas C). Vienas informantas nurodė, kad atskirų valandų iš viso nėra skirta, nes tai įeina į jos pareigybes (informantas D).

Darbo kokybę nulemia daugelis veiksnių. Vienas iš jų yra patogi bei aprūpinta reikiamomis priemonėmis darbo vieta. Informantams buvo pateiktas klausimas: „**Kokiomis priemonėmis yra aprūpinta darbo vieta?**“

Visi informantai nurodė, kad, užsiėmimą rengiant visai klasei, darbo vieta dažniausiai pasirinkamas informatikos arba tuo metu esantis laisvas kitas kabinetas. Du karjeros konsultantai (informantai A, C) nurodė, kad jų darbo kabinete yra pakankamai vietos organizuoti veiklas arba konsultuoti nedidelę grupelę mokinių, vienas informantas turi darbo kabinetą, bet jame gali teikti tik individualias konsultacijas (informantas D). Kiti du apklausti mokytojai teigė, kad atskiro kabineto neturi, todėl dažniausiai ugdymą karjerai vykdo savo dalyko kabinete.

Visi informantai darbo vietose turi kompiuterį. Iš priemonių, padedančių siekti geresnių mokinių ugdymo karjerai rezultatų, tik vienas informantas nurodė turintis tiek nešiojamų, tiek stacionarių kompiuterių, kuriuos mokiniai gali naudoti ieškodami juos dominančios informacijos apie specialybes, bandydami geriau pažinti save ar darbo pasaulį. Kiti, reikalui esant, informacinėmis kompiuterinėmis priemonėmis gali pasinaudoti informatikos kabinete arba mokyklos skaitykloje.

„Ugdymą karjerai vykdau savo kabinete, mokyklos bibliotekoje. Yra keletas stalo žaidimų šia tema. Jei ugdymui reikalingas kompiuteris, tenka derintis su informatikos mokytoju. Dažniausiai jokių nesklendimų dėl to nevyksta“ (Informantas A).

„Užsiėmimus vedu tuo metu esančiame laisvame kabine, dar per mokymus esu gavusi mokytojo ir mokinio knygas. Mokykloje yra keli karjeros ugdymui skirti stalo žaidimai“ (Informantas B).

„Esu aprūpinta ugdymo karjerai stalo žaidimais; įvairias vaizdines – informacines priemones klasių valandėlėms susikuriu pati. Nedidelė grupelė mokinių telpa ir mano kabinete, reikalui esant, užsiėmimus organizuoju ir informatikos kabinete arba skaitykloje“ (Informantas C).

„Mokyklos bibliotekoje, mokyklos psichologės kabinete yra keletas žaidimų, skirtų susipažinti su profesijomis, leidžiančių geriau pažinti save. Naudojuosi ir knygomis, skirtomis mokytojui ir mokiniui. Mano darbo kabinete dėl vietos stokos gali vykti tik individualios konsultacijos“ (Informantas D).

„Yra tam skirtas kabinetas, stacionarūs ir nešiojami kompiuteriai, šiame kabinete gali tilpti pusė klasės. Jei reikia organizuoti užsiėmimą didesniai mokinių kiekiui, tenka susirasti kitą kabinetą. Priemonių pakanka, reikalinga skirti etatą ir valandas darbui atlikti“ (Informantas E).

Paklausus, **kokios ugdymo formos ir metodai dažniausiai naudojami ugdant mokinius karjerai**, visi penki informantai nurodė, kad ugdymas vyksta grupėmis ir individualiai. Gauti duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Ugdymo formos ir metodai, naudojami ugdant mokinius karjerai

Ugdymo formos	Atsakymų dažnumas	Informantai
Žaidimai, viktorinos	5	A, B, C, D, E
Internetu įkeltų transliacijų, mokomųjų filmų peržiūra	3	A, B, D
Pažintinės išvykos	2	B, E
Pratybos	1	B
Pokalbiai, debatai, diskusijos	1	C

Iš atsakymų matoma, kad informantai, vykdydami veiklas, renkasi mokiniams labiau patrauklius metodus – žaidimus, viktorinas.

„Įvairios pratybos, internetinių svetainių peržiūros, tiesioginių transliacijų stebėjimas ugdymo karjerai temomis, žaidimai, viktorinos, išvykos į įstaigas, profesines mokyklas mokiniams labai patinka. Jie dirba grupėmis ir individualiai“ (Informantas B).

„Mokiniai per užsiėsimus dirba ir individualiai, ir grupėmis. Jie mėgsta žaisti įvairius žaidimus: stalo ir vaidmenų. Su mažesniaisiais piešiame, kartais darome koliažus, su vyresniaisiais vyksta pokalbiai, diskusijos, debatai“ (Informantas C).

Ugdant mokinius karjerai, labai svarbios metodinės priemonės, jų tinkamas naudojimas, todėl informantų buvo klausiama, **kokias metodines priemones informantai naudoja ugdant mokinius karjerai**. Gautuose atsakymuose keturi karjeros konsultantai paminėjo mokytojui ir mokiniui skirtas V. Stanišauskienės ir A. Naseckaitės (2012) *„Karjeros vadovas“ knygas*, kurias gavo karjeros specialistų mokymų metu. Trys informantai prie metodinių priemonių paminėjo ugdymo karjerai skirtus stalo žaidimus. Paprašius įvardyti stalo žaidimų skaičių, informantai nurodė nuo vieno iki trijų rūšių stalo žaidimus. Net du informantai nepaminėjo jokios kitos metodinės priemonės.

Apibendrinant informantų atsakymus, galima daryti išvadą, kad metodinės literatūros pasirinkimas mokyklose yra minimalus, naudojama metodinė literatūra yra nebe nauja, kai kurios nagrinėjamos temos ar pateikta medžiaga gali būti praradusi aktualumą arba pateikiami jau pasenę duomenys.

Ugdymo karjerai programos (2014) 17.3.2 punkte rekomenduojama parengti profesinio orientavimo veiklų planą. Šio dokumento buvimas ir tikslingas suplanuotų veiklų vykdymas padėtų tikslingai vykdyti profesinį orientavimą, užtikrintų veiklų suderinamumą su mokyklos ugdymo planu bei veiklų tęstinumą. Todėl karjeros konsultantams buvo užduotas klausimas siekiant išsiaiškinti, **kas mokykloje yra atsakingas už ugdymo karjerai plano sukūrimą?**

Trys informantai (informantai A, B, E) atsakė, kad toks planas yra ir jį kuria karjeros konsultantas. Dviejose mokyklose atskiro plano nėra.

Plano nebuvimas rodo, jog skiriama nepakankamai dėmesio mokinių ugdymui karjerai mokyklose. Taip pat plano nebuvimas leidžia hipotetiškai teigti, kad mokyklose ugdymas karjerai yra nenuoseklus, neturintis tęstinumo, gali būti net nederinamas su kitais mokytojais, prisidedančiais prie mokinių ugdymo karjerai.

„Dėl mažos etato dalies netikslinga kurti atskiro plano. Veiklos, susijusios su karjeros ugdymu, įrašomos į bendrą psichologo metinį veiklos planą“ (Informantas C).

„Mokykloje nėra atskiro ugdymo karjerai plano, klasės auklėtojos savo planuose numato veiklą, susijusią su mokinių profesiniu orientavimu“ (Informantas D).

Ugdymo karjerai programos (2014) bendrųjų nuostatų penktajame punkte nurodoma, kad šios programos įgyvendinimo sėkmė labai priklauso nuo karjeros konsultanto bendradarbiavimo su visa mokyklos bendruomene, su pagalbos specialistais, tėvais ir mokytojais. Todėl savo interviu metu domėjausi, **kaip supažindinami mokyklos mokytojai su ugdymo karjerai planu.** Apibendrinti duomenys yra pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Ugdymo karjerai plano pristatymo būdai

Pristatymo būdas	N	Informantai
Pedagogų posėdžio metu	2	D, E
Mokyklos internetinėje svetainėje	1	E
Karjeros ugdymo programa kartu su planu yra mokytojų kambaryje esančiame atskirame segtuve arba mokytojų kambaryje įkelta į bendrą mokytojų kompiuterį	2	B, D
Ugdymo karjerai veiklos pristatomos raštu mokyklos administracijai	1	C
Planas aptariamas su klasės auklėtojais	3	B, C, E
Neaptariamas	1	A

Iš duomenų, pateiktų 2 lentelėje, matyti, kad ugdymo karjerai planą tik du specialistai pristato mokyklos mokytojams, trys jį aptaria tik su klasės auklėtojais klasės auklėtojų posėdžių metu arba individualiai, vienas informantas šio plano iš viso nei pristato, nei aptaria su mokyklos pedagogais.

Apibendrinant atsakymus, galima numanyti, kad mokykloje daugiausiai atsakomybės prisiima karjeros konsultantas, kelete mokyklų į profesinį ugdymo vykdymą įtraukiamos ir klasės auklėtojos. Tik informantas E nurodė, kad su šiuo planu yra supažindinami ne tik klasės auklėtojai, bet ir dalykų mokytojai, kurie privalo prisidėti prie ugdymo karjerai programos įgyvendinimo: *„Atliktos mokyklos psichologo veiklos, tarp jų ir ugdymo karjerai veiklos, mokslo metų pabaigoje yra pristatomos raštu mokyklos administracijai. Deja, mokyklos administracija, pristatydama mokyklos veiklos plano įgyvendinimą, mano pateiktų duomenų neįtraukia į savo pranešimus“ (Informantas C).*

Siekiant užtikrinti visapusišką mokinių karjeros kompetencijų ugdymą, Ugdymo karjerai programos (2014) 19.2.1 punkte nurodoma, kad dalykų mokytojai turi integruoti į visų dalykų programų turinį ir neformalųjį švietimą (laikantis Ugdymo karjerai programos 24 punkte nustatytų integravimo principų). Imdama interviu iš karjeros konsultantų, domėjausi, **kaip mokytojai**

prisideda prie ugdymo karjerai programos integravimo į dalyko turinį. Visi penki informantai teigė, kad mokytojai turėtų integruoti ugdymo karjerai programą į savo dalyko turinį tai nurodydami ugdymo planuose.

Keturi informantai gana formaliai atsakė, kad mokytojas privalo ugdymo karjerai programą integruoti į savo mokomąjį dalyką, nes taip nurodo ugdymą reglamentuojantys dokumentai. Vienintelis informantas C nurodė, kad jis yra įsitikinęs kryptinga mokytojų veikla dalyko pamokų metu, formuojant mokinių karjeros kompetencijas: *„Mokykloje yra nemaža mokytojų, kurie išnagrinėja ugdymo karjerai programą ir planą, vykdydami ugdymą, prisideda pasakojimu, vaizdine informacija apie asmens profesijos pasirinkimo kelią, gebėjimus, pasiekimus, apdovanojimus ir panašiai“* (Informantas C).

Siekiant užtikrinti visapusišką pagalbą ugdant mokinius karjerai, verta atkreipti dėmesį ne tik į ugdymo metodų ar priemonių įvairovę, bet ir į tai, kad dėl kiekvieno mokinio savitumo turėtų būti užtikrinta galimybė vykdyti ugdymą ne tik grupėmis, bet ir teikiant mokiniams individualias konsultacijas.

Siekiant išsiaiškinti taikomų ugdymo metodų įvairovę, karjeros konsultantų klausta, **ar tiriamosiose mokyklose yra sudaryta galimybė mokiniams konsultuotis individualiai jiems rūpimais klausimais.** Atsakymų pasiskirstymas nurodomas 3 lentelėje.

3 lentelė. Individualių konsultacijų mokiniams organizavimas

Atsakymų grupės	N	Informantai	Atsakymų variantai	Informantai
Individualios konsultacijos nevykdomos	3	A, D, E	Nevykdomos, nes nėra skirta pamokų	A,E
			Yra galimybė konsultuoti individualiai tik vyresniųjų klasių mokinius, nes 7-8 klasių mokiniai dar nejaučia poreikio	D
Konsultacijos vyksta pagal mokinių poreikį	2	B, C	Jei mokinys pageidauja	B
			Taip, vykdomos, nes profesinis konsultavimas - tai viena iš psichologo veiklų	C

Iš 3 lentelės duomenų galima daryti išvadą, kad individualus konsultavimas karjeros klausimais arba mokykloje nevykdomas, arba jis vyksta nesistemiškai, tik mokiniams pageidaujant. Daroma prielaida, kad, planuojant veiklą, nėra visuomet atsižvelgiama į individualias mokinių savybes.

Klausimo **„Ar mokykloje yra parengtas modulis, skirtas mokinių ugdymui karjerai?“** apibendrinti atsakymai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Ugdymo karjerai modulio įtraukimas į ugdymo planą

Ar mokykloje yra parengtas modulis, skirtas mokinių ugdymui karjerai?	N	Informantai
Ne	3	A, C, D
Taip	2	B, E

Ne tik būtų sveikintina, bet ir siektina, kad mokykla sudarytų galimybes vykdyti profesinį orientavimą ne tik klasės valandėlių, neformaliojo ugdymo užsiėmimų metu, integruojant ugdymo karjerai temas į dalykų pamokas. Labai svarbu, kad būtų galimybė mokiniams, pasirinkus mokymosi modulį, nuolat ir sistemingai plėsti savo žinias apie įvairias profesijas, geriau pažinti save kaip asmenybę, susipažinti su reikalavimais darbo pasaulyje ir pan. Tik dvi mokyklos iš penkių turi tokį modulį. Vienoje mokykloje šiam moduliuui yra skirta 7-8 klasėse po 0,25 valandos per savaitę. Kitoje rajono mokykloje vykdomas modulis 0,5 valandos per savaitę tik 7 klasėje.

„Šiais mokslo metais mūsų mokykloje yra skirta 0,25 valandos per savaitę kiekvienoje klasėje profesinio orientavimo moduliui. Šį modulį vedu aš. Jis yra vykdomas nuo penktos iki dešimtos klasės“ (Informantas B).

„Modulis yra tik 7 klasėje ir tik 0,5 valandos per savaitę. Modulio metu yra kuriamas karjeros planas, atliekamos savęs pažinimo užduotys, vykstame į įmones ir aukštesniąsias mokyklas“ (Informantas E).

Vienas iš efektyviausių mokymosi būdų yra praktinė veikla - „mokymasis per patyrimą“ – kai ugdymo veiklos organizuojamos taip, kad mokiniai realiai galėtų save išbandyti konkrečioje situacijoje „čia ir dabar“ (Ugdymo karjerai programa, 2014, p. 3). Mokyklos karjeros konsultantai ieško bendradarbiavimui įvairių institucijų, kurios priimtų mokinius ekskursijai, edukaciniai veiklai ar sudarytų sąlygas atlikti praktinę veiklą.

Į klausimą **„Kaip bendradarbiaujant su įvairiomis institucijomis mokyklos mokiniai turi galimybę apsispręsti dėl savo karjeros?“** visi kalbinti informantai teigė, kad bendradarbiauti su įvairiomis institucijoms yra jų prioritetas. Susitikimų metu mokiniams sudaromos palankiausios sąlygos susipažinti su darbo pasauliu, suvokti asmeninių savybių tinkamumą konkrečiai specialybei, net pabandyti atlikti praktiškai tam tikras darbinės veiklas, būdingas konkrečiai profesijai. Apibendrinti karjeros konsultantų atsakymai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Institucijos, su kuriomis bendradarbiauja mokyklos, ir bendradarbiavimo būdai.

Institucijos ir bendradarbiavimo su jomis būdai.	N	Informantai
Lankymasis mokymosi įstaigose	3	B, D, E
Lankymasis darbovietėse ir įmonėse	3	A, C, E
Susitikimai su jėgos struktūromis	2	B, E
Tėvai susitikimų metu supažindina su savo profesija klasės mokinius	1	D

„Mokiniai labai laukia išvykų į darbovietes arba įmones. Tikėdamiesi, kad apsilankymo metu turės progos ne tik sužinoti apie konkrečią specialybę, bet ir išbandyti ją „savo kailiu“ (Informantas A).

„Pagal galimybes lankomės profesinių mokyklų atvirų durų dienose, praeitais metais lankėmės ne tik mūsų verslo ir technologijos mokykloje, bet ir Vabalninke. Mokiniai grįžta pilni įspūdžių. Mokykla palaiko puikius santykius su miesto policijos komisariato pareigūnais, ten dirba

net penki buvę mūsų mokyklos mokiniai. Kiekvienais metais į mokyklą kviečiami krašto apsaugos savanoriai, jie kartu su mokiniais pavasarį rengia lauko pratybas “(Informantas B).

„Dalyvavimu (stebėjimu, patiems mokiniams atliekant veiklas) institucijų, įstaigų rengiamose veiklose“ (Informantas C).

„Šias mokslo metais atskiros klasės, ypač septintokai, aktyviai dalyvavo Kupiškio verslo ir technologijos mokykloje rengiamuose renginiuose. Lydimi klases auklėtojų, jie išbandė virėjo, staliaus, automobilių šaltkalvio bei mūrininko specialybes. Kelios merginos grįžo pilnos išpūdžių, išbandžiusios parduotuvės kasininkės profesiją. Šiais mokslo metais Mokytojų dieną buvo kviečiami mokinių tėveliai vesti pamokų, kurių metu pasakojo apie savo specialybes“ (Informantas D).

„Dalyvavimas įvairioje veikloje ir bendradarbiavimas su įvairiomis įmonėmis suteikia puikią galimybę vystyti ugdomo karjerai kompetencijas. Tik, deja, tenka pripažinti: Kupiškio rajone nėra daug pramonės įmonių. Todėl pasirinkimas yra pakankamai skurdus. Ištikimai su mumis bendradarbiauja verslo ir technologijos mokykla, siekdama pritraukti mokinius į savo siūlomas specialybes. Neatsisako priimti mokinių ir policijos komisariatas, priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba. Mokiniam tokia aktyvi veikla tikrai patinka“ (Informantas E).

Apibendrinus atsakymus, matyti, kad bendradarbiavimas dažniausiai vyksta apsiribojant rajone esančiomis institucijomis, mokiniai beveik neturi galimybių iš arčiau pamatyti ir gal net išbandyti gamybinės veiklos šakų specialybių. Vienoje mokykloje stengiamasi įtraukti ir mokinių tėvus.

Ugdomo karjerai programoje (2014) yra siekiama, kad mokinys įgytų kompetencijų savęs pažinimo, karjeros galimybių pažinimo, karjeros planavimo, karjeros įgyvendinimo srityse. Nors programoje yra numatyta, kad mokinys kiekviename konkrečiame ugdo visas karjeros kompetencijų sritis, bet, paklausus informantų, **kokias karjeros kompetencijų sritis, jų nuomone, yra tikslingiausia ugdyti 7-8 klasėse ir kodėl taip mano**, sulaukta tokių atsakymų: „Tik pažindamas save mokinys gali nurodyti savo poreikius, išsirinkti specialybę, kuri teiktų pasitenkinimą“ (Informantas A), „daugiau dėmesio skiriu mokinių savęs pažinimo kompetencijoms ugdyti, manyčiau, tai pamatinės kompetencijos, be kurių neįmanomas kitų kompetencijų ugdymas“ (Informantas D).

Kitų dviejų informantų (informantai C ir E) nuomonės nebuvo tokios kategoriškos. Karjeros konsultantai, vardydami, jų nuomone, svarbiausias karjeros kompetencijas 7-8 klasėse, pradeda nuo savęs pažinimo, tačiau šalia nurodo ir kitą labai svarbią karjeros kompetencijų sritį - karjeros planavimo kompetencijas.

„Savęs pažinimo, gebėjimų, mokymosi, saviraiškos, karjeros planavimo, nes, renkantis profesiją, pirmiausiai svarbu save pažinti; testais galima nustatyti gebėjimus; svarbus dalyvavimas nepamokinėje veikloje, nes ten vykdoma veikla gali būti susijusi su būsima profesija;

mokymasis, žinių kaupimas visą gyvenimą visada yra aktualus (galima siekti ir kelių profesijų); vyresnėse klasėse svarbus karjeros planavimas, kuriame atsispindi asmenybės savybės, vertybės, gebėjimai, polinkiai, svajonės“ (Informantas C).

Paaiškėjo, kad yra keletas karjeros kompetencijų sričių, kurioms ugdyti mokytojai 7-8 klasėse mokymo metu teikia pirmenybę. Visi penki apklausti informantai teigia, kad 7-8 klasėse daugiau dėmesio vertėtų skirti asmenybės pažinimo kompetencijoms ugdyti.

Tačiau reikia pažymėti, kad informantai neakcentuoja kitų dviejų Ugdymo karjerai programoje (2014) nurodomų ugdyti karjerai skirtų kompetencijų (karjeros galimybių pažinimo ir karjeros įgyvendinimo) sričių. Šie informantų atsakymai leidžia daryti hipotetines prielaidas, kad tiriamosiose mokyklose mokinių ugdymas karjerai yra vykdomas ne nuo pradinių klasių, karjeros konsultantai gali būti ne iki galo įsigilinę į Ugdymo karjerai programą (2014). Karjeros konsultantai, vykdydami veiklas, gal susiduria su priemonių, veiklų, kurių metu mokiniai ugdo šias impotencijų sritis, pasirinkimo nebuvimu.

Labai svarbūs asmenys, prisidedantys prie vaiko pasaulėžiūros formavimo, yra tėvai. Mokyklos misija vykdant ugdymą - skatinti mokinių tėvus labiau domėtis ne tik savo vaikų akademiniais pasiekimais, bet ir kartu užsiimti, organizuoti bendras veiklas. Todėl informantams buvo pateiktas klausimas: **„Kaip, bendradarbiaujant su mokinių tėvais, siekiama padėti mokiniams pasirinkti savo ateities profesiją?“**

Į mokinių karjeros kompetencijų ugdymą didelį indėlį gali įnešti tėvai, rodydami iniciatyvas: susitikimų su mokiniais metu supažindinti juos su savo specialybėmis, suorganizuoti mokinių išvykas į darbovietes ir pan. Viena iš mokyklos karjeros konsultanto pareigų yra konsultuoti tėvus jiems iškilusiais klausimais.

Kitu klausimu karjeros konsultantų klausta, **kaip vyksta bendradarbiavimas su mokinių tėvais siekiant padėti mokiniams pasirinkti specialybę?** Du informantai nurodė (informantai A ir C), kad bendravimas nevyksta arba jo labai trūksta. Likusieji trys teigė, kad konsultuoja mokinių tėvus individualiai, informuoja juos elektroniniame dienyne.

„Tėveliai konsultuojami individualiai, be to, jau keletą metų iš eilės Mokytojo dieną tėveliai veda mokiniams pamokas, kurių metu pasakoja apie savo profesijas“ (Informantas D).

Darant prielaidą, kad mokinių tėvai dar turi labai didelę įtaką 14-15 metų jaunuolių priimamiems sprendimams, mokyklos pedagogai, prisidedantys prie mokinių ugdymo karjerai, turi dėti visas pastangas įtraukdami mokinių tėvus į šios srities ugdymą, o pririkus teikti visokeriopą pagalbą, vykdyti konsultacijas tėvams rūpimais klausimais.

Jokia ugdomoji veikla nėra pilnavertė, jei mokinys po atliktos veiklos neturi galimybės reflektuoti arba, vis grįždamas prie buvusių veiklų, neturi sudarytų sąlygų stebėti savo ūgties. Todėl labai svarbu, kad mokinys, atlikęs darbą (sukūręs karjeros planą arba atlikęs testą), galėtų palyginti juos su darbais, atliktais prieš metus. Kad tai būtų įmanoma, mokyklos pedagogai turėtų

užtikrinti šių duomenų kaupimą ir saugojimą. Todėl informantų buvo klausama, **kaip kaupiami mokinių darbai, apklausų metu gauta informacija bei apklausų analizės, kaip vykdoma gautų duomenų analizė ir rezultatų aptarimai?** Karjeros konsultantų atsakymus būtų galima suskirstyti į dvi kategorijas: viena mokykla gautos informacijos apie ištirtus mokinius niekur darbų nekaupia, tik gautus rezultatus aptaria. Likusieji keturi pedagogai nurodė, kad informacija kaupiama. Trys iš keturių informantų nurodė, kad visa informacija yra segama į mokinio aplanką ir saugoma klasės auklėtojo. Du mokytojai nurodė, kad informaciją nagrinėja ir karjeros specialistas, ir klasės auklėtoja, kiti likusieji palieka tai atlikti klasės auklėtojais. Vienas informantas dalį mokinių darbų laiko savo segtuvuose.

„Įvairūs kūrybiški darbai kaupiami klasių auklėtojų kabinetuose / klasėse, apklausų rezultatai – psichologo kabinete. Gauti apklausų duomenys (bendrai) aptariami klasių valandėlių metu ar/ir individualiai su mokiniu (pagal poreikį)“ (Informantas C).

Apibendrinti informantų atsakymai yra pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Mokinių darbų, susijusių su ugdymu karjerai, kaupimo vieta ir aptarimo būdai.

Atsakymų kategorijos	Gautų duomenų kaupimo vieta	Duomenų aptarimo būdai
Duomenys nekaupiami (informantas A)	-	Su klasės auklėtoja (informantas A)
Duomenys kaupiami (informantai B, C, D, E)	Klasės auklėtojo kabinete (informantai B, C, D, E)	Su karjeros specialistu ir klasės auklėtoja (informantai B, C)
	Dalis yra kaupiama psichologo kabinete (informantas C)	Su klasės auklėtoja (informantai D, E)

Paskutiniai du klausimai buvo susiję su sunkumais, kuriuos patiria karjeros konsultantai planuodami ir vykdydami mokinių ugdymo karjerai veiklą. Todėl informantų buvo klausama, **su kokiais sunkumais susiduria ugdydami karjerai 7-8 klasių mokinius, ir prašoma įvardyti sunkumus, su kuriais susiduria būtent tiriamojo rajono karjeros koordinatoriai.**

Informantai vienodai tikino, kad ne visos įmonės, kurių ir taip nedaug rajone, noriai priima mokinius į ekskursijas, du karjeros konsultantai pasigedo artimesnio bendradarbiavimo tarp kolegų ir rajono specialistų, atsakingų už ugdymą karjerai. Du informantai įvardijo ir mažą pamokų arba valandų kiekį, skirtą mokinių profesiniam informavimui.

Apibendrinamosios išvados. Išnagrinėjus karjeros konsultantų atsakymus, galima daryti šias išvadas: rajone dauguma pedagogų, kurie vykdo mokinių ugdymą karjerai, yra baigę karjeros specialistų mokymus, tik vienas informantas ugdymą karjerai vykdo be jokių tikslinių mokymų, nėra rajone nei vieno specialisto, baigusio II pakopos studijas. Todėl daroma išvada, kad pedagogai, baigę mokymus ir jau nebe pirmus metus vykdydami veiklą, yra įgiję pakankamai kompetencijų, reikalingų vykdyti profesinio informavimo ugdomąją veiklą.

Karjeros konsultavimas mokyklos pedagogams yra papildoma pareigybė. Profesiniu informavimu užsiima ir mokyklos pavaduotojas, atsakingas už ugdymą, ir mokytojai dalykininkai.

Mokytis ir kelti kvalifikaciją ugdymo karjeros srityje pedagogus skatina ir mažėjantis mokytojo dalykininko darbo krūvis per savaitę.

Profesinis informavimas rajono mokyklose nėra prioritetinga ugdymo sritis, nes karjeros konsultantai nurodo nedidelį valandų skaičių arba etato dydį, skirtą ugdyti mokinius karjerai. Mažiau negu pusėje mokyklų nėra mokymo modulio, leidžiančio užtikrinti kokybiškesnę, nuoseklesnę ugdymą karjerai. Nėra sudaromos galimybės nors vieną kartą per mokslo metus pakonsultuoti kiekvieną mokinį individualiai. Ugdymas dažniausiai vyksta grupėmis arba visai klasei.

Ugdymo metu yra naudojami aktyvieji mokymo metodai: pažintinės ekskursijos, stalo žaidimai. Nei vienas pedagogas nesiskundė dėl priemonių trūkumo ar darbo vietos, nepritaikytos vykdyti ugdomąją veiklą. Kiekviena mokykla sudaro sąlygas mokiniams naudotis informacinėmis priemonėmis, tačiau pasigendama metodinių priemonių įvairovės.

Daugumoje mokyklų yra tik vienas asmuo, atsakingas už šios srities ugdymą. Prie profesinio informavimo dažniausiai prisideda tik klasės auklėtojas. Mokyklos dalykų mokytojai, pasak informantų, turėtų prisidėti integruodami ugdymo karjerai programą į savo dėstomąjį dalyką.

Veikla turėtų būti planuojama, tačiau iš ištirtų penkių mokyklų tik trijose yra ugdymo karjerai veiklos planas. Jis dviejose mokyklose yra pristatomas daliai arba visiems mokyklos pedagogams.

Bendradarbiavimas su partneriais vyksta vangiai. Pačių partnerių kiekiu nei vienas informantas negali pasidžiaugti. Nėra sklandaus bendradarbiavimo ne tik su įstaigomis, įmonėmis, bet ir su kitais rajono pedagogais, atsakingais už šią sritį. Tik viena mokykla šiuo požiūriu stengiasi palaikyti artimesnius santykius su mokinių tėvais.

4.2. Interviu metu iš pedagogų, atsakingų už mokinių ugdymą karjerai, gautų duomenų analizė

Iš viso tyrime dalyvavo 75 šešių pagrindinių mokyklų ir vienos progimnazijos su 7-8 klasių mokiniais dirbantys dalykų mokytojai ir mokyklos pagalbos mokiniui pedagogai. Apklausoje dalyvavo 68 moterys ir 7 vyrai.

Respondentų pedagoginio darbo stažas svyruoja nuo 2 iki 42 metų. Apklaustųjų pasiskirstymas pagal darbo stažą atskleidžiamas 7 lentelėje.

7 lentelė. Mokytojų, dalyvavusių apklausoje, pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=75)

Darbo stažo intervalai (metai)	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45
N (%)	2 (2,67)	1 (1,33)	4 (5,33)	16 (21,33)	12 (16,00)	9 (12,00)	19 (25,33)	6 (8,00)	3 (4,00)

Apklausoje dalyvavę pedagogai yra atsakingi ne tik už mokomojo dalyko dėstymą, dauguma iš jų dar turi ir kitų pareigų mokykloje. 8 lentelėje yra nurodomos respondentų pareigybės mokyklose.

8 lentelė. Mokytojų, dalyvavusių apklausoje, pasiskirstymas pagal pareigybes (N=75).

Pedagogų pareigos	Direktoriaus pavaduotoja ugdymui	Socialinis pedagogas	Dalyko mokytojas	Klasės auklėtoja	Būrelio vadovas	Spec. pedagogas
N	4	2	67	21	12	2

Išanalizavus mokytojų nuomonę apie ugdymo karjerai reikšmingumą bendrojo lavinimo mokykloje, anketoje pateiktos argumentuotos mokytojų nuomonės suskirstytos į keturias kategorijas: ugdymas karjerai yra reikšmingas savęs pažinimui, ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros galimybių pažinimui, ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros planavimui, ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros įgyvendinimui. Respondentai dažniausiai minėdavo ne po vieną argumentą.

Respondentų nuomonė, išsakyta apie ugdymo karjerai reikšmingumą bendrojo lavinimo mokykloje, pateikta 9 lentelėje.

9 lentelė. Ugdymo karjerai prasmingumas/reikšmingumas bendrojo lavinimo mokykloje (N=45).

Iš viso: 114 prasminių vienetų

Kategorija	N (%)	Subkategorija	N (%)	Subkategorijų komponentai	N (%)
Ugdymas karjerai yra reikšmingas savęs pažinimui	44 (38,6)	Pažinus asmenybę, sieti ją su karjera	34 (29,8)	Padedą mokiniams pažinti save (savo pomėgius, polinkius, gebėjimus).	30 (26,3)
				Įsivertinti save.	4 (3,5)
		Pažinus socialinę aplinką, sieti su	10 (8,8)	Susitikimai su profesijos atstovais	7 (6,1)

		asmenine karjera		Asmens pavyzdys ir (arba) siektina istorija padeda apsispręsti dėl profesijos.	2 (1,8)		
				Ugdoma pagarba profesijų atstovams	1 (0,9)		
Ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros galimybių pažinimui	39 (34,2)	Mokymosi visą gyvenimą galimybė	13 (11,4)	Skatina norą mokytis, kelia motyvaciją	6 (5,3)		
				Motyvuoja mokinį toliau mokytis	2 (1,8)		
				Formuoja mokinio nuostatą tobulėti.	5 (4,4)		
		Darbo pasaulis, jo kaita ir įvairovė.	26 (22,8)			Padeda pažinti profesijų įvairovę	13 (11,4)
						Suteikia progą vaikams išbadyti profesijas praktiškai. (edukacinės veiklos, edukacinių išvykų, ekskursijų metu)	5 (4,4)
						Teikia informaciją apie įsidarbinimą	4 (3,5)
						Teikia informaciją apie įsitvirtinimą darbo rinkoje	2 (1,7)
						Atskleidžia karjeros galimybių įvairovę	2 (1,7)
Ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros planavimui	24 (21,1)	Kelti gyvenimo ir karjeros tikslus	8 (7,1)	Padeda mokiniui apsispręsti dėl savo ateities planų	6 (5,3)		
				Motyvuoja mokinius suformuluoti savo gyvenimo tikslus	2 (1,7)		
		Priimti sprendimai gyvenimo ir karjeros srityje.	16 (14,0)			Skatina planuoti savo karjerą (ateitį)	9 (8,0)
						Motyvuoja pasirinkti tolimesnę mokymosi kryptį	4 (3,5)
						Skatina mokinius planuoti savo nepamokinę veiklą	2 (1,7)
						Skatina siekti savo tikslų, priimti sprendimus, lemiančius būsimą karjerą	1 (0,9)
		Ugdymas karjerai yra reikšmingas karjeros įgyvendinimui	7 (6,1)	Plėtoti ir taikyti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas	6 (5,1)	Skatina mokinius lyderiauti	2 (1,7)
Ugdo gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti, dirbti komandoje	2 (1,7)						
Ugdo kritinį mąstymą	2 (1,7)						
Tikslingas praktikos ieškojimas	1 (0,9)			Padeda įsidarbinti	1 (0,9)		

Pastaba: 30 respondentų nurodė ugdymo karjerai reikšmingumą, tačiau nepateikė argumentų. Apibendrinus šių respondentų nuomones, matyti, jog 26 mokytojai iš 30 mano, kad

ugdymas karjerai bendrojo lavinimo mokykloje yra reikšmingas, trys respondentai mano, kad nedaug reikšmingas ir vienas respondentas teigia, kad ugdymas karjerai yra visiškai nereikšmingas ir vykdyti šią veiklą nėra jokios prasmės.

Remiantis 9 lentelėje pateiktais mokytojų atsakymais apie ugdymo karjerai reikšmę/prasmę bendrojo lavinimo mokykloje, galima teigti, kad mokytojai, vykdydami mokinių ugdymą karjerai, didžiausią šios veiklos reikšmę įžvelgia mokinių savęs (38,6 %) ir karjeros galimybių pažinimo (34,2 %) srityse. Kiek rečiau respondentai minėjo, kad, ugdant karjerai, mokiniai geba planuoti savo karjerą (21,1 %) ir tik 6,1 procento respondentų įvardija, kad ugdymo karjerai metu mokiniams yra įdiegiamos svarbiausios bendrosios kompetencijos ir mokiniai yra skatinami pradėti savo praktinę veiklą.

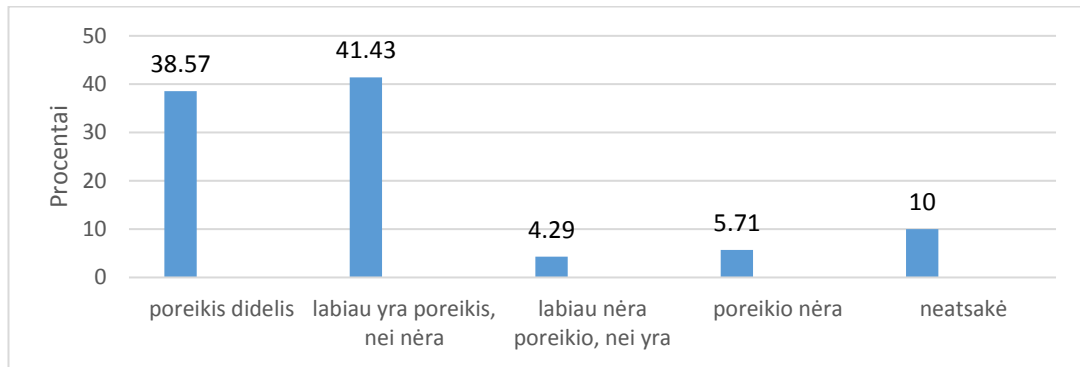
Mokytojų nuomone, šios srities mažesnę reikšmingumą lemia per maža 7-8 klasių mokinių branda priimti informaciją apie profesinį ugdymą arba, cituojant vieną respondentą, „vaiko savybės ir polinkiai yra įgimti ir mokykla negali daryti įtakos vaiko apsisprendimui“.

22,8 procento respondentų nuomone, mokykloje vykdomas ugdymas karjerai padeda mokiniams geriau pažinti darbo pasaulį, profesijų įvairovę.

Nors ir labai nemažai atsiliekanči nuo prasmingiausios ugdymo karjerai veiklos - savęs pažinimo, trečioji pagal dažnumą yra paminėta mokinio asmeninės karjeros planavimo sritis, instrumentų pasirinkimas, leidžiantis vystyti asmeninę karjerą. Tai nurodė 16 respondentų (14,0 %). Labai nedaug mokytojų, atsakydami apie ugdymo karjerai reikšmingumą, skyrė dėmesio bendrųjų kompetencijų, tiesiogiai susijusių su profesiniu ugdymu, plėtotei. Tik po du respondentus nurodė, kad, vykdydami profesinį ugdymą, mokiniai vysto bendrąsias kompetencijas, tokias kaip: lyderystė, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, kritinis mąstymas.

Apibendrinus šį klausimą, galima daryti išvadas, kad mokytojai ugdymą karjerai laiko reikšminga ugdymo sritimi, pabrėždami, kad, dalyvaudami šioje veikloje, mokiniai geriau ima pažinti save kaip asmenybę ir susipažįsta su darbo pasauliu, vykdomas profesinis orientavimas turi labai nedaug įtakos mokinių bendrųjų kompetencijų ugdymui ir labai nežymiai skatina mokinius pradėti praktinę veiklą.

Kiekvienos vykdomos veiklos (taip pat ir mokinių ugdymo karjerai) rezultatyvumas priklauso nuo mokytojų požiūrio į veiklą, jos reikalingumą ir reikšmingumą. Todėl kitu klausimu siekiau išsiaiškinti mokytojų nuomonę apie mokinių ugdymo karjerai poreikį mokykloje. Apibendrinta mokytojų nuomonė pateikiama 1 paveiksle.

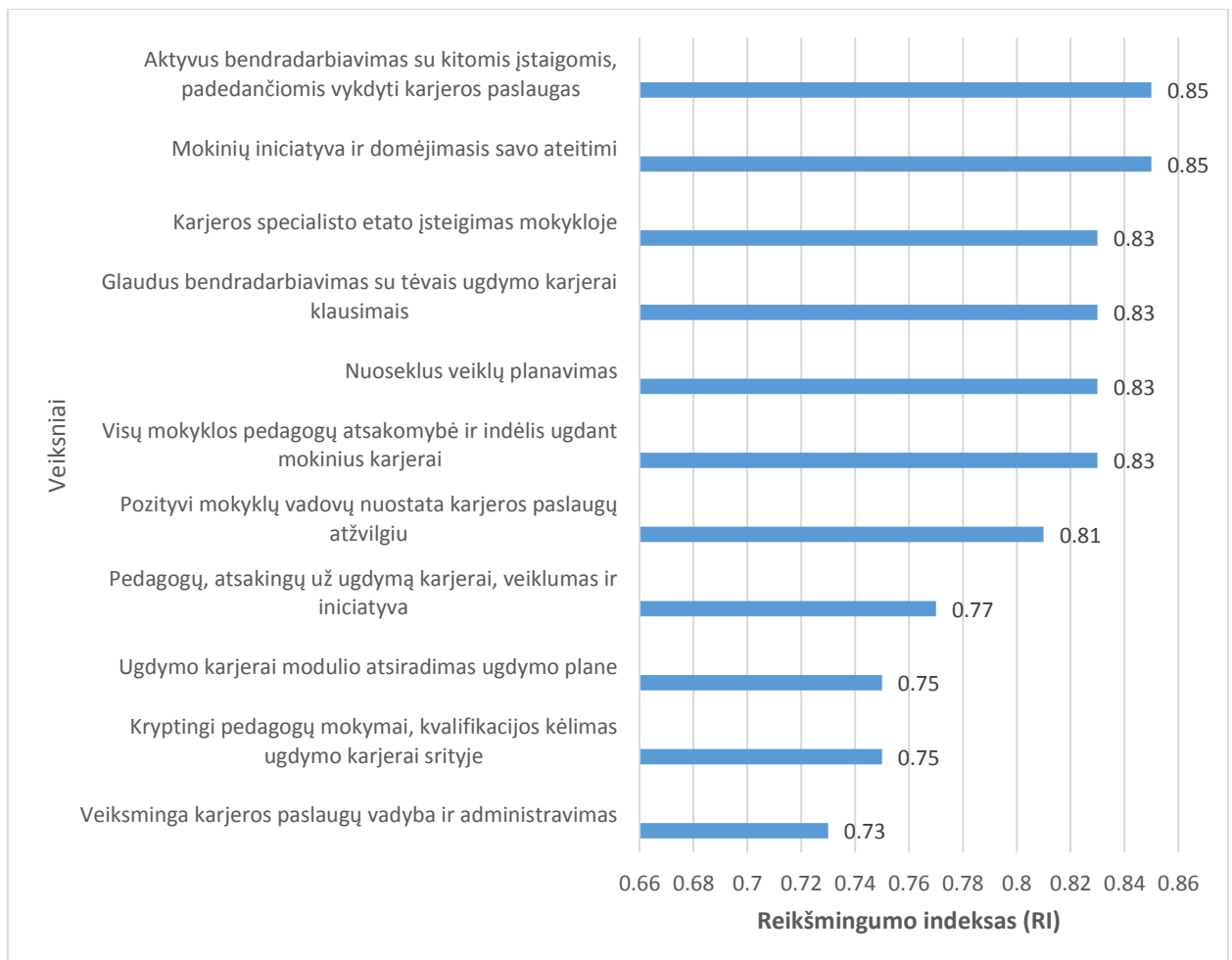

1 pav. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai poreikį mokykloje (N=75)

Iš mokytojų nuomonių, išreikštų apie ugdymo karjerai vykdymo poreikį, galėčiau išskirti šias dvi, dažniausiai pasikartojančias frazes: mokinys privalo pažinti save ir užaugęs mokinys privalės vykdyti darbinę veiklą.

Apibendrinant mokytojų nuomonę, galima daryti išvadą, kad 41,4 procento respondentų mano, jog mokiniai turi būti labiau ugdomi nei neugdomi karjerai, ir tik 5,7 procento nejaučia jokie poreikio mokykloje mokinius ugdyti karjerai.

Pedagogų buvo klausiami apie veiksnius, padedančius vykdyti ugdymą karjerai mokykloje. Gauti duomenys pateikti 2 paveiksle ir 1 priede.

2 pav. Mokytojų nuomonė apie veiksnius, padedančius vykdyti ugdymą karjerai mokykloje (N=75)

Apskaičiavus anketoje pateiktų veiksnių reikšmingumo indeksą (2 pav.), matyti, kad visi nurodyti veiksniai, padedantys vykdyti ugdymą karjerai mokykloje, yra pakankamai reikšmingi.

Mokykla viena negali užtikrinti visapusiško karjeros kompetencijų ugdymo. Pažvelgus į pateiktus duomenis, galima teigti, kad mokytojai yra įsitikinę, jog, norint pasiekti geriausių rezultatų mokinių profesinio orientavimo srityje, būtinas mokyklos bendradarbiavimas su kitomis mokslo įstaigomis, įmonėmis, tarnybomis (RI=0,85). Taip pat, respondentų nuomone, neįmanomas efektyvus ugdymas, jei patys mokiniai nesiima iniciatyvos ir nesidomi savo ateitimi (RI = 0,85).

Apžvelgus kitų tiriamųjų grupių atsakymus, matyti, jog mokytojų išskirti veiksniai dar kartą patvirtina, kad veiklos rezultatyvumas labai priklauso nuo planavimo ir bendradarbiavimo tarp tėvų, mokinių ir mokytojų (RI= 0,83).

Mokytojai mano, kad svarbu mokykloje įsteigti pareigybę, kurios tikslas būtų planuoti, koordinuoti ir vykdyti mokinių ugdymą karjerai. (RI=0,83). Nemažai procentų respondentų teigia, kad tinkamai suplanuota veikla užtikrina ugdymą karjerai (RI=0,83).

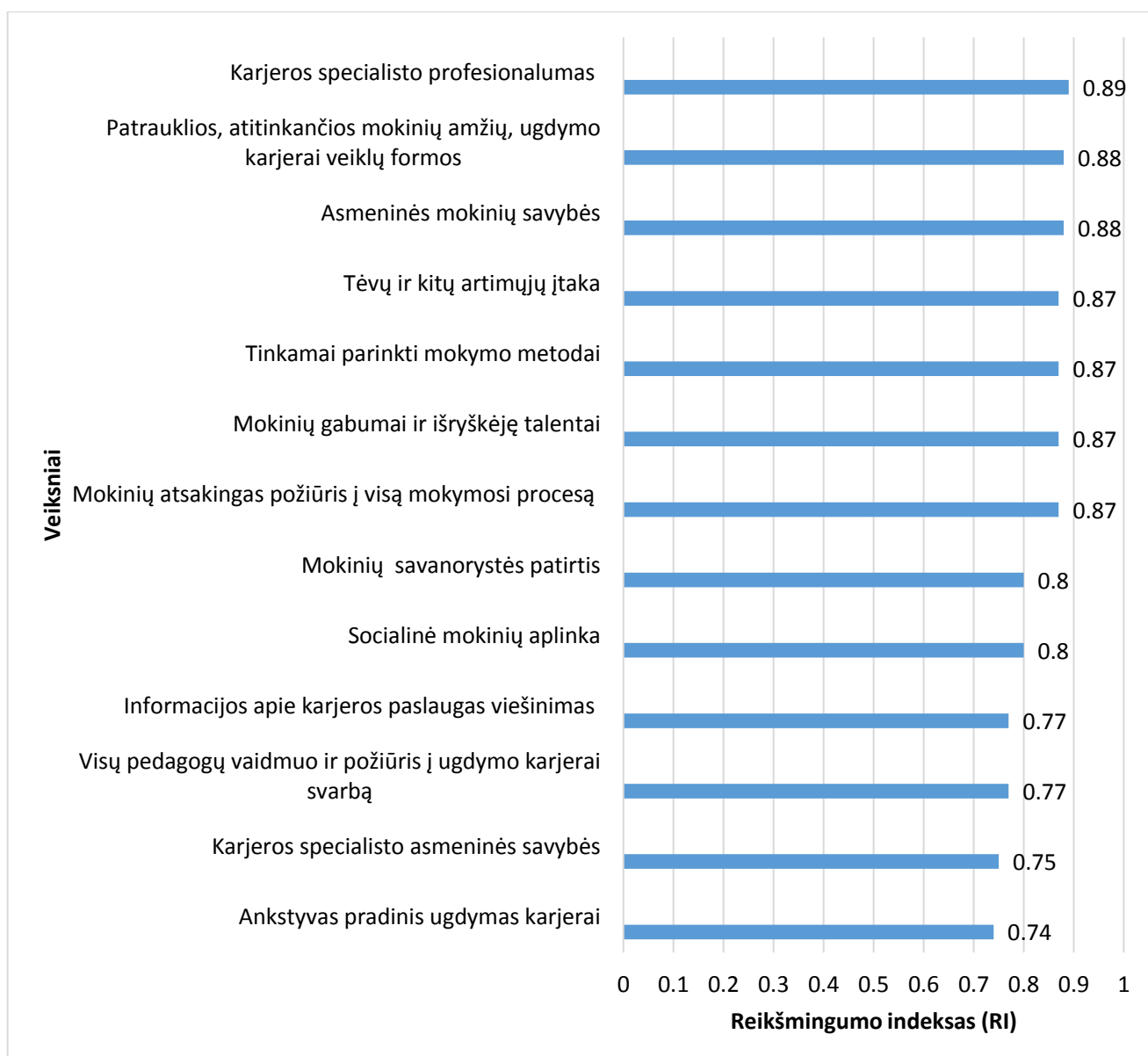
Ugdymo karjerai programa (2014) rekomenduoja skirti bent po vieną ugdymo karjerai programos visumą apimantį, specialų ugdymo karjerai užsiėmimų ciklą, kurio forma yra nepabrėžta, pradedant susitikimais ir baigiant modulių. Tačiau mokytojai ir karjeros koordinatoriai nesutaria dėl atskiro modulio atsiradimo ugdymo plane. Mokytojų nuomone, papildomas užsiėmimas arba modulis neužtikrins mokinių kokybiškesnio ugdymo karjerai (RI=0,75, 2 pav.). Tuo tarpu beveik visi karjeros konsultantai yra už modulio įtraukimą į mokyklos ugdymo planą.

Reikia pripažinti, kad daugelį 2 paveiksle pateiktų veiksnių priima mokyklos administracija ir mokyklos steigėja – savivaldybė. Remiantis 2 paveikslu ir MMM priedu, galima teigti, jog 65 procentai apklaustų mokytojų mano, kad ugdymo karjerai paslaugos teikimą mokykloje lemia pozityvus mokyklos vadovų požiūris (2 pav., RI=0,81), o kad tai lemia tik iš dalies, mano 32 procentai visų respondentų. Iš pateiktų veiksnių mažiausiai reikšmingas kokybiškam mokinių ugdymui karjerai yra karjeros paslaugų vadyba ir administravimas (RI=0,73).

Darant apibendrinamąją išvadą, galima teigti, kad visi 2 paveiksle esantys veiksniai yra reikšmingi. Apskaičiavus vienuolikos veiksnių reikšmingumo indeksus, rezultatai išsidėsto tarp 0,73 ir 0,85. Todėl nei vieno veiksnio iš vienuolikos nedrįsčiau įvardyti kaip nereikšmingo arba mažai reikšmingo.

Bendrojo lavinimo mokyklose vykdoma ugdomoji veikla yra nukreipta į mokinį, todėl anketoje siekiama išsiaiškinti, kas skatina mokinius domėtis bei planuoti savo karjerą. Geros mokyklos koncepcijoje yra teigiama, kad šiuolaikinės mokyklos pamatas yra sąmoningai

besimokantys mokiniai. 3 paveiksle ir 2 priede, apibendrinus respondentų nuomones, pateikiami veiksniai, skatinantys mokinius domėtis bei planuoti savo karjerą.

3 pav. Mokytojų nuomonė apie veiksnius, skatinančius mokinius domėtis bei planuoti savo karjerą (N=75)

Pateikiant teiginius, buvo stengiamasi įtraukti visas dedamąsias, galinčias daryti įtaką arba padėti mokiniams domėtis bei planuoti savo karjerą. Iš gautų duomenų neįmanoma išskirti nei vieno veiksnio, kuris neskatintų arba skatintų labai nežymiai mokinius planuoti savo profesinę veiklą.

Siekiant užtikrinti kokybišką ir rezultatyvų ugdymą, negali lemti tik vienas veiksnys. Kaip ir kitų sričių ugdymą, taip ir ugdymą karjerai lemia visas kompleksas veiksnių ir ugdyme dalyvaujantys asmenys.

Nors mokinys turi sąmoningai pats siekti ugdymosi rezultatų, visgi, mokytojų nuomone, karjeros kompetencijų ugdymui didžiausią įtaką daro karjeros konsultanto profesionalumas (RI=0,89). Tuo tarpu asmeninės karjeros konsultanto savybės lemia šiek tiek mažiau (RI = 0,75).

Remiantis M priedu, galima daryti prielaidą, kad du trečdaliai respondentų mano, jog mokinio asmeninės savybės skatina mokinius domėtis ir planuoti savo karjerą. Remiantis mokytojų apklausos rezultatais, asmeninės mokinio savybės (RI=0,88) daro įtaką planavimui ir domėjimuisi savo karjera, sutampa su ugdymo karjerai programoje išskirtomis karjeros kompetencijų grupėmis. Programoje daug dėmesio skiriama mokinio savęs pažinimo srities kompetencijų ugdymui. Tik gerai save pažįstantis asmuo gali siekti sėkmingos asmeninės karjeros.

Nemenkas indėlis tenka ir mokinių tėvams. Ir karjeros konsultantai, ir mokytojai mano, kad didelę įtaką mokinių ugdymui karjerai daro būtent mokinio tėvai (RI=0,87).

Iš interviu su pedagogais matyti, kad karjeros koordinatorius stengiasi ugdymo karjerai veiklas vykdyti mokiniams patrauklia forma. Mokytojų nuomone, patrauklios, atitinkančios mokinių amžių ugdymo karjerai veiklų formos skatina mokinius domėtis savo karjera (RI=0,87).

Iš visų veiksmų mažiausią įtaką daro ankstyvas mokinių ugdymas karjerai. Trys respondentai teigia, kad ankstyvas ugdymas visiškai nedaro jokios įtakos profesiniam mokinio pasirinkimui (M priedas).

Atviruoju klausimu buvo siekiama sužinoti mokytojų nuomonę apie mokinių ugdymo karjerai rezultatyvumą ir veiksmingumą mokykloje. Apibendrinti rezultatai yra pateikiami 10 lentelėje. Siekiant susidaryti visapusišką vaizdą apie rajono mokyklose vykdomą profesinį informavimą, manau, tikslinga būtų išnagrinėti ir mokytojų argumentus apie vykdomų ugdymo karjerai veiklų rezultatyvumą mokyklose. Deja, 42 respondantai, atsakydami į šį klausimą, savo nuomonės neargumentavo, todėl, pateikiant 10 lentelėje apibendrintus duomenis, kelioms kategorijoms nebuvo įmanoma išskirti konkretesnių komponentų.

10 lentelė. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai veiksmingumą, rezultatyvumą mokykloje (N=60)

Iš viso: 18 prasminių vienetų

Kategorijos	N	Subkategorijos	N	Subkategorijų komponentai	N
Labai gerai, gerai	25	Poveikis sėkmingam mokymuisi	3	Mokiniai pagal savo gebėjimus sėkmingai renkasi kitas ugdymo įstaigas	2
				Mokiniai, baigę mokyklą, turi susiformavę ateities viziją.	1
		Vykdomas profesinis veiklinimas taikant aktyvias mokymo(si) formas	7	Vyksta išvykos į kitas mokyklas, darbo biržą.	3
				Vyksta susitikimai su profesijų atstovais	2
				Užsiėmimai vyksta klasių valandėlių metu.	2

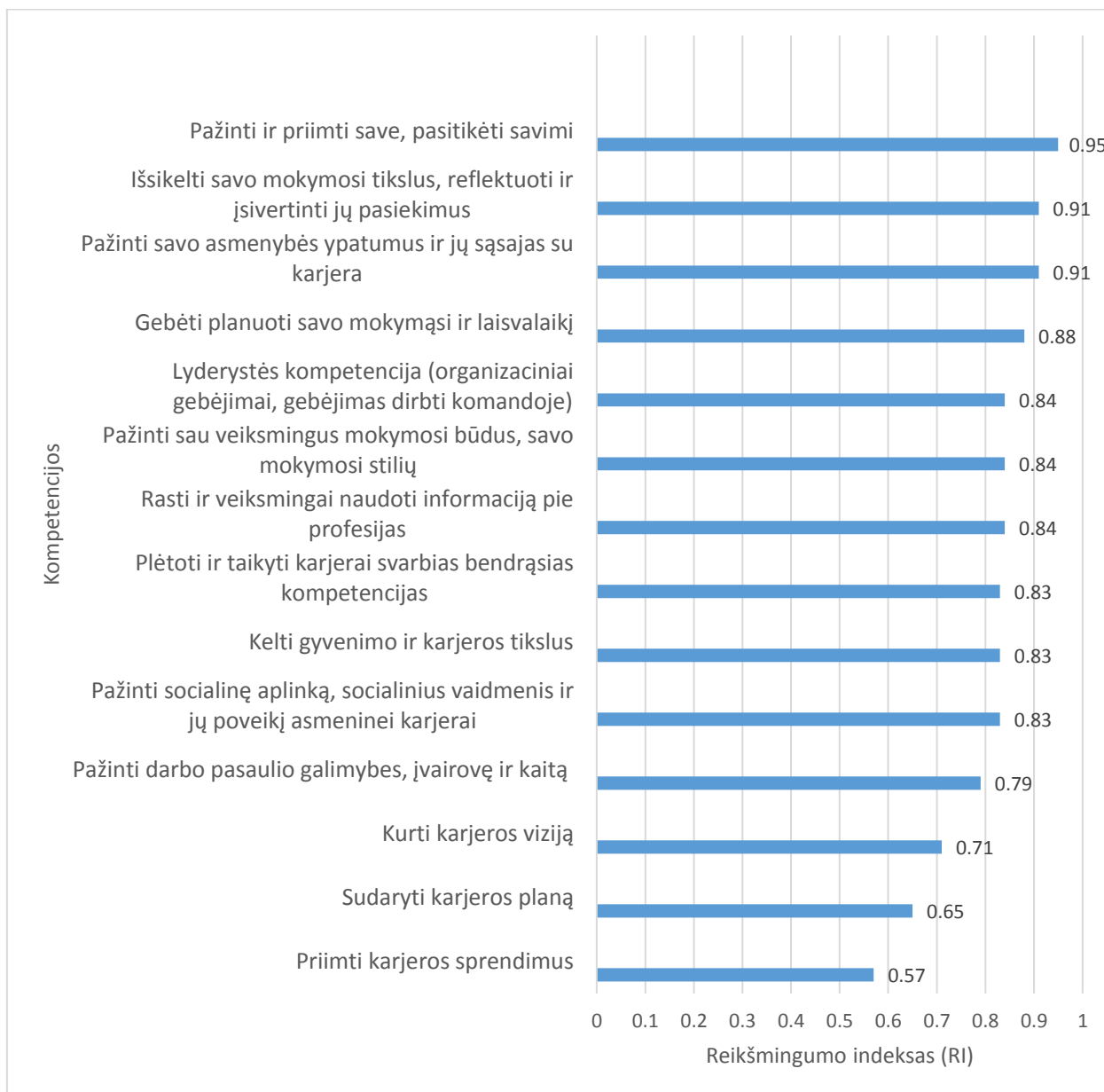
		Ugdymas karjerai organizuojamas planingai	2	Mokytojai ugdymą karjerai integruoja į savo mokomąjį dalyką	1
				Mokytojai supažindinami su ugdymo karjerai planu	1
		Ugdymas karjerai mokykloje vykdomas veiksmingai (mokytojai nepateikia argumentų)	13	-	-
Patenkinamai	24	Vykdoma nevisapusiška veikla	4	Veikla vykdoma fragmentiškai	2
				Ugdomos tik savęs pažinimo kompetencijos	1
				Mokiniai neturi galimybių atskleisti savęs praktinėje veikloje.	1
		Mokykla daro mažą įtaką profesiniam mokinių informavimui	2	Trūksta kompetentingos specialistų pagalbos	1
				Per mažą mokyklos įtaką, lyginant su kitų socialinių aplinkų įtaką.	1
Ugdymas karjerai mokykloje vykdomas patenkinamai (mokytojai nepateikia argumentų)	18	-	-		
Nepatenkinamai	11	Ugdymas karjerai mokykloje nevyksta (mokytojai nepateikia argumentų)	11	-	-

Pastaba: 15 iš 75 mokytojų į šį klausimą neatsakė.

Kadangi argumentuotų atsakymų nebuvo daug, tai nėra tikslinga jų reikšti procentais. 10 lentelė labiau skirta tam, kad tik apžvelgtų respondentų atsakymus, o ne darytų išsamias išvadas, kurios būtų paremtos skaičiavimais.

Apibendrinama respondentų išsakytą nuomonę apie ugdymo karjerai veiksmingumą, darau išvadas, kad mokytojai teigiamai vertina aktyviųjų mokymo metodų naudojimą ugdymo proceso metu ir pastebi, kad mokiniai, jau baigdami pagrindinę mokyklą arba progimnaziją, yra tvirtai apsisprendę dėl savo tolimesnio mokymosi. Respondentai ugdymą karjerai vertina tik patenkinamai, jei mokykloje profesinis informavimas vykdomas nesistemiškai, nevisapusiškai ir neplaningai. Mokytojai kaip siekiamybę nurodo ugdymo karjerai planų buvimą ir jų laikymąsi bei kompetentingo specialisto, atsakingo už konsultavimą karjerai, etato atsiradimą mokykloje.

Ugdymo karjerai programos (2014) tikslas yra sudaryti sąlygas visiems mokiniams veiksmingai ugdytis karjeros kompetencijas. Toje pačioje programoje nurodoma, kad ugdymas karjerai apima keturias sritis, kurios apibrėžiamos karjeros kompetencijomis. Anketoje mokytojų buvo prašoma įvertinti 7-8 klasių mokinių karjeros kompetencijas, kurios, respondentų nuomone, yra pačios svarbiausios ir turėtų būti ugdomos šių klasių mokiniams mokykloje. 4 paveiksle ir 3 priede pateikti rezultatai apibendrinus mokytojų atsakymus.

4 pav. Mokytojų nuomonė apie svarbiausias karjeros kompetencijas, ugdomas 7-8 klasėse (N=75)

Tiek respondentų, tiek karjeros specialistų nuomone, 7-8 klasėse vykdant profesinį informavimą, tiksliausia daugiausiai dėmesio skirti savęs pažinimo kompetencijoms ugdyti. Būtent dvi kompetencijos: pažinti ir priimti save, pasitikėti savimi ir pažinti savo asmenybės ypatumus ir jų sąsajas su karjera, respondentai įvardijo kaip svarbiausias (reikšmingumo indeksai atitinkamai RI=0,95 ir RI= 0,91). Galima daryti prielaidą, kad tiek mokytojai, tiek karjeros koordinatoriai mano, kad šios kompetencijos yra pamatinės ir tik jas įvaldęs asmuo gali toliau sėkmingai pažinti profesijų įvairovę, siekti sėkmingos darbinės veiklos ir karjeros.

Respondentai, nurodydami svarbiausias kompetencijas, be mokinio asmeninių savybių puoselėjimo kompetencijų, labai svarbiomis laiko ir gebėjimą planuoti savo mokymąsi bei laisvalaikį (RI= 0,88) .

Sudarant anketos klausimą, daug remtasi Ugdymo karjerai programa (2014), jose pateiktomis kompetencijų grupėmis. Peržvelgus respondentų atsakymus, matoma, kad nei viena

kompetencija arba jų grupė mokytojams nepasirodė visiškai nesvarbi. Visgi mažiausiai svarbios kompetencijos 7-8 klasėse, respondentų nuomone, yra gebėjimas kurti karjeros planą (RI=0,65) ir kurti karjeros viziją (RI=71) arba priimti karjeros sprendimus (RI=0,57). Iš šių duomenų galima daryti prielaidą, kad tirtose mokyklose, mokytojų nuomone, 7-8 klasių mokiniai dar nėra įgiję pakankamai kompetencijų, kad galėtų numatyti savo ateities planus.

Kitas klausimas leidžia dar labiau įsitikinti, kurioms kompetencijų grupėms mokytojai teikia pirmenybę ugdydami mokinius karjerai. Apibendrinti atsakymai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Kuri karjeros kompetencijų grupė, mokytojų nuomone, yra svarbiausia 7-8 klasėse (N=75)

Kompetencijų grupės	N	%
Savęs pažinimo kompetencijų grupė	55	73,33
Karjeros galimybių pažinimo kompetencijų grupė	30	40,00
Karjeros planavimo kompetencijų grupė	12	16,00
Karjeros įgyvendinimo kompetencijų grupė	8	6,67

Iš rezultatų matyti, kad vyrauja savęs pažinimo grupės kompetencijos - 73,3 procento, o mažiausiai dėmesio 7-8 klasėse mokytojai linkę skirti karjeros įgyvendinimo kompetencijų grupei (6,7 %).

Apibendrinama 10 ir 11 lentelių duomenis, drįsčiau daryti išvadas, kad, nors ugdymo karjerai programoje nėra nei viena kompetencijų grupė išskirta, tačiau mokytojai visgi savęs pažinimo srities kompetencijas laiko pamatinėmis, be jų nėra galimybės ugdyti kitų kompetencijų. Ir, jei mokykloje ugdymas karjerai vykdomas nenuosekliai, pradedamas ne pradinėse klasėse, 7-8 klasėse neįmanoma formuoti kai kurių karjeros kompetencijų.

Mokykla privalo vykdyti ugdymą karjerai, tačiau programos įgyvendinimo būdus ir formas paliekama nusistatyti pačiai mokyklai. Svarbu, kad veikla turi būti vykdoma nuosekliai ir planuotai. Pageidautina, kad ją koordinuotų paskirtas asmuo - karjeros koordinatorius, kuris teiktų informaciją visai mokyklos bendruomenei, siekiant užtikrinti ugdymo karjerai veiklų tikslingumą ir veiksmingumą.

Respondentai buvo paklausti, kokia forma yra mokykloje pateikiama informacija apie ugdymą karjerai. Atsakymų pasiskirstymas atsispindi 12 lentelėje.

12 lentelė. Informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje pateikimo būdai (N=75)

Informacijos pateikimo būdai	N	%
Informaciniame stende	31	41,33
Mokyklos internetiniame puslapyje	15	20,00
Elektroniniame dienyne	12	16,00
Informacija apie karjeros paslaugas neteikiama	10	13,33
Sudaromas atskiras planas	9	12,00
Pateikiama metodinių grupių susirinkimo metu	4	5,33
Ant karjeros specialisto kabineto durų	2	2,67
Mokyklos socialinio tinklo paskyroje	1	1,33

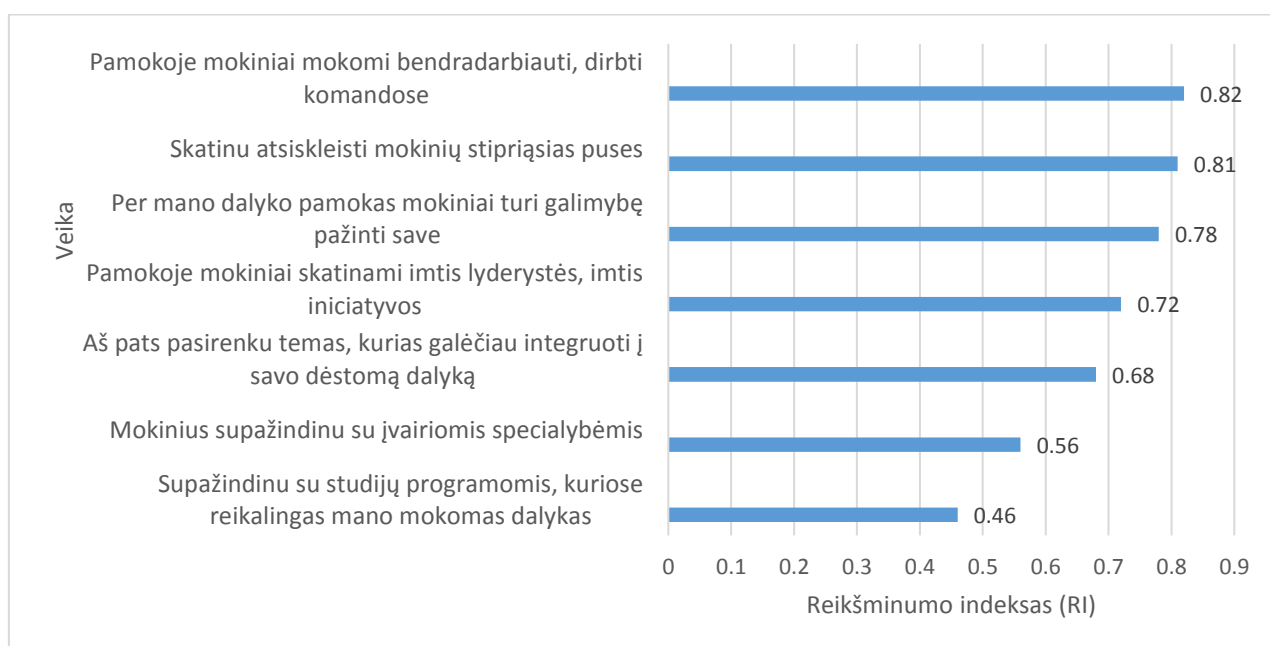
Iš anketose pateiktų atsakymų matoma, kad dažniausiai (41,3 %) visa informacija apie ugdymą karjerai mokytojams yra pateikiama informaciniuose stenduose, visgi net 13,3 procento

mokytojų nurodo, jog informacija iš viso nėra teikiama. Tokių rezultatų buvo galima ir tikėtis, nes dviejose tirtose mokyklose, direktorių teigimu, karjeros ugdymas vyksta paviršutiniškai, jose nėra asmens, atsakingo už mokinių ugdymą karjerai.

Ugdymo karjerai planas turi būti pristatomas pedagogams arba turi būti sudarytos sąlygos su juo susipažinti individualiai. Ugdymo karjerai specialistai interviu metu minėjo, kad, siekiant efektyvesnio mokinių ugdymo karjerai plano įgyvendinimo, rezultatyvesnio bendradarbiavimo, paruoštas planas yra pristatomas mokyklos mokytojams (2 lentelė).

Karjeros konsultantų atsakymus palyginus su respondentų atsakymais, matomas nežymus neatitikimas. 40 procentų respondentų nurodė, kad dažniausiai ugdymo karjerai planas yra pristatomas pedagogų tarybos posėdžių metu, bet šį ugdymo karjerai plano pristatymo būdą renkasi tik du karjeros konsultantai. Dvigubai mažiau, 20 procentų, mokytojų nurodė, kad su planu yra supažindinami kaip klasių vadovai arba metodinių grupių pasitarimuose, bet net trys karjeros konsultantai paminėjo būtent tokį informavimo būdą. Toks neatitikimas, tikėtina, galėjo atsirasti dėl to, kad kaimo vietovėse esančiose pagrindinėse mokyklose mokytojai dirba per kelias mokyklas ir, vystant grupių pasitarimams, posėdžiams, neįmanoma užtikrinti visų mokytojų dalyvavimo.

Ugdymo karjerai programoje (2014) nurodoma, kad siektina, jog profesinis informavimas vyktų mokinių netradicinėse veiklose: išvykų, seminarų, profesinio veiklinimo užsiėmimų metu. Tačiau taip pat yra svarbu ugdymo karjerai programą integruoti į visų mokomųjų dalykų programų turinį ir neformalųjį švietimą, laikantis Ugdymo karjerai programos (2014) 24 punkte nustatytų integravimo principų. Atliekant apklausą, mokytojų buvo klausiama apie Ugdymo karjerai programos integravimą į dalykų pamokas ir kokias karjeros kompetencijas mokytojai linkę ugdyti mokiniams. Mokytojų atsakymai pateikti 5 paveiksle ir 4 priede.

5 pav. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į pamokas (N=75)

Atsižvelgiant į apklausos rezultatus, galima daryti išvadą, kad mokytojai ugdymą karjerai ne visada stengiasi integruoti į savo dėstomą dalyką. Paskaičiavus klausimo, ar patys mokytojai pasirenka pamokų temas, į kurias galėtų integruoti ugdymą karjerai, teiginio reikšmingumo indeksą, matyti, kad jis tesiekia tik 0,68. Panaši situacija ir ugdant profesijų pažinimo srities kompetencijas. Iš 7 paveiksle ir M priede pateiktų duomenų matyti, kad net 73,33 procento respondentų tik kartais linkę mokinius supažindinti su profesijų pasauliu (RI=0,56). Mažiausiai laiko mokytojai linkę skirti supažindinti mokinius su studijų programomis, kuriose būtų reikalingos dalyko žinios (RI=0,46).

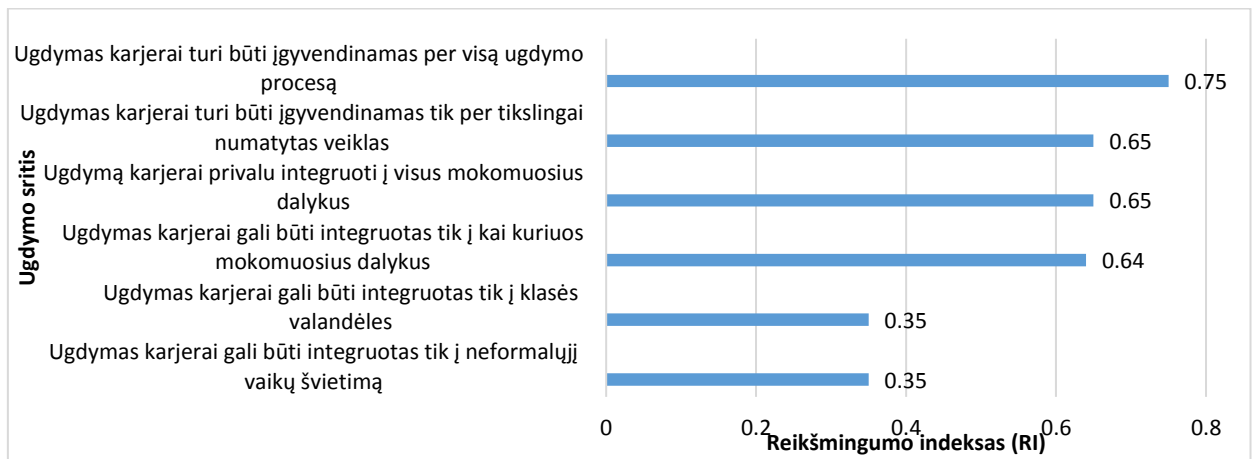
Šiek tiek daugiau mokytojų dėmesio skiria ugdydami mokinių savęs pažinimo kompetencijų grupę. Iš reikšmingumo indekso matyti, kad mokytojai linkę skatinti mokinius atskleisti savo stipriąsias puses (RI= 0,81) ir pažinti save (RI=0,78). Respondentai teigia, kad, vykdant ugdymą karjerai, mokiniai mokomi bendrauti, dirbti komandose (RI=0,82).

Remdamasi šiais teiginiais, teigčiau, kad mokytojai, įsitraukdami į ugdymo karjerai programos įgyvendinimą, per savo dėstomo dalyko pamokas labiausiai linkę ugdyti bendrąsias mokinių kompetencijas, kurios yra glaudžiai susijusios su karjeros kompetencijomis. Tačiau mokytojai, dirbdami 7-8 klasėse, mažai dėmesio skiria mokinių supažindinimui su darbo, profesijų pasauliu.

Mano nuomone, tokias išvadas lemia tai, kad tyrimas vykdomas mokyklose, kuriose mokiniai mokosi iki aštuntos klasės (progimnazijoje) arba iki dešimtos klasės (pagrindinėse mokyklose), todėl mokytojai tiesiogiai nėra susiję su mokyklą baigiančių mokinių konsultavimu pasirenkant studijas aukštesniosiose arba aukštosiose mokyklose. Mokytojas turėtų nuolat domėtis ir ieškoti naujausios informacijos apie nuolat besikeičiantį ir atsinaujinantį darbo ir profesijų pasaulį, tačiau tokių žinių kaupimas mokytojams turbūt nėra prioritetinga sritis.

Ugdymo karjerai programoje (2014) nėra pateikta konkrečių nurodymų dėl programos integravimo į dalyko turinį. Nurodoma, kad mokytojai, dėstydami savo dalyką, patys pasirenka temas, kurių metu būtų galima ugdyti ne tik bendrąsias dalykines bet ir karjeros kompetencijas. Ugdomos karjeros kompetencijos turi būti artimai susijusios su pamokos tema. Todėl šitoje srityje, mano nuomone, mokytojams suteikiama pakankamai daug laisvės organizuoti ugdymą karjerai per savo dalyko pamokas.

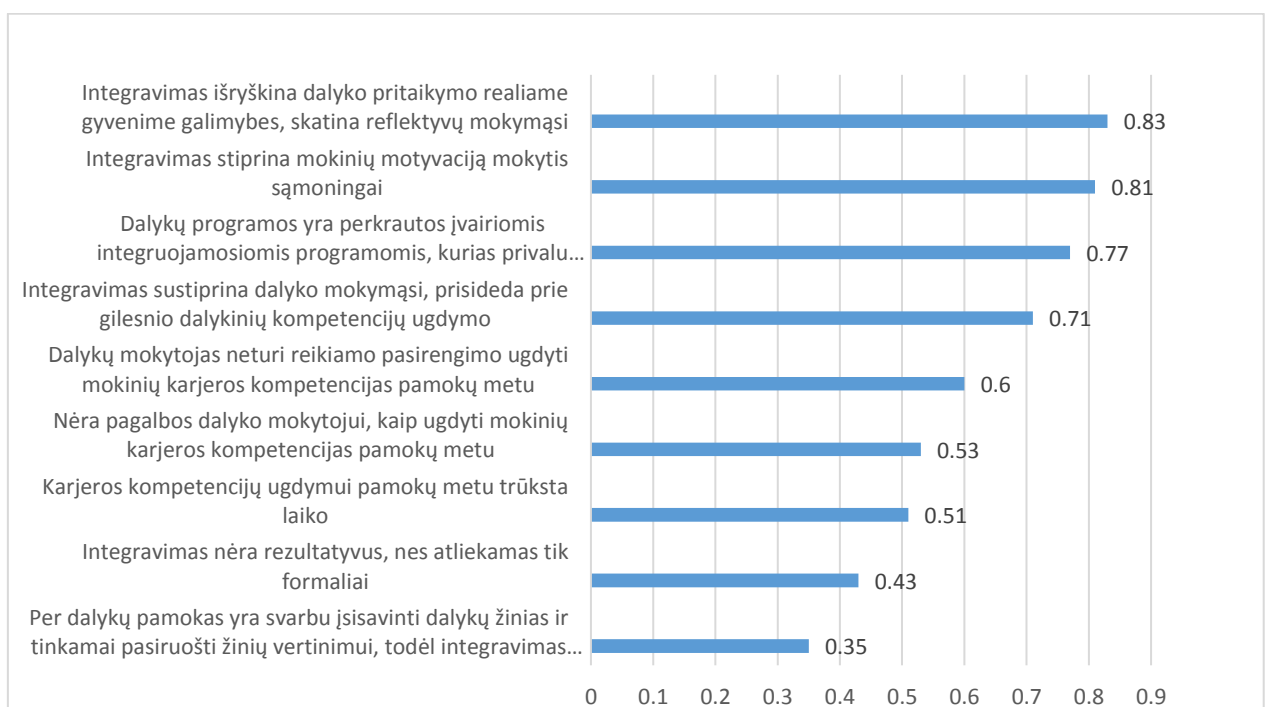
Kitu klausimu siečiau išsiaiškinti, kaip mokytojai vertina ugdymo karjerai integravimo į įvairias bendrojo ugdymo sritis galimybes. Mokytojų nuomonės pateikiamos 6 paveiksle ir 5 priede.

6 pav. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į ugdymo proceso veiklas (N=75)

6 paveiksle matyti, kad daugiausiai respondentų pritaria arba iš dalies pritaria, kad mokinių ugdymas karjerai vyktų per visas ugdymo procese vykdančiose veiklas (RI=0,75). Apskaičiavus reikšmingumo indeksą, mokytojų nuomone, galimybė ugdyti mokinius karjerai tik per tikslingai numatytas veiklas arba tik per dalyko pamokas yra vienoda (RI=0,65). Todėl iš šių domenų galima daryti išvadą, kad viena respondentų grupė linkusi manyti, jog ugdymą karjerai tikslingiau vykdyti per tikslingai numatytas veiklas, o kita grupė yra už ugdymo karjerai programos integravimą į visus mokomuosius dalykus. Ugdymo karjerai vykdymas tik klasės valandėlių ir neformaliojo ugdymo metu, respondentų nuomone, yra mažiausiai veiksmingas, nes teiginių reikšmingumo indeksas tesiekia tik 0,35.

Naudojantis anketa, buvo klausama mokytojų, su kokiomis problemomis ir sunkumais susiduriama vykdant ugdymo karjerai integraciją į dalyko turinį. Apklausos rezultatai pateikiami 7 paveiksle ir 6 priede.

7 pav. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į dalyko pamokas (N=75)

Iš 7 paveikslo galima daryti išvadas, kad mokytojai ugdymo karjerai integravimą laiko teigiamu reiškiniu. Nedaug respondentų teigia, kad integravimas padeda geriau mokiniui suvokti mokomojo dalyko žinių pritaikymą realiame gyvenime, skatina refleksyvų mokymąsi (RI=0,83). Mokytojų nuomone, dalyko mokymo metu vykdant ugdymo karjerai programos integraciją, kyla mokinių mokymosi motyvacija, sąmoningumas (RI= 0,81). Tačiau, tenka pripažinti, didelė mokytojų dalis (90,7 %, M priedas) linkusi teigti, jog mokymo programų, kurios turi būti integruojamos į mokomąjį dalyką, yra per daug (RI=0,77).

Nors mokytojams nelengva suderinti visą veiklą, bet, vykdant integraciją, mokiniams sudaromos sąlygos plėsti dalykines kompetencijas. Apskaičiavus teiginio, kad integravimas yra tik formalus, reikšmingumo indeksą (RI=0,43), galima daryti išvadas, kad visgi rajono mokytojų požiūris į integraciją nėra paviršutiniškas. Mokytojai per pamokas perteikia ne tik dalyko žinias, bet ir stengiasi formuoti tiek mokinių bendrąsias, tiek karjeros kompetencijas. Taip leidžia manyti 6 paveiksle matomas požiūris į teiginį, kad per dalykų pamokas yra svarbu įgyti dalykų žinių, tinkamai pasiruošti žinių vertinimui, todėl integravimas tik trukdo (RI= 0,35).

13 lentelėje pateikiama mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai vykdymo prasmę bendrojo lavinimo mokykloje. Šiuo atviruoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokias ugdymo karjerai temas mokytojas integruoja į savo mokomojo dalyko programą. Išnagrinėjus mokytojų nurodytas temas, buvo sudarytos trys kategorijos: savęs pažinimas, karjeros galimybių pažinimas, karjeros planavimas.

13 lentelė. Temos, kurias integruoja dalyko mokytojas (N=75)
Iš viso: 153 prasminiai vienetai

Kategorija	N (%)	Subkategorija	N (%)	Subkategorijų komponentai	N (%)
Savęs pažinimas	47 (30,7)	Asmeninių ypatumų sąsaja su profesija	36 (23,5)	Savęs pažinimas, savianalizė	23 (15,0)
				Asmenybės savybių tinkamumas profesijoms	6 (3,9)
				Teigiamos ir neigiamos žmogaus savybės	3 (2,0)
				Mokymosi stiliaus nustatymas	4 (2,6)
		Socialinė aplinka, jos poveikis asmeninei karjerai	11 (7,2)	Susitikimai su profesijos atstovais	6 (3,9)
				Asmens pavyzdys ir (arba) siektina istorija	4 (2,6)
Pagarba profesijų atstovams	1 (0,7)				
Karjeros galimybių pažinimas	68 (44,5)	Informacijos paieška	5 (3,3)	Internetiniai puslapiai informuojantys apie profesijas	5 (3,3)
		Pažintis su darbo pasauliu	63 (41,2)	Pažintis su profesijų įvairove	30 (19,7)
				Studijų programos	12 (7,8)
				Darbo rinka	8 (5,3)
				Išvykos	6 (3,9)

				Mano būsimoji profesija	7 (4,5)
Karjeros planavimas	38 (24,8)	Savęs pristatymas	12 (7,8)	Motyvacinis laiškas	7 (4,5)
				Gyvenimo aprašymo kūrimas	5 (3,3)
		Planavimas	5 (3,3)	Karjeros plano kūrimas	5 (3,3)
		Bendrosios kompetencijos	21 (13,7)	Bendradarbiavimas	11 (7,2)
				Iniciatyvumas	6 (3,9)
Lyderystė	4(2,6)				

Iš 13 lentelės duomenų matyti, kad mokytojai, mokydami savo dalyko, renka karjeros pažinimo temas (44,5 %), kuriomis siekia mokinius supažindinti su profesijų įvairove (19,7%) ir aukštųjų ir aukštesniųjų mokyklų studijų programomis (7,8%), kurias pasirinkus, tektų gilinti dalyko žinias. Taip pat respondentai nurodo, kad daug dėmesio yra skiriama savęs pažinimui (30,7%).

Mokytojai, planuodami veiklą pamokoje, skatina mokinius dirbti grupėmis sudarydami sąlygas atsiskleisti ir ugdytis mokinių bendradarbiavimo kompetencijoms. Būtent ši bendroji kompetencija mokytojų dažniausiai akcentuojama. 8-7 klasių mokiniai, rašydami motyvacinius laiškus arba gyvenimo aprašymus, mokomi pristatyti save (žr. 13 lentelė).

Tenka konstatuoti, kad mokiniai retai kada gali išvažiuoti į įmones, kuriose galėtų ne tik susipažinti su profesijomis, bet ir vykdyti ugdomąją patyriminę veiklą. Tokią galimybę, pagal anketos duomenis, sudaro tik 6 respondentai iš 75. Priežastys gali būti įvairios, bet, mano nuomone, pagrindinės yra dvi: rajone beveik nevykdoma jokia gamybinė veikla ir, išvykstant į kitą, nors ir kaimyninį, rajoną, kitų mokomųjų dalykų ugdomoji veikla tą dieną nevyksta.

Vykdydamas ugdymą karjerai, mokytojas gali susidurti su žinių, kompetencijų, netgi įgaliųjų stoka. Todėl, siekiant užtikrinti kuo kokybiškesnį profesinį orientavimą, mokytojui turėtų būti sudaroma galimybė pasikonsultuoti su specialistais dėl ugdomosios veiklos realizavimo, kelti kvalifikaciją ugdymo karjerai srityje, naudotis metodine medžiaga, jausti visokeriopą mokyklos administracijos pagalbą. Siekiant geriau susipažinti su šia situacija, respondentų buvo klausiama, kas teikia mokytojams konsultacijas ugdymo karjerai klausimais. Apibendrinti duomenys yra pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Pagalba, kurios tikisi mokytojai, vykdantys ugdymą karjerai (N=75)

Pagalbos rūšys mokytojui	N	(%)
Sudaroma galimybė kelti kvalifikaciją seminaruose ir mokymuose	38	31,6
Kaupiama, nuolat atnaujinama, visiems prieinama metodinė medžiaga	19	25,3
Parengta mokyklos ugdymo karjerai programa, sudarytas temų sąrašas	28	37,3
Ugdymo karjerai veiklos aptariamos metodinėse grupėse, pedagogų tarybos posėdžiuose ir kt.	25	33,3
Esant poreikiui, teikiamos konsultacijos, mokymai mokykloje, rajone	30	40,0

Esančių specialistų (psichologo, socialinio pedagogo) pagalba	23	30,7
Administracijos pagalba	15	20,0
Pagalba mokytojui, susijusi su mokinių ugdymu karjerai, neteikiama	2	2,7
Kita	2	2,7

Iš gautų duomenų galima teigti, kad 31,6 procento mokytojų, poreikiui esant, kelia kvalifikaciją seminarų arba mokymų metu. Mokytojai, vykdydami profesinį informavimą, vadovaujasi mokykloje esančiu ugdymo karjerai planu. 30 procentų respondentų prirėkęs kreipiasi pagalbos į mokykloje arba rajone esančius specialistus (socialinį pedagogą, psichologą). Pradedant tyrimą, apklausus rajono Švietimo pagalbos tarnyboje dirbančią metodininkę, atsakingą už šią sritį, galima daryti prielaidą, kad visgi rajono mokyklų, esančių ne mieste, mokytojai dažniausiai pagalbos kreipiasi į mokykloje esančius specialistus. Vienam penktadaliui respondentų suteikia pagalbą mokyklos administracija. Ir tik du respondentai nurodė, kad jokia pagalba jiems neteikiama. Du mokytojai nurodė, kad, esant poreikiui, informacijos ieško savarankiškai arba kreipiasi pagalbos į pedagogą, atsakingą už ugdymą karjerai.

Paskutiniu atviruoju klausimu siekiau išsiaiškinti, kokie veiksniai užtikrintų kokybiškesnį ugdymą karjerai mokykloje. Mokytojų atsakymai sugrupuoti į 12 veiksmų, padėsiančių užtikrinti kokybišką ugdymą. Mokytojų apibendrinti atsakymai pateikiami 15 lentelėje.

15 lentelė. Mokytojų nuomonė apie veiksmus, lemsiančius kokybiškesnį ugdymą karjerai mokykloje (N=75)

Veiksniai	N	%
Karjeros specialisto etato įsteigimas	29	38,7
Modulio atsiradimas ugdymo plane	3	4,0
Psichologas	3	4,0
Socialinis pedagogas	3	4,0
Bendradarbiavimas	7	9,3
Ugdymo karjerai veiklų koordinavimas	3	4,0
Ugdymas karjerai ankstyvajame mokykliniame amžiuje	1	1,3
Tėvų (bendruomenės) įtraukimas į ugdomąją veiklą	12	16,0
Skatinama mokinių motyvacija mokytis	1	1,3
Organizuojamos ekskursijos į įmones, aukštesnias mokyklas	2	2,7
Kvalifikacijos tobulinimas	4	5,3
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	4	5,3
Nežinau	2	2,7

38,7 procento respondentų nurodo, kad, siekiant užtikrinti kokybiškesnį ugdymą karjerai mokykloje, reikia įsteigti specialisto, atsakingo už ugdymą karjerai, etatą. 16 procentų respondentų mano, kad efektyvesnis ugdymas vyktų, jei į veiklą būtų įtraukiami mokinių tėvai bei bendruomenė. Du respondentai nurodė, kad nežino, kas galėtų užtikrinti kokybiškesnę veiklą ugdymo karjerai srityje (žr. 15 lentelėje).

Apibendrinant nuomones, galima teigti, kad, jei ugdymą karjerai koordinuotų ir vykdytų atskiras asmuo, pasitelkęs į pagalbą mokinių tėvus, būtų galima tikėtis daug geresnių rezultatų. Jaunesnius vaikus pradėjus ugdyti karjerai, respondentų nuomone, didelių pokyčių nebūtų.

Apibendrinamosios išvados. Apibendrinant anketose, skirtose mokytojams, išsakytas nuomones ir atsakymus, galima daryti išvadas, kad dauguma mokytojų yra susipažinę su ugdymo karjerai programa. Mokytojai įžvelgia prasmę įgyvendindami šią programą savo pamokose ir vykdomose kitose ugdymo veiklose.

Jie išskiria pagrindines karjeros kompetencijų grupes, tačiau, formuodami šias mokinių kompetencijas, daugiau dėmesio skiria savęs pažinimo kompetencijoms, nes, mokytojų nuomone, 7-8 klasių mokiniai dar labai mažai pažįsta save kaip asmenybę, savo polinkius.

Pamokų metu dažniausiai mokiniams sudaromos sąlygos ugdyti bendrąsias kompetencijas, tokias kaip bendravimas ir bendradarbiavimas, taip pat mokiniai skatinami lyderiauti ir imtis iniciatyvos. Šios kompetencijos yra ugdomos pritaikant įvairius, ypač aktyviusius, mokymosi metodus.

Respondentai neišskiria nei vienos ugdomosios veiklos, kurios metu būtų netikslinga vykdyti ugdymo karjerai. Respondentų nuomone, profesinis orientavimas turi būti vykdomas visose ugdymo srityse.

Tačiau mokytojai įžvelgia ir problemas. Viena iš jų - laiko trūkumas pamokų metu integruoti ugdymo karjerai plane numatytas temas. Nedaug, bet visgi yra mokytojų, kurie teigia, kad, prireikus pagalbos vykdant veiklą, neturėtų kur kreiptis.

Mokytojai, nors suvokdami ugdymo karjerai programos svarbą, patys nelabai imasi iniciatyvos dalyvauti sudarant ugdymo karjerai planą. Dalis mokytojų yra supažindinami su mokykloje esančiu ugdymo karjerai planu posėdžių, metodinių būrelių pasitarimų metu, tačiau teigia, kad jo įgyvendinimu turėtų rūpintis pedagogas, atsakingas už šios programos įgyvendinimą mokykloje.

4.3. 7-8 klasių mokinių anketinės apklausos duomenų analizė

Rajono tiriamosiose mokyklose mokosi 206 7-8 klasių mokiniai. Tyrimo imtis buvo skaičiuojama leidžiant 3 procentų paklaidą. Pasirinkus paprastą atsitiktinę tvarką, buvo apklausti 174 mokiniai.

16 lentelė. Mokinių pasiskirstymas pagal klases ir lytis (N=174)

Klasė	Mokinių skaičius	Merginos	Vaikinai
7 klasė	74	39	35
8 klasė	100	54	46

„Vienas svarbiausių paauglystės uždavinių, įvykus vaidmenų sumaišties krizei, įtvirtinti tapatumo jausmą“ (Ustinavičiūtė ir kt., 2011, p. 172). Mokslininkės, cituodamos V. Stanišauskienę (2006), teigia, kad šio amžiaus mokinių pagrindinis uždavinys yra pažinti save, numatyti būsimų studijų, profesijų ir karjeros planus. Todėl respondentų buvo klausama, ar 7-8 klasių mokiniai jau yra apsisprendę dėl savo būsimos specialybės. Respondentų atsakymai yra pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė. Mokinių apsisprendimas dėl būsimos profesijos (N=174)

Atsakymų variantai	N	%
Nežinau	59	33,90
Rankuosi iš kelių variantų	87	50,00
Tvirtai žinau	28	19,09

Iš rezultatų matome, kad tik 20 procentų mokinių yra apsisprendę dėl savo būsimos profesijos, trečdalis 7-8 klases mokinių vis dar nėra tikri dėl savo profesinės ateities. Pusė visų apklaustų mokinių renkasi iš keleto variantų.

Šie rezultatai rodo, kad jaunuoliai jau galvoja apie savo būsimą profesiją. Tvirtesnius sprendimus trukdo daryti daugelis priežasčių. Remiantis mokytojų ir karjeros konsultantų atsakymais, galima daryti prielaidą, kad mokinių blaškymuisi tarp keleto jiems patinkančių ateities veiklų gali daryti įtaką vis dar menkas savęs pažinimas. Šią kompetenciją mokyklose dirbantys pedagogai laiko pamatine, be jos neįmanoma formuoti likusių karjeros kompetencijų.

Kyla pavojus jaunuoliui, atėjus laikui, nesugebėti priimti tinkamo sprendimo dėl savo ateities. Norint ateityje išvengti jaunuolio blaškymosi atėjus laikui rinktis, mokykla turėtų kryptingiau ir nuosekliau organizuoti ugdymą karjerai.

Vienas iš asmenų, kuris turėtų padėti mokiniams pasirinkti specialybę, padėti identifikuoti savo polinkius bei juos įsivardyti, yra karjeros konsultantas. Penkiose iš septynių mokyklų yra pedagogas, atsakingas už ugdymą karjerai. Iš jų vienoje šią veiklą vykdo mokyklos pavaduotoja ugdymui, o kitoje - profesinis orientavimas įeina į mokyklos psichologo pareigas. Mokinių klausiau, ar jie žino mokykloje asmenį, kuris vykdo mokykloje ugdymą karjerai. Mokinių atsakymai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Ar mokiniai žino, kuris asmuo mokykloje yra atsakingas už ugdymą karjerai (N=174)

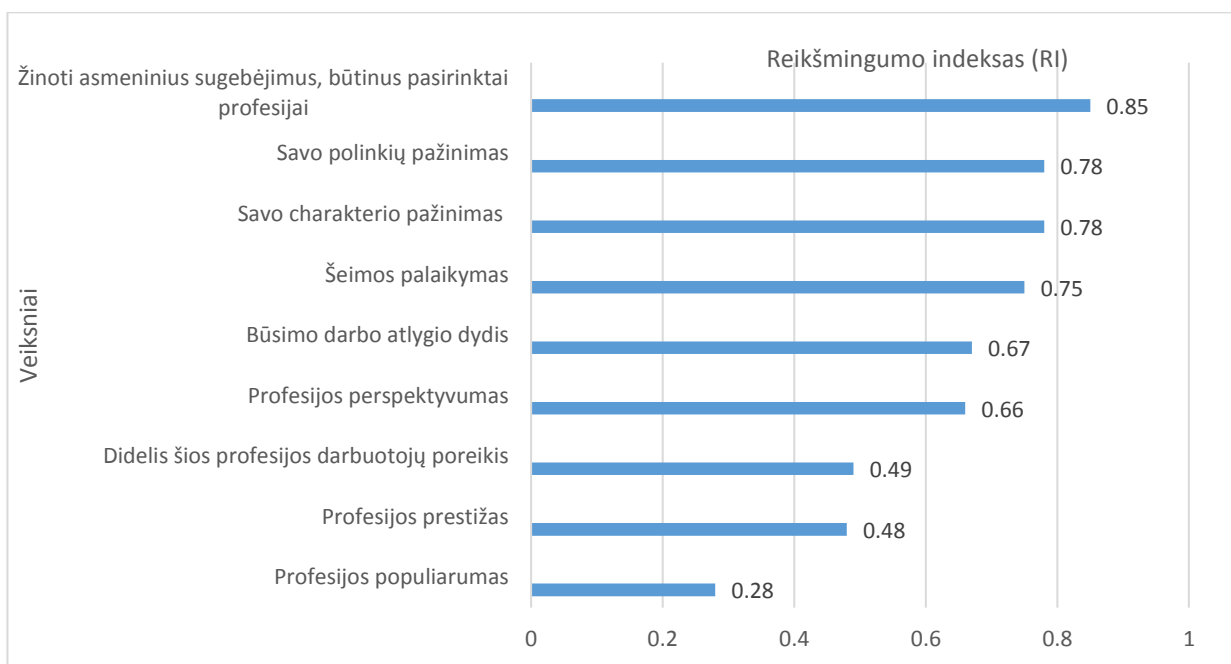
Atsakymų variantai	N	%
Taip, žinau	58	33,33
Nesu tikras	67	38,51
Nežinau	49	28,16

Mokinių atsakymai pasiskirstė tolygiai. Trečdalis respondentų teigia, kad tokį asmenį žino, kitas trečdalis respondentų nėra visiškai tikri ir 28 procentai mokinių nežino, kuris asmuo mokykloje galėtų juos konsultuoti arba organizuoti veiklas karjeros klausimais.

Šie atsakymai rodo, kad net jei mokykloje yra paskirtas asmuo vykdyti konsultavimą karjerai, tai daugelis mokinių apie tai nežino arba nėra visiškai tuo tikri. Dviejose mokyklose tokių pareigybių nėra, bet turėtų būti sudarytos sąlygos kitiems mokytojams, tokiems kaip klasės auklėtojas, pagalbos specialistams arba dalykų mokytojams įvairių veiklų metu užpildyti susidarančias gebėjimų ir karjeros kompetencijų spragas.

Prieš atliekant tyrimą, buvo tikimasi, kad nežinančių mokinių skaičius bus mažesnis. Mokyklose, kuriose tokio asmens nėra iš viso, mokosi 36 mokiniai, kurie sudaro 20,7 procento visų respondentų. Todėl hipotetiškai galima teigti, kad likę 13 mokinių negali šiuo metu įvardyti už ugdymą karjerai atsakingo asmens, nors mokykloje toks asmuo yra. Kyla klausimas, ar ugdymas karjerai mokyklose vyksta paviršutiniškai, ar mokiniams labai trūksta motyvacijos gilintis į karjeros klausimus. Į šiuos klausimus stengiamasi atsakyti nagrinėjant mokinių atsakymus į anketos klausimus.

Mokiniui priimant įvairius sprendimus, susijusius su karjera, gali daryti įtaką daugelis veiksnių. 8 paveiksle ir 7 priede yra pateikiami veiksniai, darantys įtaką būsimos specialybės pasirinkimui.

8 pav. Mokinių nuomonė apie veiksniai, darančius įtaką būsimos profesijos pasirinkimui (N=174)

Iš pateikiamų duomenų matome, kad didžiausią reikšmingumo indeksą turi veiksniai, susiję su savęs pažinimu: žinoti asmeninius sugebėjimus, būtinus pasirinktai profesijai (RI=0,85), pažinti savo polinkius bei charakterį (RI = 0,78).

7-8 klasių mokiniams didelę įtaką dar daro šeima, jos dominavimas atsiskleidė ne tik šiame, bet ir kituose atsakymuose į klausimus. Jaunuoliams dar labai svarbus yra šeimos palaikymas renkantis profesiją (RI=0,75).

Mažiausią įtaką mokinių daromiems sprendimams, susijusiems su jų ateities karjera, daro profesijos populiarumas (RI=0,28). Labai nedidelę įtaką daro ir tokie veiksniai kaip profesijos prestižas (RI=0,48) arba didelis šios specialybės darbuotojų poreikis (RI=0,49). Iš šių rezultatų galima daryti išvadą, kad mokiniai, planuodami savo ateities profesiją, nėra labai gerai susipažinę su dabartiniu darbo pasauliu, su šiuo metu reikalingomis ir perspektyviomis specialybėmis. Pasirinkus neperspektyvią profesiją, atsiranda grėsmė, gavus išsilavinimą, susidurti su sudėtingesne darbo paieška ir įsidarbinimu.

Mokiniui įsiliejant į socialinę aplinką, įvairūs asmenys gali skatinti domėtis profesijų pasauliu. 19 lentelėje nurodoma, kurie asmenys labiausiai skatina jaunuolius domėtis profesijomis.

19 lentelė. Asmenys, skatinantys mokinius domėtis profesijų pasauliu (N=174).

Asmenys	N	%
Tėvai	142	81,61
Dalyko mokytojai	50	28,74
Pedagogas, atsakingas už karjerą	34	19,54
Klasės auklėtojas	25	14,37
Mokyklos socialinis pedagogas	6	3,45
Mokyklos psichologas	7	4,02

Ir iš šių duomenų matyti didžiausia šeimos įtaka. Net 13 respondentų papildomai nurodė, kad, be tėvų, juos skatina domėtis būsima karjera ir kiti šeimos nariai: seserys, broliai, taip pat buvo minimi ir kiti giminės.

Labai panašus kitas klausimas, kuriuo buvo siekiama suprasti, kurie asmenys padėtų jiems lengviau apsispręsti dėl būsimos specialybės. Mokinių atsakymai pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė. Žmonės, kurie galėtų padėti mokiniams lengviau apsispręsti dėl būsimos profesijos (N=174)

Asmenys	N	%
Mokytojai	43	24,71
Klasės auklėtojas	19	10,92
Tėvai	144	82,76
Draugai	46	26,44
Žmonės, kuriais žavisi	47	27,01

Iš 20 lentelės duomenų matyti, kad didžiausią įtaką mokiniams apsisprendžiant dėl busimos profesijos galėtų daryti tėvai, tai paminėjo 82,8 procento respondentų. Mažiausia įtaka yra klasės auklėtojos, ji galėtų daryti įtaką tik 10,9 procento respondentų.

Prisimenant mokytojų bei karjeros konsultantų atsakymus ir jų išsakytą nuomonę apie per mažą tėvų indelį į mokinių ugdymą karjerai, galima daryti išvadą, kad mokykla turėtų ieškoti naujų, efektyvesnių būdų bendrauti su mokinių tėvais, reikalui esant, juos šviesti karjeros klausimais .

9 paveiksle ir 8 priede yra nurodoma, kokių veiklų metu lengviau mokiniai galėtų apsispręsti dėl savo būsimos profesinės veiklos.

9 pav. Veiklos, padedančios mokiniams lengviau apsispręsti dėl būsimos profesijos (N=174)

Iš pateiktų atsakymų galima daryti išvadą, kad mokiniai pirmenybę teikia veikloms, kurios sudaro sąlygas patiems pabendrauti su asmenimis, dirbančiais juos dominančioje srityje (RI =0,79), ir išvykoms, kurių metu būtų bendraujama su žmonėmis jų darbo vietose (RI=0,72). Mažiausiai naudos mokiniai įžvelgia bendraujant su klasės auklėtoja, individualių konsultacijų metu (RI= 0,46). .

Mokinių nurodytas veiklas, padedančias ne tik apsispręsti dėl būsimos profesijos, bet ir suteikiančias visapusiškesnės informacijos, antrina ir kitas anketos klausimas. Juo, pakoregavus pilotinio tyrimo anketos klausimus, buvo siekiama sužinoti, kokios aktyvios veiklos suteiktų daugiausiai reikiamos informacijos apie mokinius dominančias specialybes. 21 lentelėje yra pateikiama apibendrinta mokinių nuomonė apie aktyvias veiklas, kurios, mokinių nuomone, yra naudingiausios.

21 lentelė. Aktyvios veiklos, suteikiančios mokiniams reikiamos informacijos apie juos dominančias profesijas (N=174)

Veiklų rūšys	N	%
Išvykos į darbo vietas	70	40,23
Vizitai į profesines, aukštesniąsias mokyklas	49	28,16
Susitikimai su profesijų atstovais	87	47,59
Nežinau	11	14,86

Iš gautų duomenų galima teigti, kad mokytojų, mokyklos specialistų vykdomi užsiėmimai neatneša tokios naudos mokiniams, siekiantiems apsispręsti dėl savo karjeros, kaip bendravimas su įvairių specialybių žmonėmis jų darbo vietose.

Jaunuoliui, besidominčiam profesijomis, darbo pasauliu ir vystančiam savo asmeninę karjerą, informacijos gali suteikti ne tik jį supantys asmenys, bet ir kiti informaciniai šaltiniai. 22 lentelėje yra nurodomi informaciniai šaltiniai, galintys suteikti mokiniams žinių apie dominančias specialybes.

22 lentelė. Informaciniai šaltiniai, teikiantys mokiniams informacijos karjeros klausimais (N=174).

Šaltiniai	N	%
Internetinė svetainė	131	75,29
Spauda	34	19,54
Televizija	67	38,51
Mokyklos bibliotekoje esantys informaciniai leidiniai	10	5,75

Iš atsakymų matyti, kad pirmenybę mokiniai teikia internetui (75,3 %), o rečiausiai - tik 5,8 procento mokinių - informacijos ieško bibliotekose esančiuose informaciniuose leidiniuose.

Vykdamas ugdymą karjerai, kiekvienas jame dalyvaujantis asmuo susiduria su įvairiomis problemomis. 23 lentelėje yra pateikiami veiksniai, galintys mokiniams trukdyti pažinti profesijų pasaulį.

23 lentelė. Veiksniai, trukdantys mokiniui pažinti profesijų pasaulį (N=174)

Veiksniai	N	%
Mokytojai neteikia reikiamos informacijos	36	20,69
Tėvai nepadedą apsispręsti dėl ateities	17	9,77
Tėvai nepritaria mano profesiniams ateities planams	22	12,64
Veiklos, kurių metu aš skatinamas susipažinti su profesijų pasauliu, man visiškai neįdomios	24	13,79
Nežinau, kuriose veiklose aš esu gabus	65	37,36
Negaliu išsirinkti iš kelių variantų	87	50,00
Neturiu sunkumų	29	16,67

Kaip didžiausią trukdį mokiniai įvardija nesugebėjimą išsirinkti vienos profesijos iš kelių variantų. Su šia problema susiduria pusė respondentų. Antras veiksnys, darantis įtaką nelengvam jaunuolių apsisprendimui, yra per mažas savęs pažinimas. 37,4 procento mokinių negali įvardyti veiklų, kurioms jie yra gabūs.

Iš atsakymų gautų duomenų vėl išvelgiama didelė mokinių tėvų įtaka, tik 19,8 procento respondentų nurodė, kad tėvai nepadedą apsispręsti dėl būsimos ateities. Labai nedaug procentų mokinių teigia, kad tėvai nepritaria dėl ateities profesijos pasirinkimo.

Ugdymo metu vykdomos veiklos yra efektyvesnės, jei mokinio mokymosi, įvairių tyrimų metu arba vykdomų veiklų metu gauti rezultatai yra aptariami, sudaroma galimybė stebėti jų kaitą ir reflektuoti. Mano nuomone, vienas iš efektyviausių ir mažiausiai resursų reikalaujantis būdas yra mokinio segtuvas, kuriame būtų kaupiami įvairūs atliktų tyrimų, mokymosi pasiekimų duomenys, mokinio mintys apie rezultatus, karjerą ir panašiai. 24 lentelėje yra pateikiami

apibendrinti mokinių atsakymai apie informacijos, žinių, gautų įvairių veiklų, tyrimų metu, kaupimą.

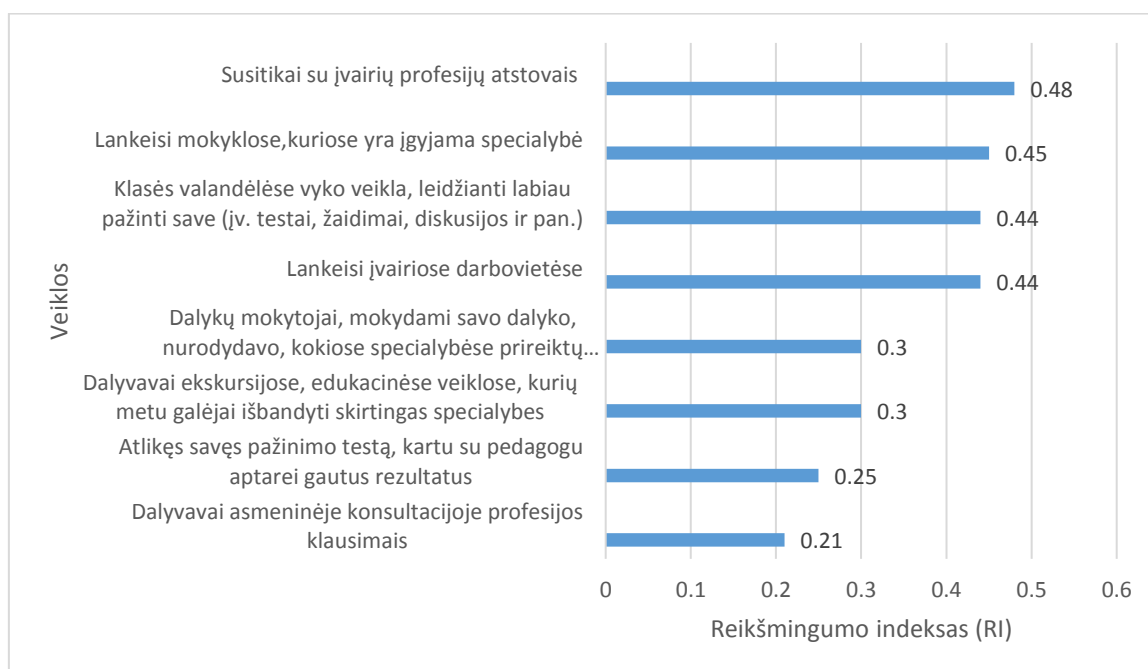
24 lentelė. Informacija, kuri yra kaupiama mokinių segtuvuose. (N=174)

Informacijos rūšys	N	%
Tavo mokymosi rezultatai	118	67,82
Tavo mintys apie mokymosi rezultatus	20	11,49
Mokymosi rezultatų analizė ir numatyti tolimesni mokymosi tikslai	44	25,29
Tavo susikurtas karjeros planas apie būsimą profesiją	17	9,77
Savęs pažinimo (charakterio, mokymosi tipo nustatymo) testai	23	13,22
Tokio segtuvo nėra	47	27,01

Jei toks segtuvas egzistuoja, jame mokiniai dažniausiai kaupia informaciją, susijusią su mokinių mokymosi rezultatais, jų analize ir numatomais tolimesniais mokymosi tikslais. Tik 9,8 procento respondentų nurodė, kad šiame segtuve yra laikomas sukurtas karjeros planas. 27 procentai mokinių nurodė, kad toko segtuvo iš viso neturi.

Iš šių atsakymų galima daryti prielaidas, kad mokykloje ne pamokų metu vykdomos veiklos visgi dažniausiai yra susijusios su mokymosi rezultatais, jų aptarimu ir plano, kaip rezultatus pagerinti, kūrimu. Jei mokiniai atlieka savęs pažinimo testus, iš respondentų atsakymų galima daryti išvadas, kad jie neaptariami bei nėra saugomi. Taip mokiniai netenka galimybės susidaryti bendresnį vaizdą apie jo paties asmenybės brandą ir kaitą. Kaip ir mokytojų pateiktuose atsakymuose, mokiniai patvirtina, kad 7-8 klasėse nėra dažnai sudarinėjamas asmeninės karjeros planas.

Paskutiniu anketos klausimu siekiau išsiaiškinti, kokiose veiklose, susijusiose su ugdymu karjerai, mokinys dalyvavo per šiuos ir praeitus mokslo metus. Apskaičiuotas veiklų reikšmingumo indeksas yra pateikiamas 10 paveiksle ir 8 priede.

12 pav. Veiklos, kuriose mokiniai dalyvavo per šiuos ir praeitus mokymosi metus (N=174)

Ankstesniuose atsakymuose mokiniai nurodydavo, kad susitikimai su įvairių profesijų atstovais bei apsilankymai įvairiose darbovietėse jiems padėtų lengviau spręsti problemas, susijusias su būsimos profesijos pasirinkimu. Apskaičiavus išvardytų veiklų, kurios organizuojamos mokiniams, reikšmingumo indeksą, didžiausia skaitinė vertė yra susitikimų su įvairių profesijų atstovais, apsilankymų mokyklose, kuriose įgyjama specialybių, ir lankymosi įvairiose darbovietėse. Ši su ugdymu karjerai susijusi organizuojama veikla lyg ir turėtų tenkinti mokinių nuolat anketoje minimą veiklą. Šie rezultatai sutampa su specialistų, atsakingų už ugdymą karjerai, interviu metu gautais atsakymais, kuriuose teigiama, kad, siekiant užtikrinti efektyvų profesinį orientavimą, mokiniams organizuojamos išvykos į verslo ir technologijos mokyklą, kviečiami į mokyklą įvairių profesijų atstovai, organizuojamos projektinės dienos, kurių metu mokinių tėvai pristato savo profesijas.

Apskaičiavus reikšmingumo indeksą, maksimali skaitinė vertė tesiekia tik 0,48. Šie duomenys leidžia daryti išvadas, kad organizuojamos veiklos vykdomos nereguliariai, jos vyksta daug rečiau, nei norėtų patys mokiniai. M priede esančioje lentelėje matome, kad dažniausiai mokiniai įvardija, kad pateiktos veiklos, susijusios su ugdymu karjerai, vyksta retai.

Mažiausias reikšmingumo indeksas mokykloje vykdomų profesinių orientavimo ir informavimo veiklų, yra individualios konsultacijos (RI=0,21), labai neaukštas reikšmingumo indeksas yra ir veiklų, susijusių su įvairių tyrimų metu gautų rezultatų aptarimu (RI = 0,25).

Kiekvieną veiklą vykdant, reikia skirti pakankamai laiko, atlikti visiems veiksams iki galo.

Apibendrinamosios išvados. Išnagrinėjus mokinių anketos duomenis, galima daryti tokias išvadas:

Trečdalis respondentų dar nėra tvirtai apsisprendę, kokią profesiją ateityje norėtų įgyti. Pusė visų mokinių renkasi iš keleto variantų ir kas penktas mokinys jau tvirtai žino, kokią profesiją norėtų studijuoti ateityje.

Tirtose mokyklose ugdymo karjerai veikla vyksta, tačiau trūksta nuoseklumo, planavimo. Planuodami veiklas, pedagogai stengiasi atsižvelgti į mokinių norus, suvokia, kokios veiklos galėtų duoti geriausią ugdymo rezultatą, tačiau jas vykdo rečiau nei mokiniai pageidautų.

Ne visi mokiniai žino, kad mokykloje yra pedagogas, kuris yra atsakingas už ugdymą karjerai.

7-8 klasių mokiniams labai didelę įtaką apsisprendžiant dėl karjeros daro tėvai ir kiti giminės.

Trūkstamos informacijos mokiniai labiau linkę ieškoti internete nei mokyklos bibliotekoje.

IŠVADOS

Teorines dalies **išvados:**

1. Europos Sąjungoje yra stengiamasi sudaryti asmeniui palankias sąlygas moktis visą gyvenimą, įvairaus amžiaus žmonėms gauti konsultacijas profesiniais klausimais, kurti instrumentus padedančius asmenims prisitaikyti prie besikeičiančių reikalavimų darbo pasaulyje, siekti sumažinti riziką asmenims iškristi iš darbo rinkos.

2. Dokumentai reglamentuojantys Lietuvišką mokyklą pripažįsta pasaulio nesustabdomą kaitą jai Tautinės mokyklos koncesijoje yra skatinama mokyklas ugdyti mokinius savarankiškai, lanksčiai ir kūrybiškai veikti.

3. Pirmą kartą sąvoka apibrėžianti žmogaus darbinę veiklą buvo pavartota XX amžiaus pradžioje. Iki šių dienų pati sąvoka kito keletą kartų. Lietuvoje šios sąvokos kaitą lėmė ne tik nuolat kintamas supratimas apie veiksnius lemiančius asmenybės gerbūvio susikūrimą, bet ir neigiamos asociacijos su Lietuvoje pusšimtį metų gyvavusia priverstine santvarka.

Išanalizavus mokinių ir mokytojų anketas, bei karjeros konsultantų interviu metu gautus atsakymus, galima daryti šias **išvadas** ir išskirti su ugdymu karjerai susijusias **problemas**:

1. Ne visose rajono mokyklose yra vykdomas mokinių ugdymas karjerai: penkiose iš septynių mokyklų yra karjeros koordinatorius, tik dviejų mokyklų ugdymo planuose yra numatytas 7-8 klasėse profesinio informavimo pasirenkamasis dalykas, mokyklose daugiausiai vyksta mokinių profesinis informavimas, tuo tarpu profesinio veiklinimo patirtiniai vizitai yra vykdomi retai, nevisose mokyklose mokiniai turi galimybę gauti individualias konsultacijas karjeros klausimais.

2. Karjeros koordinatorius negali užtikrinti visapusiško mokinių ugdymo karjerai: nevieni rajono pedagogai atsakingi už ugdymą karjerai yra baigę Karjeros specialisto mokymus, karjeros koordinatorius mokykloje yra vienintelis asmuo atsakingas už ugdymą karjerai, tačiau turi daugiau pareigų ir negali skirti pakankamai dėmesio mokinių ugdymui karjerai.

3. Ne visi dalyko mokytojai vykdo integruotą karjeros kompetencijų ugdymą į visų dalykų programų turinį: dalis mokytojų nesuvokia ugdymo karjeros integravimo būtinybės į dėstomo dalyko turinį, daugumos mokytojų nuomone dalykų programos yra perkrautos įvairioms integruojančiomis programomis, todėl karjeros kompetencijų ugdymui pritrūksta laiko.

4. Ne visos karjeros kompetencijų grupės yra ugdomos vienodai: karjeros koordinatoriai kaip ir dalykų mokytojai savęs pažinimo kompetencijų grupę išskiria, kaip pagrindinę iš kitų likusių karjeros kompetencijų grupių, todėl kitos karjeros kompetencijų grupės nėra pilnai ugdomos šiame amžiaus tarsnyje. Ypatingai mažai dėmesio skiriama karjeros įgyvendinimo ir karjeros planavimo kompetencijų grupėms.

REKOMENDACIJOS.

Siekiant pagerinti ugdymą karjerai 7-8 klasėse siūloma:

1. Efektyvinti mokytojų švietimą ugdymo karjerai klausimais. Diegti suvokimą apie ugdymo karjerai programos integravimo būtinybę į dėstomo dalyko turinį.
2. Įtraukti visus mokykloje dirbančius mokytojus į ugdymo karjerai plano kūrimą.
3. Sukurti mokykloje efektyvesnę profesinio informavimo sistemą: įtraukiant mokyklos pagalbos specialistus, bibliotekos darbuotojus. Efektyvinti bendradarbiavimą tarp mokyklos pedagogų.
4. Susisteminti turimą mokykloje metodinę medžiagą susijusia su ugdymu karjerai. Su jos turiniu supažindinti visus mokykloje dirbančius mokytoju. Sudaryti sąlygas esant poreikiui netrukdomai naudotis turima medžiaga.
5. Mokyklos administracija turi sudaryti visas įmanomas galimybes vykdyti ugdymą karjerai. Lanksčiai keisti ugdymo tvarkaraščius, padėti organizuoti praktines mokinių išvykas į kitas mokyklas, įstaigas arba pramonės centrus.
6. Mokykla arba jos steigėjas turi ieškoti didesnių finansavimo galimybių, įsteigiant karjeros konsultanto, koordinatoriaus pareigybę, bei sudaryti galimybę turėti mokymo modulį ugdymo karjerai tema.
7. Politikai suvokdami didelę jaunimo ugdymo karjerai reikšmę bendrojo lavinimo mokyklose Lietuvos ateičiai, turėtų kryptingiau vykdyti profesinio orientavimo politiką. Įvesti privalomą profesinio lavinimo dalyką į bendrojo lavinimo programą.

DISKUSIJA

Profesinės raidos teorijos pagrįstos bendra prielaida, jog profesinis apsisprendimas - visą žmogaus gyvenimą vykstantis procesas. Šios teorijos šalininkai yra įsitikinę, kad egzistuoja ryšys tarp asmeninės raidos stadijų ir jos profesinės elgsenos ypatumų. Šis ryšys yra patvirtintas empiriniais tyrimais tarp įvairaus amžiaus žmonių grupių. Karjeros psichologijoje ši kryptis akcentuoja žmogaus profesinio apsisprendimo kaitą, laiko aspekto (Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt, 2004).

Profesinės raidos teorijos šalininkai: D. Siuperis (1991), E. Ginzbergas (1995), L. Gotfredson (1996) pateikia profesinės raidos etapus, kurie priklauso nuo žmogaus amžiaus tarpsnių. Didžiausią dėmesį ir reikšmingumą teikia mokyklinio amžiaus vaikams, traktuodami, kad būtent šiame laikotarpyje formuojasi asmens savęs suvokimas, jaunuolis identifikuoja save ne tik „Koku būti?“ bet ir „Kuo būti?“ (Adamonienė, Daukila, Krikščiūnas ir kt, 2004).

Lietuvos mokslininkai, pedagogai suvokdami svarbą padėti jaunam žmogui save rasti, atrasti, ir nepasimesti šioje besikeičiančioje visuomenėje kūrė Ugdymo karjerai programą (2014). Programos paskirtis – užtikrinti veiksmingą karjeros kompetencijų, kurių reikia sąmoningai ir sėkmingai kurti ir valdyti savo karjerą, ugdymą ir, gerbiant mokinio polinkius, vertybes ir gebėjimus, padėti jam pažinti, kurti ir realizuoti save. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad mokinių ugdymas karjerai mokykloje vyksta ne visada efektyviai. Tai lemia keletas veiksnių.

Kaip tik šiuo metu pedagoginė, mokslinė visuomenė yra kviečiama prisidėti prie Bendrųjų programų atnaujinimo, kurių paskutinis atnaujinimas vyko dar 2007 metais. Dauguma pedagogų pasisako už integruojamųjų programų skaičiaus mažinimą į dalykų programas. Ši nuomonė atsiskleidė ir mano tyrime. Didelė dalis mokytojų teigia, kad dėl laiko trūkumo integracija įvairių programų vyksta tik formaliai. Apibendrinus jau dabar pateiktus pasiūlymus galima daryti išvadą, kad mokytojai būtų linkę nebeintegruoti programų į savo dėstomo dalyko turinį.

Geriausia išeitis, pasak pedagogų, ugdymo plane numatyti vieną savaitinę pamoką kurioje vyktų ugdymas remiantis sveikatos, rengimo šeimai ir lytiškumo, alkoholio, tabako, narkotikų prevencijos, ugdymo karjerai programų turiniu.

Tai padėtų atsakingam asmeniui plačiau įsigilinti į pačias programas, veiklas paskirstyti pagal amžių tarpsnius, nuolat prie jų grįžtant ir gilinant, išvengti temų pasikartojimo. Mokiniai atlikę įvairius testus, tokius kaip savęs pažinimo, galėtų skirti daugiau laiko refleksijai, tyrimo rezultatų aptarimui.

Tyrimas atskleidė, kad labai nedidelė 7-8 klasių mokinių dalis išvelgia atliekamų testų, tokių kaip savęs pažinimo, naudą. Tyrimo metu mokiniai nurodė, kad klasės valandėlių metu atliekami savęs pažinimo testai nėra efektyvi priemonė padedanti apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo. Apibendrinus karjeros konsultantų interviu paaiškėjo, kad mokiniams atlikus savęs pažinimo testą

rezultatai nėra kaupiami ir nevykdomas jų aptarimas. Tai daryti būtina, tai įrodo mokytojų anketose išsakytos nuomonės apie tai, kad vykdoma veikla negali būti neišbaigta, norint pasiekti geriausio rezultato reikia gautą rezultatą aptarti, reflektuoti ir numatyti tolimesnius veiksmus.

Apibendrinus visų tiriamųjų grupių nuomonę ir gautus tyrimo rezultatus, norisi pateikti išvadą. Kad atlikto testo naudingumą suvoktų ne tik mokytojas, bet ir mokinys, turi būtų skiriama daugiau dėmesio ir laiko gautų rezultatų aptarimui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS.

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krisčiūnas B. ir kt (2004) *Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika* Vadovėlis. Utena: UAB „Utenos Indra“.
2. Augienė D. (2009) *Karjera: nuo profesinio pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla
3. Barkauskaitė M. (2007). *Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste*. Prieiga per internetą:
<http://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/viewFile/9661/7572>
4. Bitinas B. (2013). Rinktiniai ekologiniai rašai. II tomas. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
5. Bolles Richard N. (2015) *What color iss your parachute?*
6. *European longlife guidance policy network*. Prieiga per internetą: <http://www.elgpn.eu/>
7. Eriksonas E., H. (1987) *Vaikystė ir visuomenė*. //Psichologija// Nr. 7 Prieiga per internetą:
<http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/9112/6852>
8. *Geros mokyklos koncepcija*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1308 (2015)
Prieiga per internetą:
<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Geros%20mokyklos%20koncepcija.pdf>
9. Borg, Hanne., Ohlsson, Hjalmar. (2010) *Career Development*. New York : Nova Science Publishers.
10. *Mokymosi visą gyvenimą strategija*. LR švietimo ir mokslo ir LR socialinės apsaugos ir darbo įsakymas Nr. ISAK-2795/A1-347 (2008)
11. Gudžinskienė V., Railienė A., *Gyvenimo įgūdžių ugdymo ir ugdymo karjerai sąsaja*: Prieiga per internetą: *bendrojo lavinimo kontekstas*. <http://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/view/7384/5290>
12. Gumuliauskienė A., Augienė D., Bobrova L. (2002). *Karjera šiandien ir rytoj*. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla
13. Indrašienė V., Rimkevičienė V., Gaigalienė M., Railienė A., Grinytė L. (2006) *Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose* . tyrimo ataskaita. Vilnius. T. 32 (2014): Acta Paedagogica Vilnensia, Prieiga per internetą:
https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/prof_inf_paskut_paskutiniausias.pdf
14. Hargreaves A. (1999). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai*. Vilnius. Leidykla „Tyto alba“
15. Jovaiša L.(2007). *Enciklopedinis Edukologijos žodynas* . Vilnius. „Gimtasis žodis“
16. Jovaiša L. (2013) *Nuo pedagogikos edukologijos link*. Vilnius. Vilniaus universiteto leidykla
17. Jovaiša L. (1969). *Profesinio mokinių orientavimo klausimai*. Kaunas. „Šviesa“
18. Jovaiša L., Vaitkevičius J. (1987) *Pedagogikos pagrindai* .Kaunas „Šviesa“

19. Kereičienė J., *Pedagoginės psichologijos užrašai. Mokomoji knyga aukštųjų mokyklų studentams* (2014). Kaunas.
20. Kučinskienė R. (2003). *Ugdymo karjerai metodologija*. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla.
21. Laužackas R. (2005) *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla;
22. Lekavičienė R., Vasilaiskaitė Z., Antinienė D. (2010). *Bendravimo psichologija*. Vilnius. Alma littera.
23. Laužikas J. (1991). *Asmenybė ir darbai*. Kaunas. „Šviesa“
24. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Valstybės žinios 1991, Nr 23-593; Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105/ZPzOxUEnvH>
25. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. Valstybės žinios 2011, Nr 43-167
26. Maslow A.H. (2006) *motyvacija ir asmenynė*. Vilnius. Apostrofa.
27. *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas* (2001) Prieiga per internetą: http://www.lssa.smm.lt/lt/wp-content/uploads/2014/06/Memorandumas_2001.pdf
28. *Nacionalinis švietimo plėtotės raportas*. Parengė R. Bruzgeliaičienė. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f36e428baa3be1af5722f6d880e03896.pdf
29. Nazelskis V. (2011) *Iššūkis profesiniam orientavimui – naujos profesijos darbo rinkoje*. //Acta pdaedagogica Vilnensia// Vilnius.
30. *Personal financial management [interaktyvus]* Parengė N. Swart Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=d08rxE8k6NMC&pg=PA58&dq=why+is+career+planning+important&hl=lt&sa=X&ei=JcybUcK2FsLa4ATPpYHwDA#v=onepage&q=why%20is%20career%20planning%20important&f=false>
31. Plant P. „Evident? quality assurance and evidence in career guidance in europe: a critical review“ Prieiga per internetą: http://skktg.vdu.lt/downloads/zurnalas_karjera/Plant_3.pdf
32. *Profesinio orientavimo strategija*. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.euroguidance.lt/karjeros-planavimas/dirbu-karjeros-konsultavimo-srityje/teisine-informacija/teisiniai-dokumentai>
33. *Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas*. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. V-1090/A1-314 (2012). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430003>
34. Pukelis K. (2012) „Karjeros projektavimas: kodėl ir kas?“ Prieiga per internetą: http://skktg.vdu.lt/downloads/zurnalas_karjera/Pukelio_1.pdf
35. Railienė A., „Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykoje“ //Pedagogika// Nr. 88, 2007, p 50-56 Prieiga per internetą: <https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDYQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.mukis.lt%2Fdownload%2F626%2Fkarjeros%2520koor>

[dinatoriaus%2520pareiginiai%2520nuostatai2.doc&ei=xxZzUajvJYGytAagpIHODA&usg=AFQjCNGPgvAapatPZLGVIGhD86IIXSvvQ&sig2=ywZ9Ux4JlSYsqaU5FzTYAg&bvm=bv.45512109,d.Yms](#)

36. Rakšnys A., Valickas A. (2015). *Karjeros koncepcija: kultūriniai pokyčiai ir transformacija*. //Viešas administravimas. 1/2 numeris 45/46, p111-118.
37. Rupšienė L.(2006) *Kokybinio tyrimo duomenų metodologija*. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija
38. Sarafinas G., (2018) *Kaip padaryti kuo mažiau klaidų priimant vieną svarbiausių sprendimų gyvenime*. Prieiga per internetą: <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/ziniasklaidos-komentaras/kaip-padaryti-kuo-maziau-klaidu-priimant-viena-svarbiausiu-sprendimu-gyvenime?soundtrack=1>
39. Sarafinas G., (2015) *Kodėl Lietuvos abiturientai nežino, ką gyvenime nori veikti?* Prieiga per internetą: <http://ksa.lt/?p=240>
40. Stanišauskienė V., Naseckaitė A. (2012) *Karjeros vadovas*. Mokinio knyga. Vilnius: Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras.
41. Stanišauskienė V., Naseckaitė A. (2012) *Karjeros vadovas*. Mokytojo knyga. Vilnius: Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centras.
42. Stanišauskienė V. (2004). *Rungimosi karjerai proceso sociaedukaciniai pagrindai*. Kaunas. Leidykla „Technologija“.
43. „*Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*“ (2012) Mokslo darbai Nr.3(1). (2012) Šiauliai. Šiaurės Lietuvos kolegija.
44. Sokolova A., Stanišauskienė V. (2007) *Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. 2007, Nr. 13, p. 226 - 241.
45. Turnes P. Turner S. (2008). *Trangulation in practice*. Edinburgh. Prieiga per internetą: <https://astro.temple.edu/~lombard/ISPR/Proceedings/2008/Turner.pdf>
46. *Visą gyvenimą trunkančio orientavimo politikos plėtra: karjeros valdymo kompetencijos*. Švietimo mainų paramos fondas. (2013). Prieiga per internetą: http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/lithuanian/LT_Resource_Kit_CMS_section_web.pdf/
47. *Ugdymo karjerai programa* LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-72, (2014). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>
48. Ustinavičiūtė L., Katkonienė A., Žemaitaitytė I. (2011) *Veiksniai, susiję su sėkmingu karjeros planavimu ir profesijos pasirinkimu paauglystėje*. Socialinis darbas p. 169–180. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/bfd/02_ustinaviciute_katkoniene_zemaitaityte.pdf

49. Valeckienė Dž. *Profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių teorinė analizė*. Prieiga per internetą: http://elibrary.lt/resursai/Konferencijos/KSMK_0907/Pranesimai/Dziuginta%20Valeckiene.pdf
50. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. LR Seimo nutarimas Nr. XII-745 (2013)
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>
51. Žemaitaitytė I., Ustinavičiūtė L., Katkonytė A., *Veiksniai, susiję su sėkmingu karjeros planavimu ir profesijos pasirinkimu paauglystėje* Socialinis darbas 2011, 10(2), p. 169–180. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=99253>

PRIEDAI

1 priedas

25 pav. Mokytojų nuomonė apie veiksnius, padedančius vykdyti ugdymą karjerai mokykloje (N=75)

Veiksniai	Sutinku N(%)	Iš dalies sutinku N(%)	Nesutink u N(%)	RI
Veiksminga karjeros paslaugų vadyba ir administravimas	35 (46,67)	39 (52,00)	1 (1,34)	0,73
Pozityvi mokyklų vadovų nuostata karjeros paslaugų atžvilgiu	49 (65,33)	24 (32,00)	2 (2,67)	0,81
Visų mokyklos pedagogų atsakomybė ir indėlis ugdant mokinius karjerai	50 (66,67)	24 (32,00)	1 (1,34)	0,83
Pedagogų, atsakingų už ugdymą karjerai, veiklumas ir iniciatyva	41 (54,67)	33 (44,00)	-	0,77
Nuoseklus veiklų planavimas	53 (70,67)	22 (29,33)	-	0,85
Kryptingi pedagogų mokymai, kvalifikacijos kėlimas ugdymo karjerai srityje	42 (56,00)	31 (41,33)	2 (2,67)	0,77
Mokinių iniciatyva ir domėjimasis savo ateitimi	52 (69,33)	23 (30,67)	-	0,85
Glaudus bendradarbiavimas su tėvais ugdymo karjerai klausimais	50 (66,67)	24 (32,00)	1 (1,34)	0,83
Aktyvus bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis, padedančiomis vykdyti karjeros paslaugas	53 (70,67)	22 (29,33)	-	0,85
Karjeros specialisto etato įsteigimas mokykloje	52 (69,33)	21 (28,00)	2 (2,67)	0,83
Ugdymo karjerai modulio atsiradimas ugdymo plane	44 (56,00)	28 (37,33)	3 (2,67)	0,77

2 priedas

26 pav. Mokytojų nuomonė apie veiksnius, skatinančius mokinius domėtis bei planuoti savo karjerą (N=75)

Veiksniai	Skatina N(%)	Iš dalies skatina N(%)	Neskatina N(%)	R
Mokinių atsakingas požiūris į visą mokymosi procesą	56 (73,33)	19 (24,00)		0,87
Mokinių gabumai ir išryškėję talentai	55 (73,33)	20 (26,67)		0,87
Asmeninės mokinių savybės	57 (76,00)	18 (24,00)		0,88
Socialinė mokinių aplinka	47 (62,67)	26 (34,67)	2 (1,34)	0,80
Ankstyvas pradinis ugdymas karjerai	40 (53,33)	31 (41,33)	4	0,74
Patrauklios, atitinkančios mokinių amžių, ugdymo karjerai veiklų formos	58 (77,33)	16 (21,33)	1 (1,34)	0,88
Tinkamai parinkti mokymo metodai	56 (74,67)	18 (24,00)	1 (1,34)	0,87
Mokinių savanorystės patirtis	46 (61,33)	28 (37,33)	1 (1,34)	0,80
Karjeros specialisto profesionalumas	60 (80,00)	14 (18,67)	1 (1,34)	0,89
Karjeros specialisto asmeninės savybės	39 (52,00)	35 (46,67)	3	0,75
Visų pedagogų vaidmuo ir požiūris į ugdymo karjerai svarbą	42 (56,00)	32 (42,67)	1 (1,34)	0,77
Tėvų ir kitų artimųjų įtaka	57 (76,00)	17 (22,67)	1 (1,34)	0,87
Informacijos apie karjeros paslaugas viešinimas	42 (56,00)	31 (41,33)	2	0,77

3 priedas

27 lentelė. Mokytojų nuomonė apie svarbiausias karjeros kompetencijas, ugdomas 7-8 klasėse (N=75)

Kompetencijos	Svarbi N(%)	iš dalies svarbi N(%)	nesvarbi N(%)	RI
Pažinti ir priimti save, pasitikėti savimi	68 (90,67)	7 (9,33)	-	0,95
Pažinti savo asmenybės ypatumus ir jų sąsajas su karjera	62 (82,67)	13 (117,33)	-	0,91
Pažinti socialinę aplinką, socialinius vaidmenis ir jų poveikį asmeninei karjerai	51(68,00)	22 (29,33)	2 (2,67)	0,83
Rasti ir veiksmingai naudoti informacija apie profesijas	52 (69,33)	22 (29,33)	1(1,34)	0,84
Pažinti sau veiksmingus mokymosi būdus, savo mokymosi stilių.	52 (69,33)	22 (29,33)	1(1,34)	0,84
Pažinti darbo pasaulio galimybes, įvairovę ir kaitą	45 (60,00)	28 (37,33)	2(2,67)	0,79
Išsikelti savo mokymosi tikslus, reflektuoti ir įsivertinti jų pasiekimus	61 (81,33)	14 (18,66)	-	0,39
Kurti karjeros viziją	39 (52,00)	29 (38,66)	7 (9,33)	0,71
Gebėti planuoti savo mokymąsi ir laisvalaikį.	58 (77,33)	16 (21,33)	1(1,34)	0,88
Kelti gyvenimo ir karjeros tikslus	49 (65,33)	26 (34,66)	-	0,83
Priimti karjeros sprendimus	34 (45,33)	38 (50,66)	3 (4,00)	0,71
Sudaryti karjeros planą	27(36,00)	43 (57,33)	5 (6, 67)	0,65
Plėtoti ir taikyti karjerai svarbias bendrąsias kompetencijas	49(65,33)	26 (34,66)	-	0,83
Lyderystės kompetencija (organizaciniai gebėjimai, gebėjimas dirbti komandoje)	53 (70,67)	20 (26,66)	2(2,67)	0,84

4 priedas

28 lentelė. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į pamokas (N=75)

Teiginiai	Dažnai N (%)	Kartais N(%)	Niekada N(%)	RI
Aš pats pasirenku temas kurias galėčiau integruoti į savo dėstomą dalyką.	29 (38,67)	44 (58,67)	2 (2,67)	0,68
Per mano dalyko pamokas mokiniai turi galimybę pažinti save	42 (56,00)	33 (44,00)	-	0,78
Mokinius supažindinu su įvairiomis specialybėmis.	15 (20,00)	58 (73,33)	2(2,67)	0,56
Supažindinu su studijų programomis kuriose reikalingas mano mokomas dalykas	13 (13,33)	43 (57,33)	19 (25,33)	0,46
Skatinu atsiskleisti mokinių stiprioms pusėms	48 (64,00)	26 (34,67)	1 (1,33)	0,81
Pamokoje mokiniai mokomi bendradarbiauti, dirbti komandose.	48(64,00)	27 (36,00)	-	0,82
Pamokoje mokiniai skatinami imtis lyderystės imtis iniciatyvos.	34 (45,33)	40 (53,33)	1(1,33)	0,72

5 priedas

29 lentelė. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į ugdymo proceso veiklas (N=75)

Teiginiai	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu	RI
Ugdymą karjerai privalu integruoti į visus mokomuosius dalykus	24	45	6	0,62
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į kai kuriuos mokomuosius dalykus	39	18	18	0,64
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į neformalųjį vaikų švietimą	13	27	35	0,35
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į klasės valandėles	14	23	38	0,35
Ugdymas karjerai turi būti įgyvendinamas per visą ugdymo procesą	27	43	5	0,65
Ugdymas karjerai turi būti įgyvendinamas tik per tikslingai numatytas veiklas	31	36	8	0,65

6 priedas

30 lentelė. Mokytojų nuomonė apie ugdymo karjerai integravimą į dalyko pamokas (N=75)

Teiginiai	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu	RI
Integravimas sustiprina dalyko mokymąsi, prisideda prie gilesnio dalykinių kompetencijų ugdymo	33	40	-	0,71
Integravimas išryškina dalyko pritaikymo realiame gyvenime galimybes, skatina reflektyvų mokymąsi	49	26	-	0,83
Integravimas stiprina mokinių motyvaciją mokytis sąmoningai	47	28	-	0,81
Dalykų programos yra perkrautos įvairiomis integruojamosiomis programomis, kurias privalu įtraukti į dalyko turinį	27	41	7	0,77
Integravimas nėra rezultatyvus, nes atliekamas tik formaliai	14	38	23	0,43
Per dalykų pamokas yra svarbu įsisavinti dalykų žinias ir tinkamai pasiruošti žinių vertinimui, todėl integravimas tik trukdo	23	27	25	0,51
Dalykų mokytojas neturi reikiamo pasirengimo ugdyti mokinius karjerai	21	48	6	0,6
Nėra pagalbos dalyko mokytojui, kaip ugdyti mokinių karjeros kompetencijas pamokų metu	16	48	11	0,53
Karjeros kompetencijų ugdymui pamokų metu trūksta laiko	25	26	4	0,51

7 priedas

31 lentelė. Mokinių nuomonė apie veiksniai, darančius įtaką būsimos profesijos pasirinkimui (N=174)

Veiksniai	Labai svarbu N (%)	Svarbu N (%)	Visai nesvarbu N (%)	RI
Savo charakterio pažinimas	101 (58,05)	69 (39,66)	5 (2,87)	0,78
Savo polinkių pažinimas	103 (59,20)	67 (38,51)	4 (2,30)	0,78
Žinoti, asmeninius sugebėjimus, būtinus pasirinktai profesijai	126 (72,41)	43 (24,71)	5 (2,87)	0,85
Profesijos populiarumas	17 (9,77)	65 (37,36)	92 (52,87)	0,28
Profesijos prestižas	29 (16,67)	110 (63,22)	35 (20,11)	0,48
Būsimo darbo atlygio dydis	71 (40,80)	92 (52,87)	11 (6,32)	0,67
Profesijos perspektyvumas	58 (33,33)	112 (64,37)	4 (2,30)	0,66
Šeimos palaikymas	102 (58,62)	57 (32,76)	15 (8,62)	0,75
Didelis šios profesijos darbuotoju poreikis	34 (9,54)	103 (59,20)	37 (21,26)	0,49

8 priedas

32 lentelė. Veiklos, padedančios mokiniams lengviau apsispręsti dėl būsimos profesijos (N=174)

Veiklos rūšys	Labai padėtų	Šiek tiek padėtų	Visai nepadėtų	RI
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais.	106 (60,92)	63 (36,21)	5 (2,87)	0,79
Pagalba kuriant karjeros planą.	71 (40,80)	93 (53,45)	10 (5,75)	0,68
Individualios konsultacijos, pokalbiai su klasės auklėtoja	27 (15,52)	104 (59,77)	43 (24,71)	0,46
Pokalbiai apie profesijas su dalykų mokytojais	73 (41,95)	86 (49,43)	15 (8,62)	0,67
Pokalbiai, konsultacijos su mokyklos specialistais	59 (33,91)	93 (53,45)	22 (12,64)	0,61
Papildomas mokomasis dalykas apie darbo pasaulį, profesijas. Keliamus reikalavimus profesijoms.	85 (48,85)	80 (46,00)	9 (5,17)	0,72
Išvykos, ekskursijos kurių metu susitiktumėte su asmenimis jų darbo vietoje.	98 (56,32)	54 (31,03)	22 (12,64)	0,72
Klasės valandėlės, kurių metu atliktumėte savęs pažinimo, pomėgių, gebėjimų pažinimo testus	51 (29,31)	79 (45,40)	44 (25,29)	0,52

Anketa mokiniams

Šiuo metu Kupiškio rajono mokyklose vykdomas tyrimas 7-8 klasėse, kurio tikslas – išsiaiškinti ugdymo karjerai situaciją ir identifikuoti problemas. Prašome Jūsų dalyvauti apklausoje ir užpildyti anketą. Jūsų patirtis ir nuomonė yra labai svarbi. Anketa yra anoniminė, vardo, pavardės ar kitų duomenų, atskleidžiančių Jūsų tapatybę, rašyti nereikės. Užtruksite apie 15 min. Tyrimo rezultatai bus pateikti apibendrinta forma.

Lytis(pažymėkite tinkantį variantą)

Mergina

Vaikinas

Klasė kurioje mokaisi(pažymėkite tinkantį variantą)

7 klasėje

8 klasėje

Ar žinai kokia veikla užsiimsi baigęs mokyklą?(pažymėkite tinkantį variantą)

Nežinau

Renkuosi iš kelių skirtingų variantų

Tvirtai žinau

Ar žinai kuris mokyklos pedagogas padeda mokiniams susipažinti su profesijomis.

(pažymėkite tinkantį variantą)

Taip, žinau

Nesu tikras

Nežinau

5. Nurodykite kiek yra svarbūs šie reiškiniai/veiksniai renkantis savo būsimą profesiją:

Veiksniai	Labai svarbu	Svarbu	Visai nesvarbu
Savo charakterio pažinimas			
Savo polinkių pažinimas			
Žinoti, asmeninius sugebėjimus, būtinus pasirinktai profesijai			
Profesijos populiarumas			
Profesijos prestižas			
Būsimo darbo atlygio dydis			
Profesijos perspektyvumas			
Šeimos palaikymas			
Didelis šios profesijos darbuotoju poreikis			
Kita <i>(įrašykite)</i>			

6. Kokie žmonės labiausiai skatina domėtis profesijų pasauliu (pažymėkite tinkančius variantus)

- Tėvai
- Dalyko mokytojai
- Pedagogas atsakingas už karjerą
- Klasės auklėtojas
- Mokyklos socialinis pedagogas
- Mokyklos psichologas

- Kita(*įrašykite*).....

7. Nurodyk kurių žmonių įtaka gali padėti tau apsispręsti dėl busimos specialybės? pažymėkite tinkančius variantus)

- Mokytojai
- Klasės auklėtojas
- Tėvai
- Draugai
- Žmonės kuriais žaviesi
- Kita(*įrašykite*).....

8. Nurodyk kurios veiklos Tau labiausiai padėtų apsispręsti dėl profesinės veiklos ateityje?

Veiklos rūšis	Labai padėtų	Šiek tiek padėtų	Visai nepadėtų
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais.			
Pagalba kuriant karjeros planą.			
Individualios konsultacijos, pokalbiai su klasės auklėtoja			
Pokalbiai apie profesijas su dalykų mokytojais			
Pokalbiai, konsultacijos su mokyklos specialistais			
Papildomas mokomasis dalykas apie darbo pasaulį, profesijas. Keliamus reikalavimus profesijoms.			
Išvykos, ekskursijos kurių metu susitiktumėte su asmenimis jų darbo vietoje.			
Klasės valandėlės, kurių metu atliktumėte savęs pažinimo, pomėgių, gebėjimų pažinimo testus			
Kita(<i>įrašykite</i>)			

9. Nurodyk šaltinius kurie Tau suteikia informacijos apie dominančią profesiją? (pažymėkite tinkančius variantus)

- Internetinės svetainės
- Spauda
- Televizija
- Mokyklos bibliotekoje esantys informaciniai leidiniai.
- Kita(*įrašykite*).....

10. Nurodyk veiklas, kurios Tau suteikia informacijos apie dominančią profesiją? (pažymėkite tinkantį variantą)

- Išvykos į darbo vietas
- Vizitai į profesines, aukštesnias mokyklas
- Susitikimai su profesijų atstovais
- Kita(*įrašykite*).....

11. Nurodyk sunkumus, kurie trukdo pažinti profesijų pasaulį (pažymėkite tinkančius variantus)

- Mokytojai neteikia reikiamos informacijos
- Tėvai nepadeda apsispręsti dėl ateities.
- Tėvai nepritaria mano profesiniams ateities planams
- Veiklos kurių metu aš skatinamas susipažinti su profesijų pasauliu man visiškai

neįdomios

- Nežinau kuriose veiklose aš esu gabus
- Negaliu išsirinkti iš kelių variantų
- Neturiu sunkumų
- Kita

(įrašykite).....

12. Ar yra segtuvas kuriame yra kaupiama: (pažymėkite tinkančius variantus)

- Tavo mokymosi rezultatai.
- Tavo mintys apie mokymosi rezultatus.
- Mokymosi rezultatų analizė ir numatyti tolimesni mokymosi tikslai.
- Tavo susikurtas karjeros planas apie būsimą profesiją.
- Savęs pažinimo (charakterio, mokymosi tipo nustatymo) testai.
- Tokio segtuvo nėra.

13. Kaip dažnai praeitais ir šiais mokslo metais dalyvavai užsiėsimuose per

kuriuos tu:

Veikla	dažnai	retai	niekada
Susitikai su įvairių profesijų atstovais			
Lankeisi įvairiose darbovietėse.			
Lankeisi mokyklose kuriose yra įgyjama specialybė			
Klasės valandėlėse vyko veikla leidžianti labiau pažinti save (įv. testai, žaidimai, diskusijos ir pan.)			
Dalyvavai asmeninėje konsultacijoje profesijos klausimais			
Dalyvavai ekskursijose, edukacinėse veiklose kurių metu galėjai išbandyti skirtingas specialybes			
Dalyku mokytojai mokydami savo dalyko nurodydavo kokiose specialybėse prireiktų perteikiamų žinių.			
Atlikęs savęs pažinimo testą, kartu su pedagogu aptarei gautus rezultatus.			
Kita(įrašykite)			

Ačiū už atsakymus.

ANKETA PEDAGOGAMS

Šiuo metu Kupiškio rajono mokyklose vykdomas tyrimas 7-8 klasėse, kurio tikslas – išsiaiškinti ugdymo karjerai situaciją ir identifikuoti problemas. Prašome Jūsų dalyvauti apklausoje ir užpildyti anketą. Jūsų patirtis ir nuomonė yra labai svarbi. Anketa yra anoniminė, vardo, pavardės ar kitų duomenų, atskleidžiančių Jūsų tapatybę, rašyti nereikės. Užtruksite apie 15 min. Tyrimo rezultatai bus pateikti apibendrinta forma.

1. Jūsų lytis (pažymėkite):

- vyras
- moteris

2. Jūsų pedagoginio darbo stažas (įrašykite):.....

3. Nurodykite su kuriomis klasėmis Jūs dirbate? (pažymėkite).

- 7 klasė
- 8 klasė

4. Jūsų pareigybės mokykloje (galite pažymėti kelis atsakymo variantus):

- mokyklos direktorius
- direktoriaus pavaduotojas ugdymui
- karjeros specialistas
- mokyklos psichologas
- socialinis pedagogas
- dalyko mokytojas
- klasės auklėtojas
- kita (parašykite).....

5. Jūsų kvalifikacinė kategorija (pažymėkite):

- mokytojas
- vyr. mokytojas
- mokytojas metodininkas
- mokytojas ekspertas
- kita (parašykite).....

6. Kaip Jūs esate susijęs su mokinių ugdymu karjerai? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus):

- esu mokyklos vadovas, atsakingas už ugdymo karjerai sritį
- esu specialistas, atsakingas už ugdymą karjerai mokykloje
- esu mokyklos Ugdymo karjerai darbo grupės narys
- vykdu integruotą karjeros kompetencijų ugdymą per dalyko pamokas
- vykdu integruotą karjeros kompetencijų ugdymą per klasės valandėles
- vykdu integruotą karjeros kompetencijų ugdymą per neformaliojo vaikų švietimo veiklą
- nesu susijęs su mokinių ugdymu karjerai
- kita (parašykite).....

7. Kokia, Jūsų nuomone, yra ugdymo karjerai reikšmė/prasmė bendrojo lavinimo mokykloje? (parašykite):

.....

.....

.....

8. Kaip Jūs vertinate ugdymo karjerai poreikį mokykloje? (parašykite):

.....

.....

.....

9. Įvertinkite veiksnius, padedančius vykdyti ugdymą karjerai mokykloje (pažymėkite):

Veiksniai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Veiksminga karjeros paslaugų vadyba ir administravimas			
Pozityvi mokyklų vadovų nuostata karjeros paslaugų atžvilgiu			
Visų mokyklos pedagogų atsakomybė ir indėlis ugdant mokinius karjerai			
Pedagogų, atsakingų už ugdymą karjerai, veiklumas ir iniciatyva			
Nuoseklus veiklų planavimas			
Kryptingi pedagogų mokymai, kvalifikacijos kėlimas ugdymo karjerai srityje			
Mokinių iniciatyva ir domėjimasis savo ateitimi			
Glaudus bendradarbiavimas su tėvais ugdymo karjerai klausimais			
Aktyvus bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis, padedančiomis vykdyti karjeros paslaugas			
Karjeros specialisto etato įsteigimas mokykloje			
Ugdymo karjerai modulio atsiradimas ugdymo plane			
Kita (parašykite)			

10. Įvertinkite, kaip šie veiksniai, Jūsų nuomone, skatina mokinius domėtis bei planuoti savo karjerą (pažymėkite):

Veiksniai	Skatina	Iš dalies skatina	Neskatina
Mokinių atsakingas požiūris į visą mokymosi procesą			
Mokinių gabumai ir išryškėję talentai			
Asmeninės mokinių savybės			
Socialinė mokinių aplinka			
Ankstyvas pradinis ugdymas karjerai			
Patrauklios, atitinkančios mokinių amžių, ugdymo karjerai veiklų formos			
Tinkamai parinkti mokymo metodai			
Mokinių savanorystės patirtis			
Karjeros specialisto profesionalumas			
Karjeros specialisto asmeninės savybės			
Visų pedagogų vaidmuo ir požiūris į ugdymo karjerai svarbą			
Tėvų ir kitų artimųjų įtaka			
Informacijos apie karjeros paslaugas viešinimas			
Kita (parašykite)			

11. Kaip vertinate ugdymo karjerai rezultatyvumą Jūsų mokykloje (parašykite):

.....

.....

.....

.....

12. Įvertinkite 7-8 klasių mokinių karjeros kompetencijas, kurios yra svarbios ir turėtų būti ugdomos mokykloje (pažymėkite):

Kompetencijos	svarbi	iš dalies svarbi	nesvarbi
Pažinti ir priimti save, pasitikėti savimi			
Pažinti savo asmenybės ypatumus ir jų sąsajas su karjera			
Pažinti socialinę aplinką, socialinius vaidmenis ir jų poveikį asmeninei karjerai			
Rasti ir veiksmingai naudoti informacija apie profesijas			
Pažinti sau veiksmingus mokymosi būdus, savo mokymosi stilių.			
Pažinti darbo pasaulio galimybes, įvairovę. ir kaitą			
Išsikelti savo mokymosi tikslus, reflektuoti ir įsivertinti jų pasiekimus			
Kurti karjeros viziją			
Gebėti planuoti savo mokymąsi ir laisvalaikį.			
Kelti gyvenimo ir karjeros tikslus			
Priimti karjeros sprendimus			
Sudaryti karjeros planą			
Plėtoti ir taikyti karjerai svarbias bendrąsias kompetencijas			
Lyderystės kompetencija (organizaciniai gebėjimai, gebėjimas dirbti komandoje)			
Kita (parašykite)			

13. Kurias ir kodėl karjeros kompetencijas tikslingiausia ugdyti per Jūsų dalyko pamokas?(pagrindinės kompetencijos: savęs pažinimo, karjeros planavimo, karjeros įgyvendinimo, karjeros galimybių pažinimo) (parašykite):

.....

.....

.....

.....

14. Kaip pateikiama informacija apie karjeros paslaugas Jūsų mokykloje? (galite pažymėti kelis atsakymo variantus):

- informaciniame stende
- ant karjeros specialisto kabineto durų
- mokyklos internetiniame puslapyje
- mokyklos socialinio tinklo paskyroje
- elektroniniame dienyne
- informacija apie karjeros paslaugas neteikiama
- kita (parašykite).....

15. Kaip vyksta ugdymo karjerai plano įgyvendinimas Jūsų mokykloje? Kaip su planu supažindinami mokyklos mokytojai, kaip aptariama jo įgyvendinimo sėkmė baigiantis mokslo metams? (parašykite):

.....

.....

.....

.....

16. Kaip vyksta ugdymo karjerai programos integravimas į dalykų pamokas? (pažymėkite):

Teiginiai	dažnai	kartais	niekada
Aš pats pasirenku temas kurias galėčiau integruoti į savo dėstomą dalyką.			
Per mano dalyko pamokas mokiniai turi galimybę pažinti save			
Mokinius supažindinu su įvairiomis specialybėmis.			
Supažindinu su studijų programomis kuriose reikalingas mano mokomas dalykas			
Skatinu atsiskleisti mokinių stipriosioms pusėms			
Pamokoje mokiniai mokomi bendradarbiauti, dirbti komandose.			
Pamokoje mokiniai skatinami imtis lyderystės imtis iniciatyvos.			
Kita (parašykite)			

17. Pritariate ar nepritariate teiginiams, susijusiems su integruotu karjeros kompetencijų ugdymu (pažymėkite jums tinkamą vieną atsakymą kiekvienoje eilutėje):

Teiginiai	pritariu	Iš dalies pritariu	nepritariu
Ugdymą karjerai privalu integruoti į visus mokomuosius dalykus			
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į kai kuriuos mokomuosius dalykus			
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į neformalųjį vaikų švietimą			
Ugdymas karjerai gali būti integruotas tik į klasės valandėles			
Ugdymas karjerai turi būti įgyvendinamas per visą ugdymo procesą			
Ugdymas karjerai turi būti įgyvendinamas tik per tikslingai numatytas veiklas			
Integravimas sustiprina dalyko mokymąsi, prisideda prie gilesnio dalykinių kompetencijų ugdymo			
Integravimas išryškina dalyko pritaikymo realiame gyvenime galimybes, skatina reflektvų mokymąsi			
Integravimas stiprina mokinių motyvaciją mokytis sąmoningai			

Dalykų programos yra perkrautos įvairiomis integruojamosiomis programomis, kurias privalu įtraukti į dalyko turinį			
Integravimas nėra rezultatyvus, nes atliekamas tik formaliai			
Per dalykų pamokas yra svarbu įsisavinti dalykų žinias ir tinkamai pasiruošti žinių vertinimui, todėl integravimas tik trukdo			
Dalykų mokytojas neturi reikiamo pasirengimo ugdyti mokinius karjerai			
Nėra pagalbos dalyko mokytojui, kaip ugdyti mokinių karjeros kompetencijas pamokų metu			
Karjeros kompetencijų ugdymui pamokų metu trūksta laiko			
Kita (<i>parašykite</i>)			

18. Nurodykite kokias ugdymo karjerai temas integruojate į savo dėstomą dalyką.
(parašykite):.....
.....
.....
.....
.....

19. Kokia su mokinių ugdymu karjerai susijusi pagalba mokytojui teikiama Jūsų mokykloje? (*galite pažymėti kelis atsakymo variantus*):

- sudaroma galimybė kelti kvalifikaciją seminaruose ir mokymuose
- kaupiama, nuolat atnaujinama, visiems prieinama metodinė medžiaga
- parengta mokyklos ugdymo karjerai programa, sudarytas temų sąrašas
- ugdymo karjerai veiklos aptariamose metodinėse grupėse, pedagogų tarybos posėdžiuose ir kt.
- esant poreikiui teikiamos konsultacijos, mokymai mokykloje, rajone.
- esančių specialistų (psichologo, socialinio pedagogo) pagalba.
- administracijos pagalba
- pagalba mokytojui, susijusi su mokinių ugdymu karjerai, neteikiama
- kita (*parašykite*).....

20. Jūsų nuomone, kas galėtų labiau užtikrinti kokybiškas ugdymo karjerai paslaugas mokykloje? (*parašykite*):
.....
.....
.....
.....

Ačiū už nuoširdžius atsakymus.

Klausimynas pedagogams atsakingiems už ugdymą karjerai

1. Jūsų pedagoginio darbo stažas.
2. Kiek metų esate atsakingas už karjeros ugdymą mokykloje?
3. Kokia etato dalis arba savaitinių valandų skaičius yra skirtas mokinių ugdymui karjerai Jūsų mokykloje?
4. Kokias Bakalauro ar Magistro studijas esate baigęs?
5. Kokius esate baigęs kursus ar mokymus susijusius su mokinių ugdymu karjerai?
6. Ar yra mokykloje daugiau pedagogų (o gal komanda) atsakingų už ugdymą karjerai, gal esate pasiskirstę sritis už kurias esate atsakingi?
7. Kokiomis priemonėmis yra aprūpinta Jūsų darbo vieta, kokių priemonių reiktų dar, kad galėtumėte sėkmingai vykdyti mokinių ugdymą karjerai?
8. Kokias ugdymo formas ir metodus dažniausiai naudojate ugdant mokinius karjerai?
9. Kokias metodines priemones dažniausiai naudojate ugdant 7-8 klasių mokinius karjerai?
10. Kas mokykloje yra atsakingas už ugdymo karjerai plano sukūrimą?
11. Kaip ugdymo karjerai planas yra pristatomas pedagogams ir visai mokyklos bendruomenei?
12. Kaip vyksta ugdymo karjerai plano ir veiklos rezultatų aptarimas mokslo metų pabaigoje?
13. Ar mokykloje yra parengtas modulis skirtas mokinių ugdymo karjerai?
14. Ar vykdomos konsultacijos (individualios ir grupinės) leidžiančios mokiniams lengviau pasirinkti busimą profesiją?
15. Kaip bendradarbiaujant su įvairiomis institucijoms Jūsų mokyklos mokiniai turi galimybę apsispręsti dėl savo karjeros?
16. Kokias karjeros kompetencijas Jūsų nuomone tikslingiausia ugdyti? Kodėl taip manote?
17. Kaip bendradarbiaujate su mokinių tėvais siekdami padėti mokiniams pasirinkti savo ateities profesiją?
18. Kaip kaupiami mokinių darbai, apklausų metu gauta informacija bei apklausų analizės. Kaip vykdoma gautų duomenų analizė ir rezultatų aptarimai?
19. Su kokiais sunkumais susiduriate ugdant karjerai 7-8 klasių mokinius?
20. Įvardykite sunkumus su kuriais susiduria būtent Kupiškio rajono karjeros koordinatoriai?
21. Kaip mokytojai prisideda prie ugdymo karjerai programos integravimo į dalyko turinį?